

๕. ปพพตูปตฺถรชาตก (๑๕๕)

๘๙. “ปพพตูปตฺถเร รถมเม
    ชาตา โปกฺกขรณิ สีวา
    ตํ สีคาโล อปาปาสี
    ชานํ สีเหน รกฺขิตํ.
๙๐. ปิวนฺติ เจ มหาราช
    สาปทานิ มหานที
    น เตน อนที โหติ
    ขมสฺสุ ยที เต ปิยา”ติ.

ปพพตูปตฺถรชาตกํ ปณฺจมํ.

๕. ปพพตูปตฺถรชาตก (๑๕๕)

๘๙. “สระโบกขรณีที่เยือกเย็น ซึ่งเกิด
มี ณ ที่เชิงบรรพต อันเป็นที่น่า
รื่นรมย์ สุนัขจึงจอกได้ดื่มน้ำใน
สระโบกขรณีนั้น ทั้ง ๆ ที่รู้ยู่ว่า
ราชสีห์หวงแหน.
๙๐. ข้าแต่มหาราช หากว่าพวกสัตว์
ที่มีเท้า ต่างพากันดื่มน้ำในแม่น้ำ
ใหญ่ไซ้ร้ แม่น้ำจะไม่เป็นแม่น้ำ
เพราะเหตุนั้น ก็ห้ามมิได้ ถ้าหญิง
นั้น เป็นที่โปรดปรานของพระองค์
ขอพระองค์ ได้โปรดอดโทษเสีย
เถิด”.

ปพพตูปตฺถรชาตก ที่ ๕.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ปัพพตฺตฤชาดก

(๑๕๕)

ปัพพตฺตฤเช รุมเมติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต โกสลราชานํ
 อารพภ กเถสิ.

โกสลรณฺโฆ กิร เอโก อมจฺใจ
 อนฺเตปุเร ปทุสฺสิ. ราชา ปริวีมฺสมาโน
 ตํ ตตฺตโต^๑ ฆตฺวา “สตุถุ
 อารโจะสฺสามิ”ติ เขตวณํ ฆนฺตฺวา
 สตุถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ
 อนฺเตปุเร เอโก อมจฺใจ ปทุสฺสิ,
 ตสฺส กิ กาคุํ ฆฏฺฐตี”ติ ปุจฺฉิ. อก
 นํ สตุถา “อุปการโก เต มหาราช
 โส จ อมจฺใจ, सा ज इत्थि
 ปिया”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อาม ภนฺเต
 อติวिय อุปการโก สกฺลราชกฺลํ
 สนฺธาเรติ สาปี เม इत्थि ปिया”ติ
 วุตฺเต “มหาราช อตฺตโน อุปการเกสฺ
 เสวเกสฺ ปิยาสุ จ इत्थิสฺสุ ทฺพฺภิตฺตุ
 น สกฺกา ปุพฺเพปี ราชานो

๕. พรรณนาปัพพตฺตฤชาดก

(๑๕๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ใน
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
 พระเจ้าโกศล ตรัสคำนี้ มีคำเป็นต้นว่า
 ที่เชิงบรรพตอันเป็นที่นารื่นรมย์ ดังนี้.

ได้ยินว่า อำมาตย์ของพระเจ้าโกศล
 นายหนึ่ง ได้ลอบเล่นชู้กับนางสนม
 (ของพระราชา). พระราชาทรงสืบสวนดู
 ก็ทรงทราบเหตุนั้น ตามความเป็นจริง
 ทุกอย่าง ทรงดำริว่า “จักกราบทูล
 พระศาสดาให้ทรงทราบ” จึงได้เสด็จไป
 พระเชตวัน ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว
 ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อำมาตย์
 ของข้าพระองค์คนหนึ่ง ได้ลอบเล่นชู้
 กับนางสนม (ของข้าพระองค์), ควรที่
 ข้าพระองค์จะทำอย่างไรแก่เขา”. ลำดับ
 นั้นพระศาสดาตรัสถามท้าวเธอว่า “ดูกร
 มหาบพิตร อำมาตย์นั้นเป็นผู้มีอุปการะ
 แก่พระองค์, และหญิง (สนม) นั้น ก็เป็น
 ที่โปรดปรานของพระองค์หรือ”. เมื่อ

^๑ ฉ. ม. ตถโต.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปณฺฑิตานํ กถํ สุตฺวา มชฺฌตฺตา ว
อหฺเสนฺทุ”ติ วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ
อาหริ.

พระราชากราบทูลว่า “ใช่แล้วพระเจ้าข้า
อำมาตย์เป็นผู้มีอุปการะอย่างล้นเหลือ
ค้ำจุนราชตระกูลทั้งสิ้นเอาไว้ได้ ถึงหญิง
นั้นก็เป็นผู้ที่ (ข้าพระองค์) โปรดปราน”
ดังนั้น จึงตรัสว่า “ดูกรมหาบพิตร
พระองค์ไม่สามารถจะลงโทษอำมาตย์ที่มี
อุปการะแก่พระองค์ และหญิงผู้ซึ่งพระองค์
โปรดปรานได้ แม้ในปางก่อน พระราชา
ได้ทรงสดับถ้อยคำของพวกบัณฑิตแล้ว
ก็เป็นผู้วางพระองค์เฉยเสียได้ที่เดียว” ดังนั้น
พระราชานั้นทูลอาราธนา จึงได้ทรง
นำอดีตนิทานมาว่า.

อดีตเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสตุโต อมจฺจกุล
นิพฺพตฺติตฺวา วยฺยปฺตฺโต ตสฺส อตฺถ-
ธมฺมานุสาสโก อโหสิ. อถสฺส รณฺเณ
เอโก อมจฺจโ อนฺเตปุเร ปทฺฐสิ.
ราชา ตํ ตตฺตโต ญตฺวา “อมจฺจปิ
เม พหุปกฺกาโร, อยํ อิตฺถิปิ เม
ปิยา เทวปิ อิมเ นาสตฺถ น สกฺกา
ปณฺฑิตามจฺจํ ปณฺหํ ปุจฺจิตฺวา สเจ
สहितพฺพํ ภาวิสฺสติ สหิสฺสามิ โน
เจ, น สหิสฺสามิ”ติ โปธิสตุตํ

ในอดีตกาลครั้งนั้นเมื่อพระเจ้าพรหมทัต
เสวยราชสมบัติอยู่ในนครพาราณสี พระ
โพิธัตว์บังเกิดในตระกูลอำมาตย์ เจริญ
วัยแล้ว ได้เป็นผู้พราสสอน อรรถและ
ธรรมแก่พระราชาพระองค์นั้น. ครั้งนั้น
อำมาตย์ผู้หนึ่งของพระราชาก็ได้ลอบเล่นชู้
กับนางสนมของท้าวเธอ. พระราชา
ทรงทราบประพฤตินั้นตามเป็นจริง
แล้ว ทรงดำริว่า “ทั้งอำมาตย์ก็เป็นผู้มี
อุปการะมากแก่เรา, ทั้งหญิงนี้ก็เป็น
โปรดปรานของเรา เราไม่สามารถจะ

คุณจรัสศรี ทิปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกโกสาเปตวา อาสน์ ทตวา
 “ปณฺทิต ปณฺหิ ปุจฺฉิสฺสามิ”ติ วตฺวา
 “ปุจฺฉณ มหาราช วิสฺสชฺเชสฺสามิ”ติ
 วุตฺเต ปณฺหิ ปุจฺฉนฺโต ปจฺมํ กถมาห

ทำลาย ๒ คนนี้ได้ เราถามปัญหากับ
 อำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิต (เสียก่อน) แล้ว
 ถ้าพอจะอดทนได้ก็จักอดทนเอาไว้, ถ้า
 ไม่แล้วเราก็จักไม่อดทน” ดังนี้ แล้วรับสั่ง
 ให้เรียกพระโพธิสัตว์มาเฝ้า ประทาน
 อาสนะแล้วตรัสว่า “ท่านบัณฑิต เรา
 จักถามปัญหา(กะท่าน)” เมื่อพระโพธิสัตว์
 กราบทูลว่า “ขอได้โปรดตรัสถามเถิด
 พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักแก้ถวาย” เมื่อ
 จะตรัสถามปัญหา จึงได้ตรัสคาถาที่ ๑ ว่า

๘๘. “ปพฺพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ขาตา โปกฺขรณิ สีวา
 ตํ สีกาโล อปาปาสิ^๑
 ชานํ สีเหเน รกฺขิตนฺ”ติ.

๘๘. “สระโบกขรณีที่เยือกเย็น ซึ่งเกิด
 มี ณ ที่เชิงบรรพต อันเป็นที่น่า
 รื่นรมย์ สุนัขจึงจอกได้ดื่มน้ำใน
 สระโบกขรณินั้น ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่า
 ราชสีห์หวงแหน”.

ตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 หิมวันตปพฺพตปาเท ปตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 องฺกณฺฏจาเนติ อตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 สีวาติ สีวา สีตลา มธฺโรทกา
 โปกฺขรณิ นิพฺพตฺตา. อปิจ โข
 โปกฺขรณฺณนา นทีปี โปกฺขรณิเยว.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ณ ที่
 เชิงบรรพตอันเป็นที่น่ารื่นรมย์ ความว่า
 บนที่เป็นเนิน ซึ่งตั้งแผ่ไปจนถึงเชิง
 หิมวันตบรรพต. คำว่า สระโบกขรณีที่
 เยือกเย็น ซึ่งเกิดมี ความว่า สระโบกขรณี
 ที่เยือกเย็น คือชุ่มชื้น คือน้ำมีรสอร่อย

^๑ ฉ. น. อปาปาสิ.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปาปาสีติ อปิตติ อุปสกุโค อปาसीติ^๑
 อตุโธ. ชานํ สีเหน รุกขิตนุติ सा
 โปกุขรณิ สีหปรโภคา สีเหน รุกขิตา
 โสปี นํ สีคาโล “สีเหน รุกขิตา
 อยนุ”ติ ชานนุโต ว อปาสี. ตว^๒
 ก็ มณฺณสิ โส^๓ สีคาโล สีหสฺส
 อภายิตฺวา ปีเวยฺย เอวรूपิ โปกุขรณินฺติ
 อยเมตฺถ อธิปฺปาโย.

ซึ่งเกิดขึ้น. อีกอย่างหนึ่งแล แม้แต่แม่น้ำ
 ที่ดาดดาไปด้วยดอกบัว ก็ชื่อว่า สระ
 โบกขรณิเหมือนกัน. ศัพท์ว่า “อป”
 ในคำว่า “อปาปาสี” เป็นอุปสรรค
 ความว่า ได้ดื่มแล้ว. คำว่า ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า
 ราชสีห์หวงแหน ความว่า สระโบกขรณิ
 นั้น เป็นที่บริโภคนของราชสีห์ ชื่อว่า
 อันราชสีห์หวงแหน สุนัขจิ้งจอกนั้น ทั้ง ๆ
 ที่รู้ที่อยู่ว่า สระโบกขรณินี้ ราชสีห์หวงแหน
 ก็ยังดื่มน้ำในสระโบกขรณินั้น. ในคาถา
 นี้ มีอธิบายดังต่อไปนี้ ท่านเข้าใจว่า
 อย่างไร ที่สุนัขจิ้งจอกนั้นมิได้เกรงกลัว
 ราชสีห์เลย ดื่มน้ำในสระโบกขรณิ เห็น
 ปานนั้น.

โพธิสตุโต “อทุธา เอตสฺส
 อนฺเตปุเร เอโก อมจฺโจ ปทฺฐุโจ
 ภวิสฺสตี”ติ ฌตฺวา ทฺตฺยิ คาทมาห

พระโพธิสัตว์ทราบบว่า “จักมี
 อำมาตย์คนหนึ่ง ประพฤติมิดีมิร้ายกับ
 นางสนมของท้าวเธออย่างแน่นอนทีเดียว”
 จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๕๐. “ปิวฺนฺติ เจ มหาราช
 สาปทานิ มหานที

๕๐. “ข้าแต่มหาราช หากว่าพวกสัตว์
 ที่มีเท้า ต่างพากันดื่มน้ำในแม่น้ำ

^๑ ฉ. ม. อปายิตี.

^๒ ฉ. ม. คี.

^๓ ฉ. ม. พาโล.

น เตน อนที่ โหติ
ขมสฺสฺ ยทิ เต ปิยา”ติ.

ตตถ สถาปทานีติ น เกวลํ
สิคาโลว อวเสธานี สุนขสสพิพาร-
มิกาทินิ^๑ สพฺพสถาปทานิ ตํ โปกฺขร-
สญฺจนฺตดา โปกฺขรณีติ ลทฺธนามํ
นทึ ปิวนฺเตว. น เตน อนที่
โหตีติ นทียํ หิ ทฺวิปฺทจตุปฺททาปิ
อหิมจฺฉาปิ สพฺเพ ปิปาสิตา ปานียํ
ปิวนฺติ. น สา เตน การณน
อนทึ นาม โหติ, นาปิ อฺจฺฉิฏฺฐนทึ.
กสฺมา ? สพฺเพสํ สาธารณฺตดา.

ใหญ่ไซ้ร แม่ น้ำจะไม่เป็นแม่ น้ำ
เพราะเหตุ นั้น ก็ห้ามมิได้ ถ้าหญิง
นั้น เป็นที่โปรดปรานของพระองค์
ขอพระองค์ ได้โปรดอดโทษเสีย
เถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พวก
สัตว์ที่มีเท้า ความว่า มิใช่แต่สุนัขจึงจอก
จำพวกเดียวเท่านั้น ถึงสรรพสัตว์มีเท้า
ที่เหลือ (จากสุนัขจิ้งจอก) มีสุนัขบ้าน
กระต่าย แมว และเนื้อเป็นต้น ต่างก็
พากันดื่มน้ำในแม่น้ำนั้น ซึ่งได้นามว่า
โปกขรณี เพราะดาษดาไปด้วยดอกบัว.
คำว่า จะไม่เป็นแม่ น้ำเพราะเหตุ นั้น
ก็ห้ามมิได้ ความว่า เป็นความจริง สัตว์
๒ เท้า และ ๔ เท้าก็ดี (สัตว์ที่หาเท้ามิได้
คือ) งู และปลา กิตี ทั้งหมดที่เกิดความ
กระหายแล้ว ย่อมจะดื่มน้ำในแม่น้ำ. แม่น้ำ
นั้น จะชื่อว่าไม่เป็นแม่ น้ำเพราะเหตุ นั้น
ก็ห้ามมิได้เลย ทั้งจะเป็นแม่ น้ำที่เป็นเดน
ก็ห้ามมิได้. เพราะเหตุไร ? เพราะแม่น้ำ
เป็นธรรมชาติสาธารณแก่สรรพสัตว์.

^๑ ฉ. ม. สุนขสสพิพารมิกาทินิ.

ยถาปิ นที เยน เกนจิ ปิตา น
 ทุสฺสติ เอวํ อิตฺถิปี กิเลสวเสน
 สามิกํ อติกุกมิตฺวา อณฺเณน สทฺธิ
 สํวาสํ คตา เหนว อนิตฺถิ โหติ.
 กสฺมา ? สพฺเพสํ สาธารณฺภาเวน.
 นาปิ อุกฺกมิตฺถิ. กสฺมา ?
 โอทกนฺตีกตตาย สุกฺกมภาเวน. ขมฺสฺสฺ ยถิ
 เต ปิยาติ ยถิ ปน เต सा อิตฺถิ
 ปิยา, โส จ อมฺจฺโจ พหุปกาวโร,
 เตสํ อุกฺกนฺนํปิ ขมฺสฺสฺ มชฺฌตฺตภาเวน
 ติฏฺฐาติ.

เอวํ มหาสฺตฺโต รณฺโณ โอวาทํ
 อทาสิ. ราชานํ ตสฺส โอวาทํ จตฺวา
 “ปุน เอวรूपํ ปาปกมมํ มา กริตฺถา”ติ
 วตฺวา อุกฺกนฺนํปิ ขมิ. ตโต ปฏฺจาย
 เตปิ โอรมีสุ. ราชานํ ทานาทีนิ

เหมือนอย่างว่า แม่น้ำถูกผู้ใดผู้หนึ่งดื่มกิน
 เข้า ก็หาได้ประทุษร้าย (ผู้นั้น) ไม่
 แม้ฉันใด ถึงแม้หญิงก็ฉันนั้น ประพฤติ
 นอกใจสามี เพราะอำนาจกิเลส ถึงการ
 สมสูกกับชายอื่นเข้า จะชื่อว่ามิใช่หญิง
 ก็หามิได้. เพราะเหตุไร ? เพราะเป็น
 ผู้สาธารณะแก่ชายทั้งปวง. ทั้งจะได้
 ชื่อว่าเป็นหญิงที่เหลือเดนก็หามิได้. เพราะ
 เหตุไร. เพราะสะอาดได้ ด้วยการชำระ
 ด้วยน้ำเป็นกิจสุดท้าย. คำว่า ถ้าหญิง
 นั้นเป็นที่โปรดปรานของพระองค์ ขอ
 พระองค์ได้โปรดอดโทษเสียเถิด ความว่า
 ก็ถ้าหญิงนั้นเป็นที่รักของพระองค์ และ
 อำมาตย์นั้น เป็นผู้มื่ออุปการคุณมาก
 แก่พระองค์แล้วไซ้ไร, ขอพระองค์ได้โปรด
 อดโทษแก่เขาทั้งสองเสีย คือขอจงทรง
 ดำรงพระองค์อยู่โดยความเป็นกลางเถิด
 (พระเจ้าข้า).

พระมหาสัตว์ ได้ทูลถวายโอวาท
 พระราชาด้วยประการฉะนี้. พระราชา
 ทรงดำรงพระองค์อยู่ในโอวาทของท่าน
 ตรัสว่า “พวกท่านอย่าได้ทำกรรมลามก
 เห็นปานนี้อีกเลย” แล้วทรงอดโทษแก่

คุณจรัสศรี ที่ปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฤณานิ กตฺวา ชีวิตปริโยसानะ
สคฺคปฺริ ปุเรสิ.

คนทั้งสอง. จำเดิมแต่บัดนั้นมา เขาท้ง
สองคนนั้นก็งดเว้นได้. ฝ่ายพระราช
ทรงบำเพ็ญบุญมีทานเป็นต้น ในบั้นปลาย
พระชนมชีพ ทรงบำเพ็ญข้อปฏิบัติที่จะ
ยังพระองค์ให้ถึงสวรรคตเต็มบริบูรณ์แล้ว.

โกสฺลราชาปิ อิมํ ฐมฺมเทสนํ
สุตฺวา เตสํ อุกิณฺณมฺปิ ขมิตฺวา
มชฺฌตฺโต อโหสิ.

ฝ่ายพระเจ้าโกศล ทรงสดับพระ
ธรรมเทศานี้แล้ว ทรงยกโทษให้เขา
ทั้งสองนั้น วางพระทัยเป็นกลาง.

สตุถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อاهرิตฺวา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา ราชา
อานนฺโท อโหสิ, ปณฺทิตตามจฺโจ ปน
อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรม
เทศานี้มาตรัสแล้ว จึงได้ทรงประมวล
ชาดกว่า “พระราชาในกาลนั้น บัดนี้
ได้เป็นอานนท์, ส่วนอำมาตย์ที่เป็นบัณฑิต
คือเราตถาคต” แล.

ปพฺพตฺตฺตฺถรชาตกาวณฺณนา ปญฺจมา.

พรรณนาปีพทุปัตถรชาดก ที่ ๕ จบ.

๖. วลาหกสฺสชาตก (๑๕๖)

๙๑. “เย น กานฺหติ โอวาทํ
นรา พุทฺเชน เทสิตํ
พฺยสนํ เต คมิสฺสนฺติ
รกฺขสีหิว วาณิชา.

๙๒. เย จ กานฺหติ โอวาทํ
นรา พุทฺเชน เทสิตํ
โสตุถิ ปารํ คมิสฺสนฺติ
วลาเหเนว วาณิชา”ติ.

วลาหกสฺสชาตกํ ฉฎฺจํ.

๖. วลาหกัถสฺสชาตก (๑๕๖)

๙๑. “นรชนเหล่าใด ไม่ทำตามพระ
โอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว
นรชนเหล่านั้น จักถึงความฉิบหาย
ประดุจพวกพ่อค้า ที่ถูกนางรากลบ
ประเล้าประโลมแล้ว ฉะนั้น.

๙๒. แต่นรชนเหล่าใดทำตามพระโอวาท
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้วนรชน
เหล่านั้น จักถึงฝั่งที่มีความสวัสดิ
ประดุจพวกพ่อค้า อันมีวลาหก
นำมาแล้ว ฉะนั้น”.

วลาหกัถสฺสชาตก ที่ ๖.

๖. วลาหกัสสชาตกถา

(๑๕๖)

เย น กานหติ โอวาหนติ อิหํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนุโต เอกํ
 อุกกณฺจิตภิกขุํ อารพฺภ กเถสิ.

โส หิ ภิกขุ สตุถารา “สจฺจํ
 กิร ตวํ ภิกขุ อุกกณฺจิตสึ”ติ
 ปญฺเญ “สจฺจนุ”ติ วตุวา “กึการณา”ติ
 วุตฺเต “เอกํ อลงฺกตมาตुकามํ ทิสฺวา
 กิเลสวเสนา”ติ อาห. อถ นํ
 สตุถา “อิตฺติโย นามเตตา ภิกขุ
 อตฺตโน รูปสทฺททคนฺธรสโฆฏฺฐพฺเพหิ เจว
 อิตฺตีกุตฺเตน^๑ จ ปุริเส อูปโลเกตฺวา^๒
 อตฺตโน วเส กตุวา ^๓วิลาสเหหิปี
 ปุริเส อูปโลเกตฺวา^๓ วสํ อุกคตภาวํ
 ฅตุวา สึลวินาสญฺเจว วตฺตวินาสญฺจ^๔

๖. พรรณनावลาหกัสสชาดก

(๑๕๖)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้
 กัดกัฏฐรูปหนึ่ง ตรัสคำนี้ มีคำเป็นต้น
 ว่า **นรชนเหล่าใด ไม่ทำตามพระโอวาท**
ดังนี้.

ความพิสดารว่า ภิกษุนั้นถูก
 พระศาสดาตรัสถามว่า “ภิกษุ ข้าว่า
 เธอเกิดความกัฏฐขึ้น เป็นความจริง
 หรือ” จึงกราบทูลว่า “เป็นความจริง
 (พระเจ้าข้า)” เมื่อพระองค์ตรัสว่า “เพราะ
 อะไร” จึงกราบทูล(ต่อไป) ว่า “เพราะ
 อำนาจของกิเลส เหตุได้เห็นมาตุคาม
 ผู้แต่งตัวจัดคนหนึ่ง (พระเจ้าข้า)”.
 ลำดับนั้น พระศาสดาจึงตรัสกับเธอว่า
 “ภิกษุ ขึ้นชื่อว่า พวกผู้หญิงนี้ บัณฑิต
 เรียกว่า ‘นางยักษิณี’ เพราะอรรถว่า

^๑ ฉ. ม. อิตฺตีกุคฺควิลาสเหหิ.

^๒ ฉ. ม. ปโลเกตฺวา.

^{๓-๓} ฉ. ม. อิม ปาชา น ทิสฺสนฺติ.

^๔ ฉ. ม. ธนวินาสญฺจ.

คุณัญฐมิชา มานะวณิชย
 สร้างคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาปนฏฺเจน ‘ยกุขินิโย’ติ วุจฺจนฺติ,
 ปุพฺเพปิ หิ ยกุขินิโย อิตฺถิ กุตฺเตน
 เอกํ ปุริสสตุถํ อุปสงฺกมิตฺวา วาณิชนก
 อุปโลภตฺวา อตฺตโน วเส กตฺวา
 ปุณฺ อณฺเณ ปุริเส ทิสฺวา เต
 สพฺเพปิ ชีวิตกฺขยํ ปาเปตฺวา อุมฺโห
 หนฺกปสฺเสหิ โลหิตฺเตน ปคฺฆรณฺเตน
 มุรุมฺราเปตฺวา^๑ ขาทิสฺสุ”ติ วตฺวา อตีตํ
 อหาริ.

ล่อลวงบุรุษด้วยรูป เสียง กลิ่น รส และ
 โผฏฐัพพะ และด้วยมารยาหญิงของตน
 ทั้งยั่ววานบุรุษด้วยเสน่ห์ ทำให้ตกอยู่ใน
 อำนาจของตน รู้ว่าบุรุษตกอยู่ในอำนาจ
 ของตน(แล้ว) ก็ทำให้ถึงความเสียศีลและ
 เสียวัตรไป. จริงอยู่ ในกาลก่อนพวก
 นางยักษ์ณีเข้าไปหากองเกวียนของบุรุษ
 พวกหนึ่ง ประเล้าประโลมพวกพ่อค้า ด้วย
 มารยาหญิง ทำให้อยู่ในอำนาจของตนแล้ว
 (ภายหลัง) พบบุรุษพวกอื่นเข้าอีก จึงทำ
 พวกพ่อค้าเหล่านั้นทั้งหมด ให้สิ้นชีวิต เคี้ยว
 กินเนื้อเสียจนเต็มปาก มีโลหิตไหลออกอยู่
 จากข้างคางทั้งสองด้านแล้ว” ดังนี้แล้ว
 ทรงนำอดีตนิทานมาว่า

อดีตเต ตามุพฺพนฺธิทีเป สิริสวตฺถุ
 นาม ยกุชนครํ อโหสิ, ตตฺถ
 ยกุขินิโย วสีสุ. ตา ภินฺนนาวานํ
 วาณิชนํ อาคตกาเล อลงฺกตปฺปฏิยตฺตา
 ขาทนียํ โภชนียํ คาหาเปตฺวา
 ทาสิณฺณปรีวฺตา ทารเก องฺเกนาทาย
 วาณิเช อุปสงฺกมิตฺวา^๒ เตสํ

ในอดีตกาล บนเกาะตามพัตถนิ-
 ทวีป ได้มีเมืองยักษ์ ชื่อว่าสิริสวัตถุ,
 พวกนางยักษ์ณีอาศัยอยู่บนเกาะนั้น. เวลา
 พวกพ่อค้าที่เรืออับปาง (ในมหาสมุทร)
 มาถึงเข้า พวกนางยักษ์ณีพากันแต่งตัว
 (งดงาม)ให้ถือของเคี้ยว ของบริโภค
 แวดล้อมไปด้วยหมู่ทาสี อุ่มเด็กเข้าไปหา

^๑ ฉ. ม. มุขํ ปุราเปตฺวา.

^๒ ฉ. ม. อุปสงฺกมณฺติ.

คุณวุฒิธวิชา มานะวนิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“มนุสฺสวาสา อากตมฺหา”ติ สณฺชานนตฺถํ
 ตตฺถ ตตฺถ กสิโรรกฺขาทินิ กโรนฺเต
 มนุสฺสเส โคคณฺเ สุนฺเขติ เอวมาทินิ
 ทสฺเสนฺติ, วาณิชาณํ สนฺติกํ คนฺตฺวา
 “อิมํ ยาคุํ ปิวถ, อิมํ ภตฺตํ ภูฏชถ,
 อิมํ ขาทนียํ ขาทถา”ติ วทนฺติ.
 วาณิชา อชานนฺตา ตาหิ ทินฺนํ
 ทินฺนํ ปริภุฏชนฺติ. อถ เตสํ ขาทิตฺวา
 ภูฏชิตฺวา ปิวิตฺวา วิสฺสมิตกาเล
 ปฏิสนฺถารํ กโรนฺติ, “ตุเมห กตฺถ
 วาสิกา, กุโตะ อากตา, กหํ คจฺฉิสฺสถ,
 เกน กมฺเมน อิธาคตตฺถา”ติ ปุจฺฉนฺติ.
 “ภินฺนนาวา หุตฺวา อิธาคตมฺหา”ติ
 วุตฺเต “สาธุ อยฺยา, อมฺหากมฺปิ
 สามิกานํ นาวํ อภिरุหิตฺวา คตานํ
 ตินิ สํวจฺฉรานิ อติกฺกนฺตานิ, เต
 มตา ภวิสฺสนฺติ, ตุเมหปิ วาณิชาเยว,
 มยํ ตุมฺหากํ ปาทปริจาริกา
 ภวิสฺสามา”ติ วตฺวา เต วาณิเช
 อิตฺถิกุตฺตหาสฺวิลาเสหิ^๑ ปโลภตฺวา
 ยกฺขนฺครํ เนตฺวา สเจ ปจฺมํ คหิตา
 มนุสฺสา อตฺถิ, เต เทวสงฺขลิกาย

พวกพ่อค้า เพื่อจะให้พ่อค้าเหล่านั้น
 เข้าใจว่า “พวกเราถึงถิ่นที่อยู่ของมนุษย์
 แล้ว” จึงแสดงกิจเป็นต้นอย่างนี้ คือ ผู้คน
 กำลังทำกสิกรรมและโครัคขกรรมเป็นต้น,
 ผุงโค, สุนัขในที่นั้น ๆ พวกกันไปยังสำนัก
 พ่อค้า แล้วก็กล่าวว่า “เชิญ พวกท่าน
 ต่อมยาคุณนี้, บริโภคภัตตรนี้, เคี้ยวของควรร
 เคี้ยวอันนี้เถิด”. พวกพ่อค้าไม่ทราบ
 ก็พากันบริโภคข้าวยาคุณเป็นต้น ที่พวก
 นางยักษ์ฉิณีเหล่านั้นนำมาให้. ครั้นเวลา
 ที่พวกพ่อค้านั้นเคี้ยวกิน บริโภค (และ)
 ต่อมแล้วพักผ่อน พวกยักษ์ฉิณีก็ทำการ
 ปฏิสันถาร, ถามว่า “พวกท่านอยู่ที่ไหน,
 มาจากไหนกัน, จักไปไหน, มาที่นี่ด้วย
 กิจอะไร”. เมื่อพ่อค้าตอบว่า “พวกข้าพเจ้า
 เรือแตกจึงมา ณ ที่นี้” จึงกล่าวว่า “ดีแล้ว
 นายท่าน, ๓ ปี ผ่านพ้นไปแล้ว ที่สามี
 ของพวกดิฉันลงเรือ(หาย)ไป, พวกเข
 คงจกตายไปแล้ว, ถึงพวกท่านก็เป็นพ่อค้า
 เหมือนกัน พวกดิฉันพร้อมที่เป็นภรรยา
 ของพวกท่าน” ดังนี้แล้ว ยั่วชวนพ่อค้า
 เหล่านั้น ด้วยมารยา การหัวเราะ

^๑ ฉ. ม. อิตฺถิกุตฺตหาสฺวิลาเสหิ.

คุณฉิณีชา มานะวนิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พนฺธิตฺวา การณฆเร ปกฺขิปิตฺวา^๑
^๒ปจฺจาคหิต อตฺตโน สามิกเก กโรนฺติ^๒
 อตฺตโน วสนฺนุจฺจาเน ภินฺนนาเว มนุสฺเส
 อลภนฺติโย ปน ปฺรโต กลฺยาณิทีปํ
 โอโรโต นาคทีปนฺติ เอวํ สมฺมุตฺติโร
 อนฺวิจฺรณฺติ. อยํ ตาสํ ฐมฺมตา.

อถกทิวสํ ปญฺจสตา ภินฺนนาวา
 วาณิชา ตาสํ นครสมิเป อุตฺตรีสฺสุ.
 ตา เตสํ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปโลภตฺวา
 ยกฺขนฺครํ เนตฺวา ปจฺมํ คหิตมนุสฺเส
 เทวสงฺขลิกาหิ พนฺธิตฺวา การณฆเร
 ปกฺขิปิตฺวา เชฏฺฐยฺกฺขิณี เชฏฺฐวาณิชนํ
 เสสา เสเสติ ปญฺจสตา ยฺกฺขิณิโย
 เต ปญฺจสเต วาณิเช อตฺตโน สามิกเก
 อํสฺสุ.

ต่อกระซิก และเสน่ห์ของผู้หญิง, พาพวก
 เขาไปยังเมืองยักซ์, ถ้ามีคนที่ยับไว้อยู่
 ก่อนแล้ว ก็เอาโซ่ทึพมัดพวกนั้นขังไว้
 ในเรือนขัง เอาพวกที่ยับได้ในภายหลัง
 เป็นสามีของตน, แต่ถ้า(จับ)พวกมนุษย์
 ที่เรือแตก ในที่อยู่ของตัวเองไม่ได้ ก็
 พากันเที่ยวไปจนถึงฝั่งสมุทรอย่างนี้คือ
 ฝั่งข้างนอกไปจนถึงกัลยาณีทวีป ฝั่ง
 ข้างในไปจนถึงนาคทวีป. นี้จัดว่าเป็น
 ธรรมดาของนางยักษิณีเหล่านั้น.

อยู่มาวันหนึ่ง พวกพ่อค้าเรือแตก
 ๕๐๐ คน พากันว่ายน้ำไปขึ้นที่ใกล้เมือง
 ของนางยักซ์เหล่านั้น. พวกนางพากัน
 ไปหาพ่อค้าพวกนั้น ประเล้าประโลม นำ
 ไปยังเมืองยักซ์ เอาโซ่และตรวนทึพมัด
 พวกคนที่จับมาก่อนขังเอาไว้ในเรือนขัง
 หัวหน้านางยักษิณี ได้หัวหน้าพ่อค้า
 เป็นสามี นางยักษิณีที่เหลือ ก็ได้พ่อค้า
 ที่เหลือเป็นสามี (ของตน ๆ) นางยักษิณี
 ๕๐๐ ก็ได้จัดการพวกพ่อค้า ๕๐๐ เหล่า
 นั้น เป็นสามีของตนด้วยประการฉะนี้.

^๑ ฉ. ม. ปกฺขิปนฺติ.

^{๒-๒} ฉ. ม. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

คุณฉฐุณิชา มานะวนิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ : สา : เชฏฺจยกุขินี รตฺติภาเค
 วาณิเช นิทฺทํ อุปคเต อฏฺจาย
 คนฺตฺวา การณมฺเร มนุสฺเส มาเรตฺวา
 มํสํ ขาทิตฺวา อาคจฺฉติ, เสสาปิ ตเถว
 กโรนฺติ. เชฏฺจยกุขินิยา มนุสฺสมํสํ
 ขาทิตฺวา อาคตกาเล สรีรํ สีตลํ
 โหติ. เชฏฺจวาณิโช ปริกฺคณฺหนฺโต
 ตสฺสา ยกุขินิภาวํ ฅตฺวา “อิมา
 ปญฺจสตาปิ ยกุขินิโย ภวิสฺสนฺติ,
 อเมหิ ปลายิตฺุ วฏฺฏติ”ติ ปุณฺทิวเส
 ปาโตว มุขโรวณฺตฺถาย คนฺตฺวา
 เสสวาณิชนํ อโรเจสิ “อิมา ยกุขินิโย
 น มนุสฺสิตฺติโย, อญฺเฆสํ ภินฺนนาวานํ
 อาคตกาเล เต สามิกเ กตฺวา
 อเมห ขาทิสฺสนฺติ, เถถ, อิตฺ มยํ
 ปลายามา”ติ. เตสุ ปญฺจสเตสุ
 อหฺมเตยฺยสตา “มยํ เอตา วิชฺหิตุํ น
 สกฺขิสฺสาม, ตุมฺเห จจฺฉณ, มยํ น
 ปลายิสฺสามา”ติ อหํสุ. เชฏฺจวาณิโช
 อตฺตโน วจนฺนเร อหฺมเตยฺยสเต
 คเหตุวา ตาสํ ภีโต ปลายิ.

ลำดับนั้น นางยักษ์ผู้เป็นหัวหน้านั้น
 ได้ลุกขึ้นไปฆ่าคนในเรือนขัง เมื่อพ่อค้า
 หลับไหลไปแล้ว ในตอนกลางคืน เคี้ยว
 กินเนื้อเสร็จแล้ว จึงกลับมา, ถึงนาง
 ยักษ์ที่เหลือ ก็พากันทำอย่างนั้น
 เหมือนกัน. เวลาที่นางยักษ์ผู้เป็นหัวหน้า
 เคี้ยวกินเนื้อมนุษย์กลับมาแล้วร่างกายย่อม
 จะเย็น. หัวหน้าพ่อค้ากำหนดจับได้ เมื่อ
 รู้ว่านางนั้นเป็นยักษ์ จึงคิดว่า “หญิง
 ทั้ง ๕๐๐ เหล่านี้ คงเป็นนางยักษ์,
 ควรที่เราจะหนีไป รุ่งขึ้นได้ไปล้างหน้า
 แต่เช้าตรู่ จึงได้บอกพวกพ่อค้าที่เหลือ
 ว่า “หญิงเหล่านี้เป็นนางยักษ์ มิใช่
 หญิงมนุษย์เลย, เวลาที่พวกอื่นเรือแตก
 มาถึงเข้า มันจักจัดการพวกนั้น ให้เป็น
 สามี(ของตน), แล้วเคี้ยวกินพวกเราเสีย,
 พวกท่านจงมา พวกเราหนีไปจากที่นี้
 กันเถิด”. ในจำนวนพ่อค้า ๕๐๐ คนนั้น
 มีอยู่ ๒๕๐ คน พากันกล่าวว่า “พวกเรา
 ไม่สามารถจากพวกนางไปได้, เชิญ
 พวกท่านไปกันเถิด, พวกเราจะไม่ยอม
 หนี”. หัวหน้าพ่อค้าพาเอาพ่อค้าจำนวน
 ๒๕๐ คน ที่เชื่อถ้อยคำของตน หวาดกลัว
 นางยักษ์เหล่านั้น หนีไป.

คุณัญฐมิชา มานะวณิชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วารสารภาษาตาก บ.ท. ๘-๑๐

ตสมิ ปน กाले पोथिस्तโต
 วลาहकอสुसโยनियं निपुपत्ति. सपुपसेतो
 काकसीसो^๑ मुञ्चकेसो इति
 वेहासङ्कโม ओहसि. सो हिमवन्तโต
 आकासे उपपत्तिवा ตามपपณฺณิทีป
 कन्तुवा दत्तु ตามपपณฺณिसरे पल्लले
 संघात्साली चातिता कज्जति. ओ
 कज्जन्तो ज “ชนปทं कन्तुकाโม
 ओत्ति, चनปทं कन्तुकाโม ओत्ति, चनपทं
 कन्तुकाโม ओत्ति”ติ दिग्घट्टुं गरुणाय
 परिภาविट्ठं मानุสिवाजं भासति. ते
 तसुस वज्जं सुत्तुवा उपसङ्गमित्तुवा
 ओञ्चली पकुคयेห “सामि मयं चनपทं
 कमिस्सामา”ติ ओहंसु. “เตनहि मय्हं
 पिण्हี ओมิरुहता”ติ. ओเอกज्जे^๒ पिण्हี
 ओมิरुหีสु. ओเอกज्जे^๓ วาลธี कन्तुหีสु,
 ओเอกज्जे ओञ्चली पकुคहेत्तुवा ओฏฺฐंसुเยव.

ก็ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เกิดใน
 กำเนิดม้าวลาหก. พระโพธิสัตว์นั้น เป็น
 ม้าขาวปลอดมีศีรษะ (ดำ) เหมือนกา มี
 ขนฟูเหมือนหญ้ามุงกระต่าย มีฤทธิ์
 (สามารถ)เหาะได้. พระโพธิสัตว์นั้น
 เหาะขึ้นจากหิมวันตประเทศ ไปยัง
 ตามพบัญญัติทวีป เคี้ยวกินข้าวสาลีที่เกิด
 เองในเปือกตม ในสระชื่อว่า ตามพบัญญัติ
 ในตามพบัญญัติทวีปนั้นแล้ว จึง(เหาะกลับ)
 ไป. แต่เมื่อจะไปอย่างนี้ ก็กล่าวภาษาม
 มนุษย์ที่อบรมแล้วด้วยกรุณา ๓ ครั้งว่า
 “มีผู้ยากจะไปชนบทใหม่, มีผู้ยากจะไป
 ชนบทใหม่, มีผู้ยากจะไปชนบทใหม่”.
 พ่อค้าเหล่านั้น ได้ยินคำพูดของพระ
 โพธิสัตว์ก็เข้าไปหา ประคองอัญชลี
 กล่าวว่า “นาย พวกข้าพเจ้าจะไป
 ชนบท”. พระโพธิสัตว์กล่าวว่า “ถ้า
 เช่นนั้น ขอจขึ้นหลังข้าพเจ้าเถิด”.
 ครั้งนั้น พ่อค้าบางพวกก็พากันขึ้นหลัง.
 บางพวกจับหางเอาไว้, บางพวกยังคงยืน
 ประคองอัญชลีอยู่.

^๑ ฉ. ม. กาสีโส.

^๒ ฉ. ม. อปเปกจเจ.

^๓ ฉ. ม. เตสุ.

โพธิสัตว์ได้นำพ่อค้า ๒๕๐ คนนั้น
 ปกคเหตวา จิต สพเพปิ เต
 อหุตเตยยสเต วาณิเช อตตโน
 อานุกาเวน ชนปทึ เนตวา
 สกสกฎจาเนสฺ ปติฏจาเปตวา อตตโน
 วสนฏจัน อคมาสิ. ตาปี โข ยกุขินิโย
 อณฺเณสํ อาคตกาเล เต ตตฺถ โอหีนเก
 อหุตเตยยสเต มนุสฺเส วริตฺวา ขาทิสฺสุ.

สตฺถา ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา
 “ภิกฺขเว ยถา เต ยกุขินินํ วสํ
 คตา วาณิชา ชีวิตกฺขยํ ปตฺตา,
 วลาหกสฺสราชสฺส วจนกรา วาณิชา
 สกสกฎจาเนสฺ ปติฏจิตา, เอวเมว
 พุทฺธานํ โอวาทํ อกโรนฺตา ภิกฺขุปี
 ภิกฺขุณีโยปี อฺปาสกาปี อฺปาสิกาโยปี
 จตฺตฺส อฺปาเยสฺส ปณฺจวิธพนฺธนกมฺม-
 กรณญฺจานาทิสฺสุ มหาทฺกฺขํ ปาปฺณนฺติ.
 โอวาทกรา ปน ‘ติสฺโส กุสสมฺปตฺติโย
 จ ฉ กามสคฺเค วิสฺติ พุรหฺมโลเก’ติ
 อิมานิ จ จานานิ ปตฺวา อมตฺมหา-
 นิพฺพานํ สจฺฉิกตฺวา มหนฺตํ สุขํ
 อณฺุภวฺนฺติ”ติ วตฺวา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา

พระโพธิสัตว์ได้นำพ่อค้า ๒๕๐ คนนั้น
 ทั้งหมด ชั้นที่สุดแม่ผู้ที่กำลังยืนประคอง
 อัญชลีไปยังชนบท ด้วยอานุภาพของตน
 ให้ดำรงอยู่ในสถานที่ของตน ๆ เสร็จแล้ว
 จึงได้ไปยังสถานที่อยู่ของตน. ฝ่ายยักษิณี
 พวกนั้นเวลาที่มีพ่อค้าพวกอื่นมาถึง ได้
 ชำคน ๒๕๐ คนเหล่านั้น ที่ยังคงอยู่
 ในที่นั้น เคี้ยวกิน(จนหมดสิ้น).

พระศาสดาตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย
 มาแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้า
 เหล่านั้น ไปสู่อำนาจพวกนางยักษิณี
 พวกนั้นถึงสิ้นชีวิตแล้ว. (ส่วน)พวกพ่อค้า
 ที่ทำตามคำของพญาม้าวลาหก(กลับมา)
 ดำรงอยู่ ณ ที่ของตน ๆ ได้ฉันใด, ภิกษุก็ดี
 ภิกษุณีก็ดี อฺปาสกก็ดี อฺปาสิกาก็ดี ก็
 ฉะนั้นเหมือนกัน เมื่อไม่ทำตามโอวาท
 ของพระพุทธเจ้า ย่อมจะถึงทุกข์อย่าง
 ใหญ่หลวง ในสถานที่มีเครื่องจองจำ ๕
 อย่าง และสถานที่ทำกรรมกรรมเป็นต้น
 ในอบายทั้ง ๔. ส่วนผู้ที่ทำตามพระโอวาท
 ย่อมบรรลู่ถึงฐานะเหล่านี้ คือกุศลสมบัติ
 ๓ อย่าง กามาวจรสวรรค์ ๖ ชั้น และ

๑ คือ พวกนั้นไปจนถึงที่อยู่ของแต่ละคน.

คุณฉฐนิชา มานะวนิชย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อีมา คากา อโวจ

พรหมโลก ๒๐ ชั้น' ทำพระอมตมหา-
นิพพานให้แจ้งได้แล้ว ย่อมได้เสวยสุข
อย่างใหญ่หลวง” ดังนี้ ทรงบรรลु
(อภิสมโพธิญาณแล้ว) ได้ตรัสพระคาถา
เหล่านี้ว่า

๕๑. “เย น กานฺหติ โอวาทํ
นรา พุทฺเธน เทสิตํ
พฺยสนํ เต คมิตฺตสนฺตติ
รกฺขสีหิว วาณิชา.

๕๑. “นรชนเหล่านี้ไม่ทำตามพระ
โอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว
นรชนเหล่านั้น จักถึงความฉิบหาย
ประดุจพวกพ่อค้า ที่ถูกนางรากลษ
ประเล้าประโลมแล้ว ฉะนั้น.

๕๒. เย จ กานฺหติ โอวาทํ
นรา พุทฺเธน เทสิตํ
โสตุถิ ปาริ คมิตฺตสนฺตติ
วลาเหเนว วาณิชา”ติ.

๕๒. แต่่นรชนเหล่านี้ทำตามพระโอวาท
ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว นรชน
เหล่านั้น จักถึงฝั่งที่มีความสวัสดิ
ประดุจพวกพ่อค้า อันม้าวลาหก
นำมาแล้ว ฉะนั้น”.

ตตฺถ เย น กานฺหิตฺติ เย น
กิริสฺสนฺตติ. พฺยสนํ เต คมิตฺตสนฺตติ
เต มหาวินาสํ ปาปฺพนิสฺสนฺตติ.
รกฺขสีหิว วาณิชาติ รกฺขสีหิ ปโลภิตา
วาณิชา วिय. โสตุถิ ปาริ คมิตฺตสนฺตติ
อนนฺตฺราเยน นิพฺพานํ ปาปฺพนิสฺสนฺตติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **นรชน
เหล่านี้ไม่ทำตาม** ความว่า นรชนเหล่านี้
จักไม่กระทำ(ตาม). คำว่า **นรชนเหล่านั้น
จักถึงความฉิบหาย** ความว่า นรชน
เหล่านั้น จักถึงความพินาศอย่างใหญ่.
คำว่า **ประดุจพวกพ่อค้าที่ถูกนางรากลษ**

^๑ พระผู้เป็นอภิสมพุทธเจ้า.

วลาเหเนว วาณิชาติ วลาเหเนว
 “อาคจจณา”ติ วุตตา ตสฺส วจนกรร
 วาณิชา วิย. ยถา หิ เต สมุทฺทปาริ
 คนฺตฺวา สกสग्ฆจันโ อคมฺสฺ, เอว
 พุทฺธานโ โอวาทกรร สํสารปาริ
 นิพฺพานํ คจจณฺตีติ อมตฺมหานิพฺพานน
 ฅมฺมเทสนาย ญฺญํ คณฺหิ.

ประเล้าประโลมแล้ว ฉะนั้น ความว่า
 ประดุจดังพวกพ่อค้าที่ถูกนางรากลขส
 ประเล้าประโลมแล้ว. คำว่า จักถึงฝั่งที่มี
 ความสวัสดิ ความว่าจักบรรลุนิพพาน
 โดยปราศจากอันตราย. คำว่า ประดุจ
 พวกพ่อค้า อันมีวลาหกนำมาแล้ว ฉะนั้น
 ความว่า ประดุจดังพวกพ่อค้า ซึ่งมา
 วลาหกกกล่าวเชิญว่า “เชิญพวกท่านมา
 เกิด” ดังนี้แล้ว ทำตามคำของม้านั้น.
 อธิบายว่า เหมือนอย่างว่า พวกพ่อค้า
 นั้นไปสูฝั่งสมุทรแล้วได้(กลับ)ไปสูสถานที่
 ของตน ๆ ฉันทใด, นรชนผู้กระทำตาม
 พระโอวาทของพระพุทธเจ้าก็ฉันทนั้น ย่อม
 จะถึงฝั่งแห่งสงสาร คือพระนิพพานได้
 เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงทรง
 รวบยอดพระธรรมเทศนา ด้วยอมตมหา-
 นิพพาน.

สตฺถา อิมํ ฅมฺมเทสนํ
 อหริตฺวา สจฺจจันนิ ปกาเสตฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ, สจฺจปรีโยसान
 อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ โสตาปตฺติผล ปติฏฺจหิ,
 อญฺเวย พหุ โสตาปตฺติผลสกทาคามิผล-
 อนาคามิผลอรหตฺตผลานิ ปาปฺปณีสุ.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
 ทั้งหลาย ประชุมชาดก, ในเวลาจบสัจจะ
 ภิกษุผู้กัลถกกลุ่ม ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล,
 ภิกษุรูปอื่นเป็นอันมาก พวกกันได้บรรลุนิ
 โสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล

คุณัญฐมิชา มานะวนิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก บ.ท. ๙-๑๐

“ตथा วลาหกุสุสราชสุส วจนกรา และอรหัตผลแล้ว. “พวกพ่อค้าจำนวน
อหุญเตยยस्ता วาณิชา พุทธปริสา ๒๕๐ คน ที่ทำตามคำของพญาม้าวลาห
อहेสุ, วลาหกุสุสราชา ปน อหเมวา”ติ. ในครั้งนั้น ได้เป็นพุทธบริษัทในกาลบัดนี้,
ส่วนพญาม้าวลาห ก็เราตถาคตแล”.

วลาหกุสุสชาติกวางณณา ฉฏฐา.

พรรณनावลาหกุสุสชาติก ที่ ๖ จบ.

คุณัฐธินิชา มานะวณิชย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. มิตตามิตตชาดก (๑๕๗)

๙๓. “น นํ อุมุหยเต ทิสฺวา
น จ นํ ปฏินนุทติ
จกฺขุณี จสฺส น ททาติ
ปฏิโลมญฺจ วตฺตติ.
๙๔. เอเต ภวนฺติ อากาธา
อมิตฺตสฺมี ปติฏฺฐิตา
เยหิ อมิตฺตํ ชาเนยฺย
ทิสฺวา สุตฺวา จ ปณฺสีโต”ติ.

มิตตามิตตชาดกํ สุตฺตมํ.

๗. มิตตามิตตชาดก (๑๕๗)

๙๓. “บุคคลเห็นกันแล้วไม่ยิ้มแย้ม(ต่อกัน)
อย่าง ๑ (ฟังคำพูดของกันแล้ว)
ไม่ยินดีต่อกันอย่าง ๑ ไม่สบสายตา
กันอย่าง ๑ ประพฤติกิจเป็น
ปฏิบัติกันอย่าง ๑.
๙๔. อากาธเหล่านี้ที่มีปรากฏอยู่ในอมิตต
ซึ่งเป็นเหตุ ให้บุคคลผู้เป็นบัณฑิต
ได้เห็นก็ดี ได้ฟังก็ดี รู้ได้ ว่าไม่
เป็นมิตรกัน”.

มิตตามิตตชาดก ที่ ๗.

๗. มิตตามิตตชาดกวรรณนา

(๑๕๗)

น นํ อุมุหยเต ทิสฺวาติ อิทํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อณฺเฏตรํ
ภิกฺขุ อารพฺภา กเถสิ.

อณฺเฏตรโร ภิกฺขุ “มยา คหิตะ
มยหํ อุปฺชฌาโย น กุชฺฌิสฺสตี”ติ
อุปฺชฌาเยน จปิตํ วิสฺสาเสน เอกํ
วตฺถขณฺทํ คเหตฺวา อุปาหนตฺถวิกํ
กตฺวา ปจฺฉา อุปฺชฌายํ อาปุจฺฉิ.

อต นํ อุปฺชฌาโย “กึการณา
คณฺหี”ติ วตฺวา “มยา คหิตะ น
กุชฺฌิสฺสตี”ติ ตุมฺหากํ วิสฺสาเสนา”ติ
วตฺเต “โก มยา สทฺธิ ตฺยหํ วิสฺสาโส
นามา”ติ วตฺวา กุทฺโธ อฏฺฐหิตฺวา
ปหริ.

๗. พรรณนามิตตามิตตชาดก

(๑๕๗)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุรูปใด
รูปหนึ่ง ตรัสคำนี้ มีคำเป็นต้นว่า บุคคล
เห็นกันแล้ว ไม่ยิ้มแย้มกัน ดังนี้.

ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งคิดว่า “เมื่อเรา
ถือเอาชิ้นผ้านี้ พระอุปัชฌาย์ของเราคง
ไม่โกรธ” จึงได้ฉวยเอาผ้าชิ้นหนึ่ง ที่
พระอุปัชฌาย์วางไว้ ด้วยความวิสาสะ
ทำเป็นถุงใส่รองเท้า ภายหลังจึงได้เรียน
พระอุปัชฌาย์.

ลำดับนั้น พระอุปัชฌาย์จึงกล่าวกับเธอ
ว่า “เพราะเหตุอะไร เธอจึงถือเอา”
เมื่อเธอเรียนว่า “เพราะความวิสาสะ
(ที่มี)ต่อท่านว่า เมื่อเราถือเอาชิ้นผ้านี้
พระอุปัชฌาย์คงจะไม่โกรธ” จึงกล่าวว่า
“อะไรชื่อว่า ความวิสาสะระหว่างตัวเธอ
กับเรา”^๑ ดังนี้ โกรธลุกขึ้นทำร้าย.

^๑ เธอมีความวิสาสะอะไรกับฉัน.

ตสฺส ส่า กิริยา ภิกขุสุ ปากฎา
ชาดา.

การกระทำของท่าน เป็นที่รู้จักกันไป
ในพวกภิกษุ.

อถกทิวสํ ภิกขุ ฌมฺมสภายํ กถํ
สมฺภูจาเปสํ “อาวุโส อสุโก กิร
ททโร ภิกขุ อุปชฌายสฺส วิสฺสาเสน
วตฺถขณฺทํ คเหตฺวา อุปาหนตฺถวิกิ
อกาสิ. อถ นํ อุปชฌายโย โโก มยา
สทฺธิ ตฺยหํ วิสฺสาโส นามา”ติ วตฺวา
กุกฺโข อฏฺฐหิตฺวา ปหริ”ติ.

อยู่มาวันหนึ่ง พวกภิกษุสนทนากันใน
ธรรมสภาว่า “อาวุโสทั้งหลาย เขา
เล่าลือกันว่าภิกษุหนุ่มรูปโน้น ถือเอา
ชิ้นผ้าของพระอุปชฌาย์ เพราะความ
วิสาสะ ทำเป็นถุงใส่รองเท้า. ลำดับนั้น
พระอุปชฌาย์กล่าวกับเธอว่า ‘อะไรชื่อว่า
ความวิสาสะระหว่างตัวเธอกับเรา’ โกรธ
ลุกขึ้นทำร้าย”.

สตุถา อากนฺตฺวา “กาย นฺตุถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิฺนฺนา”ติ
ปฺจุฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วตฺเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว เอส ภิกฺขุ
อตฺตโน สทฺธิวิหาริเกน สทฺธิ
อวิสฺสาสิโก ปุพฺเพปิ อวิสฺสาสิโก-
เยวา”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ.

พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า “ภิกษุ
ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนาเรื่อง
อะไรกันหนอ” เมื่อพวกเขากราบทูลว่า
“เรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่ภิกษุรูปนี้ ไม่มี
วิสาสะกับอันเตวาสิกของตน ถึงแม้ใน
ปางก่อนก็ไม่มีวิสาสะเหมือนกัน” ดังนี้แล้ว
จึงทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสตุโต กาสिरภูเจ
พฺรพฺรหมณฺกุลเ นินฺพพตฺติตฺตฺวา วยปฺปตฺโต
อิสิปฺพพชฺชํ ปํพพชิตฺวา อภินฺญา จ

ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า
พรหมทัต เสดยราชสมบัติอยู่ในพระนคร
พาราณสี พระโปธิสัตว์บังเกิดในตระกูล
พราหมณ์ แคว้นกาสิ เจริญวัยแล้วบวช

คุณนัฐนิชา มานะวนิชย์
สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมาปตติโย จ นิพพตเตตฺวา คณสตุถา
หุตฺวา หิมวณฺตปฺปทเส วาสํ กปฺเปสิ.

ตสฺมี อีสึคณฺเ อโก ตาปโส
โพธิสตุตฺตสฺส วจันํ อกตฺวา เอกํ
มตฺมาตักํ หตฺถิโปตักํ ปฏฺิซฺคฺคิ.

อถ นํ โส วุฑฺฒิปฺปตฺโต มาเรตฺวา
อรณฺณํ ปาวีสิ. ตสฺส สรฺรํกิจฺจํ
กตฺวา อีสึคณฺเ โพธิสตุตฺตํ ปรีวาเรตฺวา
“ภนฺเต เกน นุ โข การณฺน
मितฺตภาโว อमितฺตภาโว วา สกฺกา
ชานิตฺนุ”ติ ปุจฺฉิ.

โพธิสตุตฺโต “อิมินา จ อิมินา
จ การณฺนา”ติ อากิขฺนฺโต อิมา
คาถา อโวจ

๙๓. “น นํ อุมฺหยเต ทิสฺวา
น จ นํ ปฏฺินนฺทติ
จกฺขุณี จสฺส น ททาติ
ปฏฺิโลมณฺจ วตฺตติ.

๙๔. เอเต ภวนฺติ อาการา
อมิตฺตสฺมี ปติฏฺิจิตา

เป็นฤษี ยังอภิญญาและสมาบัติให้เกิดขึ้น
ได้เป็นศาสดาของหมู่ อาศัยอยู่ที่หิมวันต-
ประเทศ.

ในหมู่ฤษีนั้น ดาบสรูปหนึ่ง มิได้เชื่อคำ
ของพระโพธิสัตว์เลี้ยงดูลูกข้างกำพร้าแม่
ตัวหนึ่ง.

ต่อมาลูกข้างนั้น เจริญเติบโตขึ้นได้ฆ่า
ดาบสนั้นเสียแล้วเตลิดเข้าป่าไป. หมู่ฤษี
จัดการเผาศพพระดาบสนั้นแล้ว ห้อมล้อม
ถามพระโพธิสัตว์ว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
มิตรภาพก็ดี อมิตรภาพก็ดี บุคคลอาจ
จะรู้ได้ด้วยเหตุอะไรหนอ”.

พระโพธิสัตว์เมื่อจะบอกว่า “ด้วย
เหตุนี้และเหตุนี้” จึงได้กล่าวคาถาเหล่านี้
ว่า

๙๓. “บุคคลเห็นกันแล้วไม่ยิ้มแย้ม(ต่อกัน)
อย่าง ๑ (ฟังคำพูดของกันแล้ว)
ไม่ยินดีต่อกันอย่าง ๑ ไม่สบสายตา
กันอย่าง ๑ ประพฤติกิริยาเป็น
ปฏิปักษ์กันอย่าง ๑.

๙๔. อากาเหล่านี้ที่มีปรากฏอยู่ในอมิตร
ซึ่งเป็นเหตุ ให้บุคคลผู้เป็นบัณฑิต

คุณัญฐณิชา มานะวนิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เยหิ อมิตตัง ชาเนยฺย
ทิสฺวา สุตฺวา จ ปณฺหิโต”ติ.

ได้เห็นก็ดี ได้ฟังก็ดี รู้ได้ ว่าไม่
เป็นมิตรกัน”.

ตตฺถ น นํ อุมฺหยเต ทิสฺวาติ
โย หิ ยสฺส อมิตฺโต โหติ โส ตํ
ปุกฺกัลํ ทิสฺวา น อุมฺหยเต, หสิตํ
น กโรติ ปหฺนฺจากรํ น ทสฺเสติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า บุคคล
เห็นกันแล้ว ไม่ยิ้มแย้ม(ต่อกัน) อย่าง ๑
ความว่า ผู้ใดไม่เป็นมิตรของผู้ใด ผู้นั้น
เห็นบุคคลนั้นแล้ว ย่อมไม่ยิ้มแย้ม, คือไม่
ทำการหัวเราะ ได้แก่ ไม่แสดงอาการ
ว่าเริงเบิกบาน.

น จ นํ ปฏินนฺทตฺติ ตสฺส วจฺนํ
สุตฺวาปิ ตํ ปุกฺกัลํ น ปฏินนฺทตฺติ
สาธุ สุภาสิตนฺติ นาพฺพณฺโหมทติ.^๑

คำว่า (ฟังคำพูดของกันแล้ว) ไม่ยินดีต่อ
กัน ๑ ความว่า แม้ฟังคำของเขาแล้ว
ก็หาได้บันเทิงตอบคนนั้นไม่ คือว่า ไม่
เอออวยกับเขาว่า ใช้ได้ กล่าวชอบแล้ว.

จกฺขุณี จสฺส น ททาตฺติ จกฺขุณา
จกฺขุํ อากฺขจฺ ปฏิมุโข หุตฺวา น
โธโลเกติ, อณฺณโต ว จกฺขุณี หรติ.

คำว่า ไม่สบสายตากันอย่าง ๑ ความว่า
ตาต่อตาประสานกัน (เท่านั้น) ก็مينหน้า
หนี ไม่มองหน้ากัน คือเบนสายตาไป
เสียทางอื่นทีเดียว.

ปฏฺิโณมณฺจ วตฺตตฺติ ตสฺส กายกมฺมมฺปิ
วจฺจิกมฺมมฺปิ น โรเจติ ปฏฺิโณมคานฺหํ
คณฺหาติ ปจฺจณิกคานฺหํ.

คำว่า ประพฤติกิจเป็นปฏิปักษ์กัน
อย่าง ๑ ความว่า ย่อมไม่ชอบใจทั้ง
กายกรรม ทั้งวจีกรรมของเขา คือถือ
ขัดกัน ได้แก่ ถือเป็นข้าศึกกัน.

^๑ ฉ. ม. น จานุโมทติ.

อาการาติ การณานิ. เยหิ อมิตตุนติ
 เยหิ การณเหหิ, ตานิ การณานิ
 ทิสฺวา จ สุตฺวา จ ปณฺหิตโต ปุคฺคโล
 “อัย เม อมิตฺโต”ติ ชาเนยฺย. ตโต
 วิปริเตหิ ปน มิตฺตภาโว ชานิตฺพุโฑติ.

เอวํ โพรหิสฺตโต มิตฺตตามิตฺตภาว-
 การณานิ อัจฺฉิตฺวา พุรฺหมวิหาเร
 ภาเวตฺวา พุรฺหมโลกุปฺโค อโหสิ.

สตุถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อاهرิตฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา หตฺถิโปสก-
 ตาปโส สหฺธิวิหาริกอ อโหสิ, หตฺถิ
 อฺปฺชฌาโย, อีสึคณา^๑ พุทฺธปริสา,
 คณสตุถา ปน อหเมวา”ติ.

มิตฺตตามิตฺตชาตกาวณฺณนา สตุตฺมา.

คำว่า อาการ หมายถึงเหตุ. คำว่า
 ว่าไม่เป็นมิตรกัน, ความว่า บุคคลผู้เป็น
 บัณฑิต ได้เห็นก็ดี ได้ฟังก็ดี ซึ่งเหตุ
 เหล่านั้น ซึ่งเป็นเหตุให้ตนรู้ได้ว่าคนไม่
 เป็นมิตรกัน ก็ทราบได้ว่า “ผู้นี้เป็น
 อมิตรของเรา”. ส่วนมิตรภาพพึงทราบ
 โดยเหตุที่ตรงกันข้ามจากเหตุที่กล่าวแล้ว
 นั้นเกิด.

พระโพรหัสต์ว์ ครั้นแจ้งเหตุของความ
 เป็นมิตรและอมิตรอย่างนี้แล้ว ได้เจริญ
 พุรหมวิหารธรรม(ครั้นสิ้นชีวิต)ได้เข้าถึง
 พรหมโลก.

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประมวลชาดก
 ว่า “ดาบสผู้เลี้ยงดูลูกช้างในกาลนั้น
 บัดนี้ได้เป็นสหฺธิวิหาริก, ช้างเป็นพระ
 อฺปฺชฌาย์, คณะฤษีเป็นพุทฺธบริษัท,
 ส่วนศาสดาของคณะคือเราตถาคต” แล.

พรรณนามิตฺตตามิตฺตชาตก ที่ ๗ จบ.

^๑ ฉ. ม. อีสึคโณ.

คุณัญฐณิชา มานะวนิชย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ราชชาดก (๑๕๘)

๙๕. “ปวาสา อากโต ตาต
อิทานิ น จิราคโต
กจฺจि นฺ ตาต เต มาตา
น อญฺญมฺปเสวติ.
๙๖. น โข ปเนตฺ สุกฺณํ
คิริํ สจฺจูปสณฺหิตํ
สเยถ โปฏฺฐปาโทว
มฺมุเมว อุปกฺกุสิโต”ติ.

ราชชาดกํ อฏฺฐมํ.

๘. ราชชาดก (๑๕๘)

๙๕. “ลูกเอ๋ย พ่อกลับมาจากที่พักแรม
ฟังจะมาถึงไม่นาน บัดเดี๋ยวนี้เอง
ลูกเอ๋ย มารดาของเจ้าไม่คบหา
ชายอื่นบ้างหรือ.
๙๖. ถ้อยคำ (แม่) จะประกอบด้วยสัจจะ
(แต่ไม่เป็นเครื่องนำออกไป จาก
ทุกข์) นี้ไม่งามเลย อุปมาเหมือน
นกแขกเต้า โปฏฐปาทะ ที่ถูกเขา
เผาจนจมอยู่ในขี้เถ้าฉะนั้น”.

ราชชาดก ที่ ๘.

๘. ราชชาตกถา (๑๕๘)

ปวาสา อากโต ตาตาทิ อิหัง
 สตถา เขตวเน วิหรนโต เอกัง
 อุกกณจิตติกุขุ อารพุก กณสิ.

โส กิร สตถารา “สจจัม กิร
 ตวั มิกขุ อุกกณจิตตีส”ติ ปญฺโจะ
 “สจจัม ฆนเต”ติ วตฺวา “กั การณา”ติ
 วุตฺเต “เอกัง อลงกตอิตฺถิ ทิสฺวา
 กิเลสวเสนา”ติ อาห.

อถ นํ สตถา “มาตุคามโม นาม
 มิกขุ น สกุกา รุกขิตฺตุํ ปุพฺเพปิ
 โทวาริเก จเปตฺวา รุกขนฺตปิ รุกขิตฺตุํ
 นาสกฺขิสฺสุ กิณฺเต อิตฺถิยา, ลทฺธาปิ
 สวา รุกขิตฺตุํ น สกุกา”ติ วตฺวา
 อตฺตํ อหาริ

๘. พรรณนาราชชาดก (๑๕๘)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภมิกขุผู้
 กัดกลุ้มรูปหนึ่ง ตรัสคำนี้ มีคำเป็นต้น
 ว่า ถูกเอ๋ย พอกลับมาจากที่พักแรม ดังนี้.

ได้ยินว่ามิกขุนั้น ถูกพระศาสดา
 ตรัสถามว่า “มิกขุ ได้ยินว่า เธอเกิด
 ความกัดกลุ้มขึ้นเป็นความจริงหรือ” จึง
 กราบทูลว่า “เป็นความจริงพระเจ้าข้า”
 เมื่อพระองค์ตรัสถามว่า “เพราะเหตุไร”
 จึงกราบทูลว่า “เพราะอำนาจกิเลส เหตุ
 ได้พบหญิง ที่ประดับตกแต่งงามพริ้ง
 คนหนึ่ง (พระเจ้าข้า)”.

ลำดับนั้น พระศาสดาจึงตรัสกับเธอว่า
 “มิกขุ ขึ้นชื่อว่ามาตุคาม ใคร ๆ ไม่
 สามารถจะรักษาเอาไว้ได้เลย, ถึงใน
 ปางก่อน ชนทั้งหลายตั้งยามประตุเอาไว้
 รักษาอยู่ ก็ยังไม่สามารถรักษาเอาไว้ได้
 เธอจะต้องการผู้หญิงไปทำไม, แม้เธอจะ

๑ ข้าพระองค์เห็นหญิงแต่งตัว(สวยงาม)คนหนึ่ง
 จึงกัดกลุ้มด้วยอำนาจกิเลส.

“ได้นาง ก็ไม่อาจจะรักษาไว้ได้” ดังนี้แล้ว
ทรงนำอดีตนิทานมาว่า

อดีต พาราณสีย์ พุรหมทตเต
รชช กาเรนเต โพธิสตุโต สุกโยนิย์^๑
นิพพตติ. “ราโธ”ติสส นาม.
กนิฏฐภาตา ปนสฺส ไปฏฐปาโท
นาม.

ในอดีตกาล ครั้นเมื่อพระเจ้า
พหุทต ครองราชสมบัติอยู่ในพระนคร
พาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิดในกำเนิด
นกแขกเต้า. นกแขกเต้าตัวนั้นมีชื่อว่า
“ราธะ”. ส่วนนกแขกเต้าที่เป็นน้อง
ของนกแขกเต้าพระโพธิสัตว์นั้น ชื่อว่า
ไปฏฐปาทะ.

เต อุโปปี ตรุณกาลเยว เอโก
ลุตฺทโก คเหตุวา พาราณสีย์
อณฺณตรสฺส พุราหฺมณสฺส อทาสี,
พุราหฺมโณ เต ปุตฺตภูจฺจาเน จเปตฺวา
ปฏฺิซคฺคิ.

ในเวลาที่กำลังรุ่ง ๑ นายพรานผู้หนึ่ง
ได้จับนกแขกเต้าทั้งสองนั้นได้ นำไปมอบ
ให้พราหมณ์คนหนึ่งในเมืองพาราณสี.
พราหมณ์เลี้ยงนกแขกเต้าสองตัวนั้นเอาไว้
ในฐานะประดุกตั้งบุตร(ของตน).

พุราหฺมณสฺส ปน พุราหฺมณี อรกฺขิกา^๒
ทฺุสฺสีลา. โส โวหารกรณตฺถาย
คจฺฉนฺโต เต สุกโปตเท^๓ อามนฺเตตฺวา
“ตาด อหํ โวหารตฺถาย^๔ คจฺฉามิ,
กาเล วา วิกาเล วา ตฺมุหํ
มาตฺุกรณกมฺมํ โอลิเกยฺยาถ, อณฺณสฺส

ฝ่ายนางพราหมณีของพราหมณ์เป็นหญิง
ทุสึล ไม่มีใครแก้ไขได้. พราหมณ์นั้น
เมื่อจะไปค้าขาย จึงเรียกลูกนกแขกเต้า
สองตัวนั้นมาสั่งว่า “ลูกเอ๋ยพ่อจะไปค้าขาย
พวกเจ้าจงตรวจตราดูการงาน คือการ
กระทำของมารดาของเจ้าไม่ว่ากลางวัน

^๑ น. สุกโยนิย์.
^๓ น. สุกโปตเท.

^๒ สี. อรกฺขิชา, ฉ. อรกฺขิตา.
^๔ ฉ. โวหารกรณตฺถาย.

ปุริสสุส คมนภาวํ วา อคมนภาวํ
วา ชาเนยยาถา”ติ พุราหมณี
สุกโปตเก^๑ ปฏิจฺฉาเตตฺวา อคฺมาสิ.

สา ตสฺส นิกฺขนฺตกาละโต ปฏฺจาย
อนาจารํ จริ, รตฺติมฺปิ ทิวาปิ
อาคจฺฉนฺตानนฺจ คจฺฉนฺตानนฺจ ปมาณํ
นตฺถิ.

ตํ ทิสฺวา โปฏฺฐปาโท ราชํ
ปฺจฺฉิ “พุราหฺมโณ อิมํ พุราหฺมณี
อมฺหากํ นิยฺยาเตตฺวา คโต, อยฺนฺจ
ปาปกมฺมํ กโรติ, วทามิ นนฺ”ติ.
ราชา “มา วที”ติ^๒ อาห.

โส ตสฺส วจฺนํ อคฺเตตฺวา “อมฺม
กึการณา ปาปกมฺมํ กโรสี”ติ อาห.
สา ตํ มาเรตฺูกามา หุตฺวา “ตาด
ตฺวํ นาม มยฺหํ ปฺตฺโต, อิตฺโต
ปฏฺจาย น กริสฺสามิ, เอหิ ตาว
ตาดธา”ติ ปิยายมานา วิย ปกฺโกสิตฺวา

หรือกลางคืน(และ)พึงรู้ว่ามารดาของเจ้า
มีชายอื่นมาหลับนอนด้วยหรือไม่” แล้ว
ฝากนางพราหมณีไว้กับลูกนกแขกเต้า
แล้วจึงไป.

นางพราหมณีนั้น จำเดิมแต่พราหมณ์ผู้
สามีนั้นออกไป (จากบ้าน) ก็ประพฤติ
อนาจาร, คนมาและคนไป ทั้งกลางวัน
กลางคืนหาประมาณมิได้.

นกแขกเต้าไปภูธูปาทะเห็นเหตุการณ์
เช่นนั้น จึงถามนกแขกเต้าราชาว่า
“พราหมณีได้มอบพราหมณีนี้ (ให้เป็น
ภาระ) ของพวกเราแล้วจึงไป, และนาง
พราหมณีนี้ก็ทำกรรมที่ลามก, ข้าพเจ้า
จะพุดกับนางดู”. นกแขกเต้าราชากล่าว
ว่า “อย่าพุดเลย”.

ไปภูธูปาทะ ไม่เชื่อคำของราชา กล่าวกะ
(นางพราหมณี)ว่า “คุณแม่ เพราะเหตุไร
คุณแม่ จึงทำกรรมที่ลามก”. นางใคร่
จะฆ่านกแขกเต้าตัวนั้นเสีย จึงกล่าว
(ตอบ)ว่า “ลูกเอ๋ยตัวเจ้า ชื่อว่า เป็นลูก
ของแม่, ตั้งแต่นี้ไป แม่จักไม่ทำอีก,

^๑ ฉ. สุวโปตกานํ.

^๒ ฉ. วทาทิ.

อากาศ คเหตฺวา “ตฺวํ มํ วทสิ,^๑
 อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสี”ติ คีว
 ปริวตเตตฺวา มาเรตฺวา อุทฺทนนฺตเรสุ
 นิกฺขิปี.^๒ พุราหฺมโณ อากนฺตฺวา
 วิสฺสमितฺวา โภทิสฺสํ “กึ ตาต ราธ
 มาตา เต อนาจารํ กโรติ น
 กโรตี”ติ ปุจฺจนฺโต ปรมํ คาถมาห

มานีก่อนสิลูกเอ๋ย” ดังนี้ ทำที่เหมือน
 รักใคร่ เรียกให้เข้ามาหา แล้วจับนก
 แหกเต้าไปฎฐปาทะ ซึ่งเข้ามาแล้วขู่ว่า
 “เจ้าว่าเรา ไม่รู้จักประมาณตัวเอง” แล้ว
 บิดคอจนตาย แล้วโยนใส่เตาไฟ. (ฝ่าย)
 พราหมณ์(กลับ)มาถึงพักเหนื่อยแล้ว เมื่อ
 จะถามพระโพธิสัตว์ว่า “พ่อราชา มารดา
 ของเจ้า กระทำอนาจารบ้างหรือไม่”
 จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๘๕. “ปวาสา อากโต ตาต
 อิทานิ นจिरากโต
 กจฺจึ นฺ ตาต เต มาตา
 น อญฺณมุปเสวตี”ติ.

๘๕. “ลูกเอ๋ย พ่อกลับมาจากที่พักแรม
 ฟังจะมาถึงไม่นาน บัดเดี๋ยวนี้เอง
 ลูกเอ๋ย มารดาของเจ้าไม่คบหา
 ชายอื่นบ้างหรือ”.

ตสฺสตุโถ อหํ ตาต ราธ
 ปวาสา อากโต โส จมฺหิ อิทาเนว
 อากโต นจिरากโต, เตน ปวตฺตี
 อชานนฺโต ตํ ปุจฺจามิ “กจฺจึ นฺ เต
 ตาต มาตา อญฺณํ ปุริสํ น
 อฺปเสวตี”ติ.

ความของคำนั้นมีว่า พ่อราชา
 พ่อเองมาจากที่พักแรม และพ่อนั้นมาแล้ว
 บัดเดี๋ยวนี้เอง มิใช่ว่ามานานแล้ว, เพราะ
 เหตุนั้น พ่อไม่รู้ความเป็นไป (อะไรเลย)
 ถามเจ้าว่า “ลูกเอ๋ย มารดาของเจ้าไม่
 คบหาชายอื่นบ้างเลยหรือ”.

ราธ “ตาต ปณฺชิตา นาม
 ภูตํ वा अणुत् वा अनियानिग्ननाम

นกราระกล่าวว่า “คุณพ่อ ธรรมดา
 บัณฑิตย่อมไม่กล่าวถ้อยคำที่ชื่อว่า ไม่

วรรณคดีชาดก บ.ท. ๘-๑๑

^๑ ฉ. โอวทสิ.

^๒ ฉ. ม. ปกฺขิปี.

น กณฺหตี”ติ^๑ ฌาปนฺโต ทุติยํ นําดนออกไปจากความทุกข์ จะเป็นเรื่อง
 ภาตมาห จริงหรือไม่จริงก็ตาม” เมื่อจะให้พราหมณ์
 เข้าใจจึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๙๖. “น โข ปเนตํ สุภณํ
 คิริํ สจฺจอุปสณฺหิตํ
 สเยถ โปฏฐปาโทว
 มุมุเร^๒ อุปฺภูติโต”ติ.^๓

ตตฺถ คิรฺนุติ วจนํ. วจนํ หิ
 ยถา อิทานิ คิรา, เอวํ ตถา
 คิรฺนุติ วุจฺจติ, โส สุกโปตโก^๔ ลิงฺคํ
 อนาทยิตฺวา เอวมาห.

อยํ ปเนตฺถ อตฺถ โถ ตาต ปณฺหิตโต^๕
 นาม สจฺจอุปสณฺหิตํ ยถาภูตตฺถยฺตต-
 สภาวํ วจนมฺปิ อนิยฺยานิกํ น สุภณํ
 อนิยฺยานิกญจ สจฺจํ ภณฺนฺโต.

๙๖. ถ้อยคำ (แม่) จะประกอบด้วยสัจจะ
 (แต่ไม่เป็นเครื่องนำออกไป จาก
 ทุกข์) นี้ไม่งามเลย อุปมาเหมือน
 นกแขกเต้าไปภูฏปาทะ ที่ถูกเขา
 เผาจนจมอยู่ในขี้เถ้าฉะนั้น”.

คำพูดชื่อว่า คิระ ในคาถานั้น.
 จริงอยู่ คำพูดท่านเรียกว่า คิระ, เหมือน
 คำพูดในกาลบัดนี้ เขาก็เรียกว่า “คิรา”
 ฉะนั้น, ลูกนกแขกเต้าตัวนั้น มิได้คำนึง
 ถึงเพศ กล่าวอย่างนี้.

ส่วนอธิบายในคำนั้น มีดังต่อไปนี้ว่า
 คุณพ่อ ธรรมดาบัณฑิตไม่กล่าวถ้อยคำ
 แม้จะประกอบด้วยสัจจะ ก็มีสภาพ
 ประกอบด้วยอรรถตามความเป็นจริง(แต่)
 ไม่เป็นสิ่งนำตนออกไปจากทุกข์ และ
 คำจริง(แม่)จะงาม แต่ไม่เป็สิ่งนำตน
 ออกจากทุกข์ บัณฑิตก็ไม่กล่าว.

^๑ ฉ. กณฺหฺนฺติ.

^๒ ฉ. ม. มุมุเร.

^๓ ฉ. ม. อุปฺภูติโต.

^๔ ฉ. สุวโปตโก.

^๕ ฉ. ปณฺหิตฺเตน.

สยด โปฏฐปาโท มุมมเร
 อุปกุสิโตติ ยถา โปฏฐปาโท กุกกุเพ
 ฌาโม สยติ เอว เสยยาติ.^๑

คำว่า อุปมาเหมือนนกแขกเต้าโปฏฐ-
 ปาทะ ที่ถูกเขาเผาจนจมอยู่ในขี้เถ้า
 ฉะนั้น ความว่า ฟิ่งนอนจมอยู่เหมือน
 ลูกนกแขกเต้าชื่อโปฏฐปาทะ ที่ถูกเผา
 จนจมอยู่ในขี้เถ้าฉะนั้น.

“อุปกุสิโต”ติปิ^๒ ปาโจ อยเมวตโต.

ปาฐะว่า “อุปกุสิโต” ดังนี้ก็มี. เนื้อความ
 ก็อย่างนี้เหมือนกัน.

เอว โปธิสตุโต พุราหฺมณสฺส
 ฐมฺมํ เทเสตฺวา “มยาหิ อิมสฺมี
 จาเน วสิตุํ น สกฺกา”ติ พุราหฺมณํ
 อาปฺยจฺจิตฺวา อรณฺยเมว ปาวิสิ.

พระโพธิสัตว์ ครั้นแสดงธรรมแก่
 พุราหฺมณอย่างนี้แล้ว จึงกล่าวว่า “แม้ตัว
 ข้าพเจ้า ก็ไม่สามารถจะอยู่ในที่นี้ได้”
 กล่าวอำลาพุราหฺมณแล้ว จึงเข้าป่าไป
 ตามเดิม.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ,
 สจฺจปริโยसानเ อุกฺกณฺจิตภิกฺขุ โสตา-
 ปตฺติผลเ ปติฏฺจหิ. “ตทา โปฏฐปาโท
 อานนฺโท อโหสิ, ราโช ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
 ทั้งหลาย แล้วทรงประมวลชาดก, ใน
 เวลาจบสัจจะ ภิกษุผู้ก่ดก่ลุ่มได้ดำรงอยู่
 ในโสดาปัตติผล. ลูกนกแขกเต้าตัวชื่อว่า
 โปฏฐปาทะ ในครั้งนั้น บัดนี้ได้เป็น
 อานนท์, ส่วนราชโพธิสัตว์คือเราตถาคต
 แล.

ราชชาตกวรรณณา อฏฺฐมา.

พรรณนาราชชาดก ที่ ๘ จบ.

^๑ ฉ. ม. เสยยาติ.

^๒ ฉ. ม. อุปกุสิโต.

คุณสุเทพ กิตติคุณสิงห์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. กหปติชาตก (๑๕๕)

๕๗. “อุภยํ เม น ขมติ
อุภยํ เม น รุจจติ
ยา จายํ โกฎจโมติณฺณา
น ทสฺสํ อิติ ภาสติ.

๕๘. ตํ ตํ คามปติ พุริมิ
กทเร อปฺปสฺมิ ชีวิเต
เทว มาเส สงฺครํ กตฺวา
มํสํ ชรคฺควํ กิสํ
อปฺปตฺตกาเล โจเทสิ
ตมฺปิ มยหํ น รุจจติ”ติ.

กหปติชาตกํ นวมิ.

๕. กหปติชาตก (๑๕๕)

๕๗. “กรรมของท่านทั้งสอง ไม่ควรแก่
ข้าพเจ้า กรรมของท่านทั้งสอง
ข้าพเจ้า ไม่ชอบใจ การที่หญิงนี้
ก้าวลงไปสู่ยุงแล้วพูดว่า ข้าพเจ้า
จะยังไม่ให้(คืน)ก็ดี.

๕๘. ดูกรคามปติเพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้า
ขอพูดกะท่าน การที่ท่านยอม
ผ่อนผันให้ ๒ เดือน ในเมื่อการ
ครองชีพยังฝืดเคือง อัดคั้ด แล้วยัง
(กลับมา)ทวง(ค่า)เนื้อโคแก่ ตัว
ผอมโซ ในเมื่อยังไม่ถึงเวลาก็ดี
เหตุทั้งสองนั้น ข้าพเจ้าไม่ชอบใจ
เลย”.

กหปติชาตก ที่ ๕.

๕. คหปติชาตกวณณนา (๑๕๕)

อุภย เม น ขมตีติ อิท สตุถา
เซตวเน วิหรนโต อุกกณจิตเมว ภิกขุ
อารพภ กเถสิ กเถนโต จ
“มาตุคาม นาม อรกุชโย” ปาป^๒
กตวา เยน เกนจิ อุปาเยน สามิก
วณเจติ เยาว”ติ วตวา อตีต อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตเต

ราชํ กวเรนเต โพรสิตโต กาสिरภูเจ
คหปติกเล นิพพตติตวา วยปุตโต
ชมราวาสํ คณหิ ตสส ภரியา ทุสสีลา
คามโกชเคน สทฐิ อนาจารย์ จรติ.

โพรสิตโต ตํ ญตวา
ปริคคณหนโต จรติ ตทา ปน
อนโตวสเส วปพิเชสุ น ปาเกสุ^๓

๕. พรรณนาคหัตถิชาดก (๑๕๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่พระ
เซตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้
กลัดกลุ้มเช่นกัน ตรัสคำนี้ มีคำว่ กรรม
ของท่านทั้งสอง(นั้น)ข้าพเจ้าไม่พอใจ ดังนี้
เป็นต้น. ก็เมื่อจะตรัส ได้ตรัสว่า “ขึ้น
ชื่อว่ามาตุคาม รักษาเอาไว้ไม่ได้ มาตุคาม
ทำกรรมที่ลามกแล้ว ย่อมจะใช้อุบาย
อย่างใดอย่างหนึ่ง หลอกหลวงสามี(ของตน)
จนได้” แล้วทรงนำอดีตนิทานมาว่า

ในอดีตกาล ครั้นเมื่อ พระเจ้า
พหุหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในพระนคร
พาราณสี พระโพรสิตว์บังเกิดในตระกูล
คหบดี ที่แคว้นกาสิ เจริญวัยแล้วได้อยู่
ครองชมราวาส(วิสัย). ภรรยาของท่าน
เป็นคนทุศีล ลอบประพฤตินาจารย์กับ
นายบ้าน.

พระโพรสิตว์ทราบเรื่องนั้นเข้า จึง
เที่ยวคอยจับ(ผิด)อยู่. ก็ในครั้งนั้น ภายใน
ฤดูฝน เมื่อเมล็ดพืชที่เขากว่านไว้ยังไม่

^๑ อรกุชโกติปี, ฉ. ม. อรกุชโค.

^๒ ฉ. ม. ปาปกมม.

^๓ ฉ. ม. พิเชสุ นินเวสุ.

คุณสุเทพ กิตติกุลสิงห์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฉาดกั อโหสิ. สสุसान์ คพุกคหนกาโล
 ชาโต. สกลกคามวาสีโน “อิโต
 มาสทวยจจเยน สสุสามิ อุทฐริตฺวา
 วีหิ ทสฺสามา”ติ เอกโต หุตฺวา
 คามโกชกสฺส หตฺถโต เอกั ชรโคณั
 คเหตุวา มัสฺ ชาทิสฺสุ.

อถกทิวสั คามโกชโก ขณั
 โอลเกตุวา โพธิสตุตสฺส พหิคตเวลาย
 เกหุ ปาวิสิ. เตสฺ สุขนิปนุณฺทขณเยว
 โพธิสตุโต คามทฺวาเรน อนุปริสิตฺวา^๑
 เกหาภิมุโข อโหสิ.^๒ สา อิตฺถิ
 คามทฺวารามิขุชิตํ ทิสฺวา “โก นุ
 โข เอโส”ติ อุมฺมาเร จตฺวา
 โอลเกนฺตติ “โส เยวา”ติ ฌตฺวา
 คามโกชกสฺส อาจิกฺขิ.

คามโกชโก ภิโต ปกมุปี. อถ นั สา
 “มา ภายิ, อตฺถโก อุปาโย, อเมหฺหิ

ผลิดอกออกผล ก็เกิดฉาดกัมัยขึ้น.
 เวลานั้น เป็นเวลาที่ข้าวกล้ากำลังตั้งท้อง.
 ชาวบ้านทั้งสิ้น จึงพร้อมกันรับโคแก่
 ตัวหนึ่ง จากมีอนายบ้านไป(ฆ่า)กินเนื้อ
 (ของมัน)ด้วย ปรึกษากันว่า “ล่องไปอีก
 ๒ เดือน จากวันนี้ไป พวกเราจักเก็บ
 เกี่ยวข้าวกล้า แล้วใช้ข้าวเปลือกคืนให้”
 ดังนี้.

ครั้งวันหนึ่ง ในเวลาที่พระโพธิสัตว์
 ไปนอกบ้าน นายบ้านตรวจดูขณะ(ระยะ
 เวลาที่สมควร)แล้วจึงเข้าไปยังเรือน (ของ
 พระโพธิสัตว์). ในขณะที่เขาทั้งสองนั้น
 กำลังหลับอย่างเป็นสุขทีเดียวพระโพธิสัตว์
 เดินตามเข้ามาทางประตูบ้าน มุ่งหน้าไป
 ยังเรือน. (ส่วน)หญิงนั้น(นอน) ผินหน้า
 ไปทางประตูบ้าน เห็นพระโพธิสัตว์เข้า
 สงสัยว่า “นั่นเป็นใครกันนะ” จึงยืนเหมยงๆ
 มอง ๆ อยู่ที่ธรณีประตูจึงได้รู้ว่า “เขา
 (คือพระโพธิสัตว์)นั่นเอง” จึงได้บอกแก่
 นายบ้าน.

นายบ้านกลัวสันสะท้าน. ลำดับนั้น
 นางจึงกล่าวกับเขาว่า “อย่างกลัวไปเลย

^๑ ฉ. ปริสิตฺวา.

^๒ ฉ. ปายาสิ.

ตว หตฺถโต โคมํสํ ขาทิตํ, ตวํ
 มํสมฺมลํ โสเชนฺโต วย โหหิ, อหํ
 โภฏจํ อารุหฺ โภฏจทฺวารเ จตฺวา
 ‘วึหิ นตฺถิตี’ติ วกฺขามิ, ตวํ เคะหมชฺเฌ
 จตฺวา ‘อมฺหากํ ฆเร ทารกา ฉาตา,
 มํสมฺมลํ เทหิ’ติ^๑ ปฺนปฺปนํ โจทยฺยาสิ’ติ
 วตฺวา โภฏจํ อภิรุหฺ โภฏจทฺวารเ
 นิสฺสิทฺติ. อิตโร เคะหมชฺเฌ จตฺวา
 “มํสมฺมลํ เทหิ”ติ วทฺติ. สว โภฏจทฺวารเ
 นิสฺสินฺหา “โภฏเจ วึหิ นตฺถิ, สสฺเส
 อุตฺตเต”^๒ ทสฺสามิ, กจฺฉา’ติ อาห.

โพธิสฺสโต เคะหํ ปวิสิตฺวา เตสํ
 กิริยํ ทิสฺวา “อิมาย ปาปาย
 กตฺตอปาโย เอส ภวิสฺสตี”ติ ญตฺวา
 คามโภชกํ อามนฺเตตฺวา “โภ
 คามโภชก อเมห ชรโคณฺสส”^๓ มํสํ
 ขาทนฺตา “อิตฺโต มาสทฺวยจฺเจยน วึหิ
 ทสฺสามา’ติ ขาทิมฺหา,^๔ ตวํ
 อทุคฺคมาสมฺปิ อนตฺติกุกมิตฺวา อิทาเนว

มีอุบายอยู่อย่างหนึ่งพวกข้าพเจ้ากินเนื้อโค
 จากมือของท่านแล้ว ตัวท่านจงทำเป็น
 คิตราคา ค่าเนื้อโคอยู่ ดิฉันจะขึ้นไป
 ยั้งยั้ง ยืนที่ประตูยั้ง แล้วจะกล่าวว่
 ‘ข้าวเปลือกไม่มี’, ท่านจงยืนอยู่กลางเรือน
 ทวงบ่อย ๆ ว่า ‘พวกเด็กที่เรือนของข้าพเจ้า
 ก็หิวโหย, จงใช้ค่าเนื้อมาเถิด’ ดังนี้แล้ว
 จึงขึ้นไปยั้งยั้ง นั่งอยู่ที่ประตูยั้ง. นาย
 บ้านยืนอยู่กลางเรือนพลาทวงว่า “จง
 ใช้ค่าเนื้อมาเถิด”. นางนั่งอยู่ที่ประตูยั้ง
 ก็กล่าวว่า “ในยั้งไม่มีข้าวเปลือกอยู่เลย,
 เก็บเกี่ยวข้าวแล้วดิฉันจักใช้คั้น, เชิญท่าน
 (กลับ)ไป(ก่อน)เถิด”.

พระโพธิสัตว์เข้าไปยังเรือน เห็น
 กิริยาของทั้งสองคนนั้นก็รู้ว่า “นี่ (เห็นที)
 จักเป็น(กล)อุบายที่หญิงชั่วช้าคนนี้ทำขึ้น”
 จึงร้องเรียกนายบ้านมากล่าวว่า “นาย
 บ้านผู้เจริญ พวกเราเมื่อจะกินเนื้อโคแก่
 ได้ตกลงกันไว้ว่า ล่วงไปอีก ๒ เดือน
 จากวันนี้ไป จักใช้ข้าวเปลือกคั้นให้” ดังนี้
 จึงได้กิน, ยังไม่ทันล่วงถึงเดือนไปเลย

^๑ น. มํสมฺมลํ เม เทหิตี.

^๒ น. ม. อุตฺตรนเต.

^๓ น. ตว ชรโคณฺสส.

^๔ น. ขาทิมฺหา.

กสฺมา อาหาราเปสิ, น ตฺวํ อิมินา
 การณฺน อากโต อญฺเณน การณฺน
 อากโต ภวิสฺสสิ, มยฺหํ ตว กิริยา
 น รุจฺจติ, อยมฺปิ อนาจารา
 ปาปธมฺมา โภจฺเจ วีนฺโณ อภาวํ
 ชานาติ, สาทานิ โภจฺจํ อารุญฺห “วีน
 นตฺถิ”ติ วทติ, ตวมฺปิ “เทหิ”ติ วทสิ,
 อุกินฺน มฺปิ โว การณํ^๑ มยฺหํ น
 รุจฺจติ”ติ เอตมตฺถํ ปกาเสฺนฺโต อีมา
 คาถา อโวจ

๙๗. “อุภยํ เม น ขมติ
 อุภยํ เม น รุจฺจติ
 ยา จายํ โภจฺจโมติณฺณา
 น ทสฺส^๒ อิติ ภาสติ.

๙๘. ตํ ตํ ความปติ พุริมิ
 กทเร อปฺปสฺมี ชีวิเต
 เทว มาเส สงฺครํ กตฺวา
 มํสํ ชรคฺควํ กิสํ

ทำไมท่านจึง(บังคับ) ให้นำมาใช้กินเอา
 เดียวนี้เล่า, ท่านคงจะมีได้มาด้วยเหตุนี้
 หรือคงจักมาด้วยเหตุอย่างอื่น(แน่นอน)
 ข้าพเจ้าไม่ชอบใจกิริยาของท่านเลย... ถึง
 แม้หญิงนี้ก็ประพฤติก้าวเลวทราม (ทั้งที่)
 รู้ว่าในยุงไม่มีข้าวเปลือกอยู่แล้ว... บัดนี้
 นางยัง(ดันทุรัง) ขึ้นยุง... ร้องบอกว่า
 ‘ข้าวเปลือกไม่มี’ (อยู่ได้), ถึงตัวท่านก็
 ยังร้อง(ตะโกน)ว่า ‘ต้องใช้ให้... การกระทำ
 ของท่านทั้งสองคน... ข้าพเจ้าไม่ชอบใจ
 เลย’ เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น จึงได้
 กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

๙๗. “กรรมของท่านทั้งสอง... ไม่ควรแก่
 ข้าพเจ้า... กรรมของท่านทั้งสอง
 ข้าพเจ้าไม่ชอบใจเลย การที่หญิงนี้
 ก้าวลงไปสู่ยุงแล้วพูดว่า ข้าพเจ้า
 จะยังไม่ให้(กิน)ก็ดี.

๙๘. ดูกรความปติเพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้า
 ขอพูดกะท่าน... การที่ท่านยอม
 ผ่อนผันให้ ๒ เดือน ในเมื่อการ
 ครองชีพยังฝืดเคือง อัดคัด แล้วยัง

^๑ ฉ. ม. กรณํ.

^๒ ฉ. ม. นทสฺส.

อุปตตกาเล โจเทสิ
 ตมปี มยหํ น รุจจตี”ติ.

ตตถ ตํ ตํ กามปติ พุรุมีติ
 อมุโก กามเชฏฐก เตน การณน ตํ
 วทามิ. กทเร. อุปปสฺมี ชีวิตติ
 อมุหากํ. ชีวิตํ นาม กทญฺเจว ๓ทุธํ
 ลุขํ กสิรํ อุปปญฺจ มนุทํ ปริตตํ,
 ตสฺมี โน เอวรูปุเป ชีวิตเว วตตมานเ.
 เทว มาเส สงฺครํ กตฺวา มํสํ
 ชรคฺควํ กิสฺนุติ อมุหากํ มํสํ
 คณฺหนฺตานํ ชรคฺควํ กิสํ ทุพฺพลํ
 ชรโคณํ ททมาโน ตวํ “ทวิหิ มาเสหิ
 มุลํ ทาทพฺพนุ”ติ เอวํ เทว มาเส
 สงฺครํ ปริจฺเจทํ กตฺวา.

(กลับมา)ทวง(ค่า)เนื้อโคแก่ ตัว
 ผอมโซ ในเมื่อยังไม่ถึงเวลาก็ดี
 เหตุทั้งสองนั้น ข้าพเจ้าไม่ชอบใจ
 เลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ดูกร
 กามปติ เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าขอพูด
 กระทำ ความว่า ดูกรนายบ้านผู้เจริญ
 เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจะขอพูดกระทำ.
 คำว่า ในเมื่อการครองชีพยังฝืดเคือง
 อัดคัด ความว่า ชื่อว่าการครองชีพ
 ของพวกข้าพเจ้ายังฝืดเคือง คือยากแค้น
 เศร้าหมอง ลำบาก อัดคัด คือ เล็กน้อย
 ใต้แก่นิดหน่อย, เมื่อการครองชีพเห็น
 ปานนี้ ของพวกข้าพเจ้านั้น ยังกำลัง
 ดำเนินไปอยู่ คำว่า การที่ท่านยอม
 ผ่อนผันให้ ๒ เดือนแล้ว ยัง(กลับมา)
 ทวง(ค่า)เนื้อโคแก่ตัวผอมโซ ความว่า
 ท่านเมื่อจะให้โคแก่ผอมโซเซแก่พวก
 ข้าพเจ้า ผู้กำลังจะรับเอาเนื้อ ได้ทำการ
 ผ่อนผัน คือกำหนดขอบเขต ๒ เดือน
 อย่างนี้ว่า เพียง ๒ เดือน(เท่านั้น) พวก
 ท่านต้องใช้มูลค่า(คืน).

คุณจรรยา ลิมไชยวัฒน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฺปตฺตกาเล โจเทสีติ ตสฺมี กाले
 อสมฺปตฺเต อนฺตรา ว โจเทสิ. ตมฺปิ
 มยฺหํ น รุจฺจตีติ ยา จายํ
 ปาปธมฺมา ทุสฺสีลา อนฺโตโกฏฺเฐ
 วีหิณฺโณ นตฺติภาวํ ชานมานา ว
 อชานนฺตี วิย หุตฺวา โกฏฺฐโมติณฺณา
 โกฏฺฐทฺวาเร จตฺวา น ทสฺสํ อิติ
 ภาสตี, ยญฺจ ตวมฺปิ อกาลे โจเทสิ,
 ๒ ตมฺปิ อุกฺขํ มม น รุจฺจตีติ^๒

คำว่า ในเมื่อยังไม่ถึงเวลาท่านก็ทวง
 ความว่า เมื่อยังไม่ทันถึงเวลานั้นเลย
 ท่านก็ทวงเสียแต่กลางคันทีเดียว. คำว่า
 เหตุทั้งสองนั้น ข้าพเจ้าไม่ชอบใจเลย
 ความว่า การที่หญิงนี้เป็นคนเลวทราม
 ทุศีล ทั้ง ๆ ที่รู้ยู่่า ภายในยังไม่มี
 ข้าวเปลือกเลย ก็ทำที่เป็นไม่รู้ ก้าวขึ้น
 ไปยังยุง ยืนที่ประตูดั่งร้อง(ตะโกน)ว่า
 ข้าพเจ้ายังจะไม่ใช้คืนให้ก็ดี, การที่แม่
 ตัวท่าน(มา)ทวงคืน ผิดเวลาที่ดี, ทั้งสอง
 อย่างนั้น ข้าพเจ้ามิได้ชอบใจเลย.

เอวํ โส กถนฺโต กถนฺโต ว
 คามโกชกํ จุฬาย คเหตุวา กทฺฐิตฺวา
 เคาหมชฺเฒ ปาเตตฺวา “คาม-
 โภชโกมุหิ”ติ ประสฺส รกฺขิตโคปิเต
 ภณฺเฑ อปฺรชฺณสี”ติ อาทีหิ
 ปรีภาสิตฺวา โปเถตฺวา ทุพฺพลํ กตฺวา
 คีวายํ คเหตุวา เคาหา นิกฺกทฺฐิตฺวา
 ตมฺปิ ทุฏฺฐิตฺถิ เกเสสฺสุ คเหตุวา
 โกฏฺฐา โอตฺวาเรตฺวา โปเถตฺวา “สเจ

พระโพธิสัตว์นั้นพูดไป พูดไป
 อย่างนี้ พลังคว้ามวยผมนายบ้าน
 กระชากมา แล้วผลกัลมลงกลางบ้าน
 บริภาษด้วยถ้อยคำเป็นต้นว่า “ท่านเอง
 ประพฤติผิดในภันฑะ^๑ ที่คนอื่นเขา
 รักษาหวงแหน โดยถือว่าเป็นนายบ้าน”
 แล้วทุบตีเอาจนสะบักสะบอม จับคอลาก
 ออกจากเรือนไป แล้วจับผมหญิงชั่วช้านั้น
 จุดลากลงจากยุง ทุบตีสาท้บว่า “ถ้าแก

^๑ ฉ. ม. คว.

^{๒-๒} ฉ. ม. ตมฺปิติ อิทํ อุกฺขมฺปิ มม เนว จมคติ
 น รุจฺจตีติ.

^๑ ภันฑะ หมายถึง หญิง.

ปุณ เอรูปั กโรสิ, ชานิสฺสามิ”ติ.^๑
 สนฺตชฺเชสิ. ตโต ปฏฺจาย ความโกชโก
 ตํ เกหํ โอลฺเกตุํ น วิสฺหิ. สปิ
 ปาปา ปุณ มนฺสาปิ อติจริตุํ นาสกฺขิ.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ
 อahrti วา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ
 สโมธาเนสิ, สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิต-
 ภิกฺขุ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจฺหิ. “ตทา
 ความโกชโก เทวตฺโต, ความโกชกสฺส
 นิคฺคหนฺการโก คหปติ ปน อหเมว
 อโหสิ”ติ.

คหปติชาตกวรรณนา นวมา.

ทำกรรมเห็นปานนี้อีก, จักได้รู้(เห็นดี)
 กัน”. ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นายบ้าน(นั้น)
 ไม่สามารถจะเหลียวมองบ้านนั้นอีกเลย.
 ถึงหญิงชั่วช้านั้น ก็ไม่สามารถจะประพฤตินอกใจได้อีก แม้แต่คิด.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว, จึงทรงประกาศสั่งจะ
 ทั้งหลาย แล้วทรงประชุมชาดก. ในเวลา
 จบสั่งจะ ภิกษุผู้กัลถกัลม ดำรงอยู่ใน
 โสตาปัตติผล. “นายบ้านในครั้งนั้น ได้
 เป็นเทวทัต, ส่วนคหบดีผู้กำราบนายบ้าน
 คือเราตถาคตนี้แล”.

พรรณนาคหปติชาดก ที่ ๕ จบ.

^๑ ฉ. ม. ชานิสฺสสิ.

๑๐. สาธุสืลชาตก (๒๐๐)

๙๙. “สรีรทพฺยํ วุฑฺฒพฺยํ
โสชจํ สาธุสืลยํ
พฺราหฺมณฺนฺเตว ปุจฺฉาม
กินฺนุ เตสํ วณฺิมฺหเส.

๑๐๐. อตฺถิ อตฺถิ สรฺรสมฺมึ
วุฑฺฒพฺยสฺส นโม กเร
อตฺถิ อตฺถิ สฺุชาตสมฺมึ
สึลํ อสฺมาก รุจฺจติ”ติ.

สาธุสืลชาตกํ ทสมํ.

รุททวคฺโค ปณฺจโม.

๑๐. สาธุสืลชาตก (๒๐๐)

๙๙. “คนหนึ่งมีสรีระสมบูรณ์ (รูปหล่อ)
คนหนึ่งสูงอายุ คนหนึ่งมีชาติ-
ตระกูลดี(และ)คนหนึ่งมีศีลบริสุทธิ์ดี
ข้าพเจ้า ขอถามท่านพราหมณ์
บรรดาชาย ๔ คนนั้น ข้าพเจ้า
จะเลือกชายคนไหนกันดี.

๑๐๐. ประโยชน์ในร่างกายก็มีอยู่ แต่เรา
พึงทำการนอบน้อม ต่อผู้เจริญวัย
ประโยชน์ในคนที่เกิดมาดี (มีตระกูล
ดี) ก็มีอยู่ (แต่)เราชอบใจศีล(เท่านั้น
มากกว่า)”.
สาธุสืลชาตก ที่ ๑๐.
รุททวรรค ที่ ๕.

๑๐. สาธุศีลชาดกวรรณนา

(๒๐๐)

สรীরทพยุ่ วุฑฒพยุนติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนโต อณฺตริ
 พุราหมณํ อารพุก กเถสิ.

ตสฺส กิร จตฺสโส ชิตโร
 อเหตุ. ตา จตฺตาโร ชนา ปตฺถเนติ.
 เตสุ เอโก อภิรุโป สรীরสมฺปนฺโน,
 เอโก วยปฺปตฺโต มหุลลโก, เอโก
 ชาติสมฺปนฺโน, เอโก สีลวา.

พุราหมณเณ จินฺเตสิ “ชิตโร นิเวเสนฺเตน
 กสฺส^๑ นุ โข ทาทพฺพา, กิ
 รูปสมฺปนฺนสฺส, อุทากุ วยปฺปตฺตชาติ-
 สมฺปนฺนสีลวณฺตานํ^๒ อณฺตริสฺสา”ติ.

โส จินฺเตนฺโตปิ อชานิตฺวา “อิมํ
 การณํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ชานิสฺสติ, ตํ

๑๐. พรรณนาสาธุศีลชาดก

(๒๐๐)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ที่พระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพราหมณ์
 ผู้หนึ่ง ตรัสเรื่องนี้มีว่า คนหนึ่งมีสรีระ
 สมบูรณ์(รูปหล่อ) คนหนึ่งสูงอายุเป็นต้น.

ได้ยินว่า พราหมณ์คนนั้นมีลูกสาว
 อยู่ ๔ คน. (และ) ชาย ๔ คน ปรารภนา
 นางทั้ง ๔ นั้น. บรรดาชาย ๔ คนนั้น
 คนหนึ่งรูปสวย มีสรีระสมบูรณ์, คนหนึ่ง
 เจริญวัยสูงอายุ, คนหนึ่งสมบูรณ์ด้วยชาติ,
 คนหนึ่งมีศีล.

พราหมณ์คิดว่า “เราจะปลุกฝังธิดา (ให้
 มีเรือน) จะควรรยกให้ใครกันดีหนอ, จะ
 ยกให้แก่คนที่มีรูปร่างสมบูรณ์ดี, หรือว่า
 คนที่เจริญวัย คนมีชาติสมบูรณ์ หรือ
 คนมีศีล คนใดคนหนึ่งกันดี”.

แม้เขาจะคิดไปก็หาได้รู้ไม่ จึงคิดว่า
 “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า จักทรงทราบ

^๑ ฉ. ม. ปติฏฐาปนฺเตน.

^๒ ฉ. ม. อุทากุ วยปฺปตฺตสฺส. ชาติสมฺปนฺน...

ปุจฉิตวา เอเตสํ อนฺตเร อนฺจจวิกสฺส
ทสฺสามิ”ติ คณฺฐมาลาทีนึ คาหาเปตฺวา
วิหารํ คณฺฐวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา
เอกมนฺตํ นิสินฺโน ภควโต^๑ อาทิตฺ
ปฏฺจาย ตมตฺถํ อารโจะตฺวา “ภนฺเต
อิเมสุ จตุสุ ชเนสุ กสฺส ทาตุ
วฏฺฐตี”ติ ปุจฺฉิ.

สตฺธา “ปุพฺเพปิ ปณฺชิตา เอตํ
ปณฺหํ กถียิสฺสุ, ภวสฺงฺเขปคตตฺตฺตา ปน
สฺลลฺกฺเขตฺตุํ น สกฺโกสิ”ติ วตฺวา เตน
ยาจิตฺ อตฺตํ อหริ.

อตฺเตเต พาราณสิยํ พุรฺหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสฺตฺโต พุราหมณฺกฺเล
นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปุตฺโต ตกฺกสิลาຍံ
สิปฺปํ อุกฺคณฺหิตฺวา อากนฺฐวา

เหตุนี้(เป็นแน่), เราทูลถามพระองค์ก่อน
แล้ว จึงยกให้ผู้ที่สมควร (เท่านั้น) ใน
จำนวนคนเหล่านี้” ดังนี้แล้ว ให้คนถือ
ของหอมและดอกไม้เป็นต้น ไปวิหาร
ถวายบังคมพระศาสดา นั้น ณ สถานที่
อันสมควรข้างหนึ่ง กราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค จำเดิมแต่ต้นไป แล้ว
ทูลถามว่า “พระเจ้าข้า บรรดาคน ๔
คนนี้ ข้าพระองค์ควรจะยก (ลูกสาว)
ให้ใครดี”.

พระศาสดาตรัสว่า “ถึงแม้ในกาล
ก่อน พวกบัณฑิตก็ได้กล่าวปัญหานี้
(แก่ท่านแล้ว), แต่เพราะความที่ท่านอยู่ใน
ระหว่างที่ต่อแห่งภพ จึงไม่สามารถ
จะกำหนดได้” พราหมณ์นั้นทูลอาราธนา
จึงทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาลครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ อยู่ในนครพาราณสี
พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลพราหมณ์
เจริญวัยแล้ว (ไป) เล่าเรียนศิลปปะใน

^๑ ฉ. ม. อิหํ น ทิสฺสติ.

พาราณสียิ ทิสปาโมกฺโข อจริโย ตักสิลานคร แล้วได้กลับมาเป็นอาจารย์
อโหสิ. ทิสปาโมกข์ ในเมืองพาราณสี.

อถกสฺส พุราหฺมณสฺส จตฺสฺโส ชิตโร ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่ง มีลูกสาวอยู่
อหฺลํ. ตา เอวเมว จตฺตารุ ชนา ๔ คน. ชายหนุ่ม ๔ คน ประรณานาง
ปตฺถยิสฺส. พุราหฺมโณ “กสฺส นุ โข ที่เดียว. พราหมณ์ไม่ทราบว่ “จะยก
ทาทพฺพา”ติ อชานนฺโต “อจริยิ (ลูกสาว) ให้ใครกันดี” คิดว่ “เราเรียน
ปฺจฺฉิตฺวา ทาทพฺพยฺจตฺตกสฺส ทสฺสามิ”ติ ถามท่านอาจารย์ก่อน แล้วจ้กยกให้
ตสฺส สนฺติกํ กนฺตฺวา ตมตฺถํ ปฺจฺฉนฺโต ผู้สมควรว่ให้” จึงไปยังสำนักของอาจารย์
ปจฺฉมํ คาทมาห เมื่อจะเรียนถามความข้อนั้นจึงกล่าวคาถา
ที่ ๑ ว่

๕๕. “สรีรทพฺยํ วุฑฺฒพฺยํ
          โสชจํ สารุสลียิ
          พุราหฺมณนฺเตว ปฺจฺฉาม
          กินฺนุ^๑ เตสํ วนิมฺหเส”ติ.

๕๕. “คนหนึ่งมีสรีระสมบุรณ (รูปหล่อ)
          คนหนึ่งสูงอายุ คนหนึ่งมีชาติตระกูล
          ดี (และ) คนหนึ่ง มีศีลบริสุทธิ์ดี
          ข้าพเจ้าขอถาม ท่านพราหมณ
          บรรดาชาย ๔ คนนั้น ข้าพเจ้า
          จะเลือกชายคนไหนกันดี”.

ตตฺถ สรีรทพฺยนฺติ อาทีหิ เตสํ
          จตฺนุํ วิชฺชมาเน กุณฺเ ปกาเสติ.

พราหมณ ย่อมประกาศคุณ ที่มี
          อยู่ของบุรุษ ๔ คนนั้น ด้วยค้าว่ มี
          สรีระสมบุรณ เป็นต้นในคาถานั้น.

อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ชิตโร เม ในข้อนั้น มีอธิบายดังต่อไปนี้ ชาย ๔ คน
          จตฺตารุ ชนา ปตฺถนฺติ, เตสฺส ประรณนาธิดาข้าพเจ้า, บรรดาชาย ๔

^๑ ฉ. ม. กนฺนุ.

คุณสมชาติ รอบกิจ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรณกถาชาดก บ.ท. ๘-๑๒

เอกสฺส สรียทพฺยํ อตฺถิ สรียสมฺปทา^๑
 อภिरูปกาวโ สวิชฺชติ. เอกสฺส วุฑฺฒพฺยํ
 วุฑฺฒกาโว^๒ มหฺลลกตา อตฺถิ, เอกสฺส
 โสชจฺจํ สุชาตตา ชาตีสมฺปทา อตฺถิ.
 “สุชจฺจนุ”ติปิ ปาโจ. เอกสฺส สารุสฺสีลฺยํ
 สุนฺทรสฺสีลภาโว สีสมฺปทา อตฺถิ.

พฺรหฺมณฺเฑว ปุจฺจามาติ เตสฺสุ
 เอกสฺส^๓ นามเตตา ทาทพฺพาติ
 อชานนฺตนา มยฺ ภาวนตฺติ พฺรหฺมณฺเฑว
 ปุจฺจาม.

กิณฺนุ เตสํ วณิมฺหเสติ เตสํ จตฺตุนฺนํ
 ชนानํ กถํ^๔ วณิมฺหเส^๕ อิจฺจาม
 กสฺส ตา กุมาริกา ททามาติ
 ปุจฺจตฺติ.

คนนั้น คนหนึ่งมีสรีระสมบูรณ์ คือ มี
 สรีระบริบูรณ์ได้แก่ ความเป็นผู้มีรูปสวย
 (ของเขา) มีอยู่พร้อมมูล. คนหนึ่งสูงอายุ
 คือความเป็นผู้เจริญ เป็นผู้ใหญ่, คนหนึ่ง
 มีชาติตระกูลดี คือชื่อว่า สมบูรณ์ ด้วย
 ชาติกำเนิด เพราะเกิดมาดี. ปาฐะว่า
 “สุชจจันุ” ดังนี้ก็มี. (ส่วน) คนหนึ่ง มีศีล
 บริสุทธิ์ คือ เป็นคนที่มีศีลงดงาม
 สมบูรณ์ไปด้วยศีล.

คำว่า ข้าพเจ้าขอถาม ท่านพราหมณ์
 ความว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ บรรดาคน
 เหล่านี้ ข้าพเจ้าควรจะยกธิดาเหล่านี้
 ให้ชนคนหนึ่ง (ไหน) จึงขอเรียนถาม
 พราหมณ์ผู้เจริญ.

คำว่า บรรดาชาย ๔ คนนั้น ข้าพเจ้า
 จะเลือกชายคนไหนกันดี ความว่า
 พราหมณ์เรียนถามว่า ข้าพเจ้าจะเลือก
 คือปรารถนาคนไหนดีในบรรดา ๔ คน
 เหล่านั้น คือว่าข้าพเจ้าจะยกกุมาริกา
 เหล่านั้น ให้ใครจึงจะ(เหมาะ).

^๑ สรียสมปทาชาคิปี.

^๒ ฉ. ม. วุฑฒิกาโว.

^๓ ฉ. ม. อสุกสส.

^๔ ฉ. ม. กั.

^๕ ฉ. ม. กั.

คุณสมชาติ รอบกิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดี สุตวา อาจารย์โย “รูปสมุปทาทีสุ
วิชชมานาสูปิ วิปนนสีโล การโยห,
ตสุมมา ดี อุปุปมาณ,^๑ อมุหากัง
สีลวันตภาโว รุจจตี”ติ อิมมตถัง
ปกาสเนนโต ทุติยัม คากมมาห

๑๐๐. “อตโต อตถิ สริริสุมิ
วุกุณพยสฺส นโม กเร
อตโต อตถิ สฺซาทสุมิ
สีลํ อสฺมาก รุจจตี”ติ.

ตตถ อตโต อตถิ สริริสุมินฺติ
รูปสมุปนฺเน สรيره อตโต วิเสโส
วุกุณฺมิ อตถิ เยว “นตถี”ติ น วทามิ.

วุกุณพยสฺส นโม กเรติ วุกุณภาวสฺส
ปน นมการเมว กโรมิ. วุกุณภาโว
หิ วนฺทนมานนํ ลภติ.

อาจารย์ฟังคำนั้นแล้ว กล่าวว่
“รูปสมบัติเป็นต้น ถึงจะมีอยู่ก็ตาม(ถ้า)
มีศีลวิบัติแล้ว ก็เป็นคนน่าตำหนิ, เพราะ
ฉะนั้น รูปสมบัติเป็นต้นนั้นหาเป็น
ประมาณไม่ เราพอใจความเป็นคนมีศีล
(มากกว่า) ดังนี้ เมื่อจะประกาศความ
ข้อนี้ จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๐๐. “ประโยชน์ในร่างกายก็มีอยู่ แต่
เราพึงทำการนอบน้อม ต่อผู้
เจริญวัย ประโยชน์ในคนที่เกิดมาดี
(มีตระกูลดี) ก็มีอยู่ (แต่)เราชอบใจ
ศีล(เท่านั้นมากกว่า)”.

บรรดาคำเหล่านั้นคำว่า **ประโยชน์**
ในร่างกายก็มีอยู่ ความว่า ประโยชน์ คือ
ความวิเศษ ได้แก่ ความเจริญในสรีระ
ที่ถึงพร้อมด้วยรูป ก็มีโดยแท้ เรามิได้
กล่าวว่า “ไม่มี”.

คำว่า เราพึงทำการนอบน้อมต่อผู้เจริญ
วัย ความว่า ส่วนบุคคลผู้เจริญวัย (คือ
สูงอายุ) ข้าพเจ้าก็ทำการนอบน้อมทีเดียว.
จริงอยู่ความเป็นบุคคลผู้เจริญวัย ย่อมจะ
ได้รับการกราบไหว้ และการนับถือ
(ตลอดไป).

^๑ น. นุปุปมาณ.

คุณสมชาติ รอบกิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺถโถ อตฺถิ สุชาตสมฺมิตฺติ สุชาเตปิ
ปุริเส วุฑฺฒิ อตฺถิ, ชาตีสมฺปตฺติ หิ
อิจฺฉิตพฺพาเยว.

สีลํ อสฺมาท รุจฺจตฺติ อมฺหากํ ปน
สีลเมว รุจฺจติ. สีลวา หิ อาจาร-
สมฺปนฺโน สรรทพฺยวิโรหิตปิ ปุชฺช
ปาสาไสติ.

พฺราหฺมณเณ ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
สีลวตฺสเสว ธีตโร อทาสิ.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ
อาหริตฺวา สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตํ
สโมธานสิ. สจฺจปรีโยसानเ พฺราหฺมณเณ
โสตาปตฺติผล ปตฺติภูหิ. “ตทา
พฺราหฺมณเณ อยเมว พฺราหฺมณเณ อโหสิ,
ทิสปาโมกฺโข อาจริโย ปน อหเมวา”ติ.

สาธฺสึลชาตกาวณฺณนา ทสฺมา

รุหกวคฺโค ปญฺจโม.

คำว่า **ประโยชน์**ในคนที่เกิดมาดี (มี
ตระกูลดี) ก็มีอยู่ ความว่า ความเจริญ
ในคนที่เกิดมาดีก็มีอยู่, เพราะว่า ความ
ถึงพร้อมด้วยชาติสมบัติเป็นสิ่งที่ทุกคน
พึงปรารถนาทั้งนั้น.

คำว่า **แต่เราชอบใจศีล**(เท่านั้นมากกว่า)
ความว่า **แต่เราชอบใจศีล**เท่านั้น(มาก
กว่า). เพราะว่า บุคคลที่มีศีลสมบูรณ์
ด้วยอาจาระ ถึงแม้จะเว้นจากสรีระ
สมบูรณ์ไปก็ยังเป็นผู้หน้าบูชา (และ)หน้า
สรรเสริญ.

พราหมณ์ได้ฟังคำของอาจารย์แล้ว
ยกธิดาให้แก่ชายผู้มีศีลนั่นเอง.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
ทั้งหลาย แล้วทรงประมวลชาดก. ใน
เวลาจบสัจจะ พราหมณ์ดำรงอยู่ใน
โสดาปัตติผล. “พราหมณ์ในกาลนั้น
ได้เป็นพราหมณ์ผู้นี้แล, ส่วนอาจารย์
ทิสปาโมกข์ คือเราตถาคตแล”.

พรรณนาสาธฺสึลชาดก ที่ ๑๐ จบ.

รุหกวรรค ที่ ๕ จบ.

คุณสมชาติ รอบกิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสุตฺตทานํ

รูกํ สิริกาพกํ
 ปทุมํ มณีโจรกํ
 ปัพพตูปตฺถรวลาหํ
 มิตฺตคามิตฺตญจ ราชญจ
 คหปติ สาธุสีลํ.

รูกวรรคมีชาดกที่แสดง (๑๐ เรื่อง)

คือ รูกชาดก ๑ สิริกาพกัณณิ
 ชาดก ๑ จุลปทุมชาดก ๑ มณีโจร
 ชาดก ๑ ปัพพตูปตฺถรชาดก ๑
 วลาหกชาดก ๑ มิตตคามิตตชาดก ๑
 ราชชาดก ๑ คหปติชาดก ๑
 สาธุสีลชาดก ๑.

คุณสมชาติ รอบกิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. นตัมทัพหคค

๑. พนุทธนาการชาตก (๒๐๑)

๑๐๑. “น ตัม ทัพหํ พนุทธนมาหุ ธีรา
ยทายสํ ทารุชปพุพชณฺจ
สวารตฺตฺรตฺตา มณิกุณฺทเลสุ
ปฺตุเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา.

๑๐๒. เอตัม ทัพหํ พนุทธนมาหุ ธีรา
โอหารินํ สิถิลทฺปฺปมฺณฺจ
เอตมฺปิ เจตฺวาน วชฺนฺติ ธีรา
อนเปกฺขิโน กามสฺขํ ปหายา”ติ.

พนุทธนาการชาตกํ ปจฺมํ.

๖. นตังทัพหรรค

๑. พันุทธนาการชาตก (๒๐๑)

๑๐๑. “เครื่องจองจำใดเกิดแต่เหล็ก เกิด
แต่ไม้ และเกิดแต่หญ้าปล้อง ธีรชน
ทั้งหลาย หาได้กล่าวเครื่องจองจำ
นั้น ว่าเป็นของมันคง (แต่อย่างใด)
ไม่ ชนเหล่าใด รักใคร่ยินดีแล้ว
ยินดีนัก ในแก้วมณี และตุ้มหู
ทั้งหลายก็ดี ความห่วงใยในบุตร
และภรรยาทั้งหลายก็ดี.

๑๐๒. ธีรชนทั้งหลาย กล่าวความรักใคร่
และความห่วงใยนี้เป็นเครื่องจองจำ
ซึ่งมีปกติเป็นของเหนียว(สัตว์) ลง
(ยังเบื่องต่ำ) เป็นของหย่อนและ
ปลดเปลื้องได้ง่าย ว่าเป็นเครื่อง
จองจำที่มันคง(ยิ่งกว่า) ธีรชน
ทั้งหลาย ตัดเสียแม้เครื่องจองจำนี้
ไม่มีความห่วงใย (เลย) ละความสุข
ในกามผ่านไปได้”.

พันุทธนาการชาตก ที่ ๑.

คุณสมชาติ รอบกิจ
สร้างคัมภีร์ฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. นตัมพหุคค

๑. พนุชนาการชาตกวรรณนา

(๒๐๑)

น ตัม พหุหุ พนุชนมาหุ ชีราติ
อิทัง สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
พนุชนาการ อารพุก กเถสิ.

ตสมึ กิร กาลे พหุ สนุธิจ-
เจทกปนุชมาตกมนุสสุชมาตเก โจเร^๑
อาเนตวา โกสลรวเญ ทสเสสุ. เต
ราชา อนุทพนุชนรชชพนุชนสงขลิก-
พนุชเนหิ^๒ พนุชปาเปสิ. ตีสมตุตา
ชานปทา ภิกขุ สตุถารัง ทฏจุกามา
อาคนตุวา ทิสวา วนุทิตวา ปุนทิวเส
ปิณฑาย จรนุตา พนุชนาการัง ปตุวา
เต โจเร ทิสวา ปิณฑปาตปฏิกกนุตา
สายณหสมเย ตถาคตัม อุปสงกมิตวา
“ภนุเต อชช อเมหิ ปิณฑาย
จรนุเตหิ พนุชนาคาเร พหุ โจรา

๖. นตังทัพหรรค

๑. พรรณนาพันุชนาการชาตก

(๒๐๑)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภเรื่องจำ
ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำเริ่มต้นว่า
ธีรชนทั้งหลาย หาได้กล่าวเรื่องของจำ
นั้น ว่าเป็นของมั่นคง(แต่อย่างใด)ไม่.

ได้ยินว่าในกาลนั้น พวกราชบุรุษ
พากันจับโจรเป็นจำนวนมาก ซึ่งตัดช่อง
ฆ่าคนในทางเปลี่ยว และฆ่ามนุษย์ได้
แล้วนำไปกราบบังคมทูลชี้แจง ถวาย
พระเจ้าโกศล. พระราชารับสั่งให้จงจำ
พวกโจรเหล่านั้นไว้ด้วยชื่อคา เชือก และ
โซ่ตรวน. ภิกษุชาวชนบทประมาณ ๓๐
รูป มีความประสงค์จะเฝ้าพระศาสดา
จึงพากันมาเฝ้าถวายบังคมแล้ว วันรุ่งขึ้น
พากันเที่ยวบิณฑบาตมาถึงเรือนจำ ได้
เห็นโจรพวกนั้นเข้า กลับจากบิณฑบาต
แล้ว ตอนเย็น จึงเข้าไปเฝ้าพระตถาคต

^๑ ฉ. ม. สนุธิจเจทกปนุชมาตกโจเร.

^๒ ฉ. อนุทพนุชน ..., เอวมุปริปี.

อนทุพพชนรชชพพชนาทีหิ พทฐา
 มหาทกขั อนุภวนตา ทิฏฐา, เต
 ตานิ พนุชนานิ ฉินฺทิตฺวา ปลายิตฺตํ
 น สกุกอนฺติ, อตฺถิ นุ โข เตหิ
 พนุชนเหหิ ธิรตฺรํ นาม อณฺณํ
 พนุชนนฺ”ติ ปุจฺฉิสฺสุ.

สตฺถา “ภิกฺขเว กิ พนุชนานิ นามเตจฺจ,
 ยํ ปเนตํ ธนธณฺณปุตฺตทาราทีสุ
 ตณฺหาสงฺขาตํ กิเลสพนุชนํ เอตํ
 เอเตหิ สตฺถุณฺน สหสฺสสตฺถุณฺน ธิรตฺรํ,
 เอวํ มหนฺตมฺปิ ปเนตํ ทฺวจฺฉินฺทิตฺยํ^๑
 พนุชนํ โปราณกปณฺทิตา ฉินฺทิตฺวา
 หิมวณฺตํ ปวิสิตฺวา ปพฺพชิสฺสุ”ติ วตฺวา
 อตฺตํ - อหริ.

ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้
 พวกข้าพระองค์เที่ยวบิณฑบาตอยู่ ได้พบ
 โจรเป็นจำนวนมากในเรือนจำ ซึ่งพวก
 ราชบุรุษของจำด้วยเครื่องจองจำมีข้อคา
 และเชือกเป็นต้นไว้ กำลังเสวยทุกข์
 อย่างหนักอยู่, พวกเขาไม่สามารถ จะ
 ตัดเครื่องจองจำเหล่านั้นหนีไปได้, จะมี
 อยู่หรือไม่หนอ(พระเจ้าข้า) เครื่อง
 จองจำชนิดอื่น ที่ชื่อว่ามันคงกว่าเครื่อง
 จองจำเหล่านี้”.

พระศาสดาตรัสตอบว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 เครื่องจองจำเหล่านี้ จะชื่อว่าเป็นเครื่อง
 จองจำอะไร ก็เครื่องจองจำคือกิเลสอันใดนี้
 กล่าวคือความทะยานอยากในทรัพย์สมบัติ
 ความรุ่งเรือง บุตรและภรรยาเป็นต้นนั้น
 (ต่างหากที่จัดว่า)เป็นเครื่องจองจำที่มันคง
 กว่าเครื่องจองจำเหล่านี้ ถึงร้อยเท่า
 พันเท่า(ทีเดียว), แต่เครื่องจองจำนั้น
 ถึงแม้ว่าจะใหญ่โต ตัดให้ขาดได้ยาก
 อย่างนี้ โปราณกบัณฑิตก็ยังตัดขาดได้
 แล้วเข้าป่าหิมพานต์บวชเสียแล้ว” ทรง
 นำอดีตนิทานมาว่า.

^๑ ฉ. ม. ทฺวจฺฉินฺทิตฺยํ.

คุณสมชาติ รอบกิจ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีตเต พาราณสียั พุรหมทตเต
 รชชั กาทเรนเต โพธิสตุโต เอกสมมี
 ทุกคตคหปติกุเล นิพพตติ. ตสฺส
 วยปฺปตฺตสฺส ปิตา กาลมกาสี. โส
 ภตตี กตฺวา มาตรํ โปเสสิ.

อถสฺส มาตา อนิจฺจมานสฺเสว เอกํ
 กุลธิตฺรํ เกเห กตฺวา อปรภาเค
 กาลมกาสี. ภริยายปิสฺส กุจฺฉิยํ คพฺโภ
 ปติภฺจฺหิ.^๑ โส คพฺภสฺส ปติภฺจฺจิตภาวํ
 อชานนฺโตว “ภทฺเท ตฺวํ ภตตี กตฺวา
 ชิว, อหํ ปพฺพชิสฺสสามี”ติ อาน. “สามิ
 คพฺโภ เม ปติภฺจฺจิต, มยิ วิชิตาย
 ทารกํ ทิสฺวา ปพฺพชิสฺสสี”ติ อาน.
 โส “สาธู”ติ สมฺปฏิจฺจิตฺวา ตสฺสา
 วิชิตกาเล “ภทฺเท ตฺวํ โสตฺถินา
 วิชิตา, อิทานาหํ ปพฺพชิสฺสสามี”ติ
 อาปฺจฺฉิ. อถ นํ सा “ปฺตฺตกสฺส
 ตาว ฅนปานโต อปคมนกาลํ
 อากเมหิ”ติ วตฺวา ปฺน คพฺภํ ฅณฺหิ.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 เสวยราชสมบัติอยู่ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลคหบดี
 ที่ขัดสนตระกูลหนึ่ง. เมื่อท่านเจริญวัย
 บิดาได้ถึงแก่กรรม. ท่านได้รับจ้างทำงาน
 เลี้ยงดูมารดา.

ครั้งนั้น มารดาของท่านได้สว่นนาง
 กุลธิดานางหนึ่ง มาไว้ในเรือนให้ท่าน
 ซึ่งไม่ปรารถนาเลย แล้วกาลต่อมา ก็ได้
 ถึงแก่กรรม. ฝ่ายภริยาของท่านก็ได้ตั้ง
 ครรภ์. ท่านไม่รู้ว่านางตั้งครรภ์เลย จึง
 กล่าววว่า “นางผู้เจริญ เจ้าจงรับจ้าง
 ทำงานเลี้ยงชีพเถิด ฉันทจะบวช”. นางจึง
 บอกว่า “ข้าแต่สามิ ดิฉันตั้งครรภ์แล้ว,
 เมื่อดิฉันคลอดแล้วท่านดูหน้าทารกเสีย
 ก่อน จึงค่อยบวชเถิด”. ท่านรับคำวว่า
 “ตกลง” ในเวลานางคลอดแล้ว จึงอ่าลา
 วว่า “นางผู้เจริญ เธอคลอดโดยสวัสดิ
 แล้ว, บัดนี้ฉันทจะบวชละ”. ลำดับนั้น
 นางบอกสามิวว่า “ขอให้ท่านจงรอจนถึง
 เวลาที่บุตร(ของเรา)หย่านมเสียก่อนเถิด”
 แล้วก็ตั้งครรภ์อีก.

^๑ ฉ. ปติภฺจฺหสิ.

โส จินฺตลสิ “อิมํ สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวา
 คนฺตุํ น สกฺกา, อิมิสฺสา อนาจิฏฺชิตฺวา
 ว ปฺลายิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ”ติ. โส
 ตสฺสา อนาจิฏฺชิตฺวา ว รตฺติภาเค
 อฏฺฐาย ปฺลาयी.

อถ นํ นครคฺฤตฺติกา อคฺคเหสุ. โส
 “อหํ สามิ มาตุโปสโก นาม,
 วิสฺสชฺเชถ มนฺ”ติ เตหิ อตฺตานํ
 วิสฺสชฺชาเปตฺวา เอกสฺมี จาเน วสิตฺวา
 อคฺคทฺวาเรเนว นิฏฺขมิตฺวา หิมวณฺตํ
 ปวิสิตฺวา อีสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
 อภิญญา จ สมฺปาตฺติโย จ นิพฺพตฺเตตฺวา
 ฌานกิฬํ กิฬนฺโต วิหาสิ.

โส ตตฺถ วสนฺโต “เอวรูปฺมุปี^๑
 นามเตํ ทฺวจินฺทนิยํ ปุตฺตทวารพฺนฺธํ
 กิเลสพฺนฺธํ จินฺทินฺ”ติ^๑ อุตฺทานํ
 อุตฺทาเนนฺโต อีมา คากา อโวจ

ท่านคิดในใจว่า “เราไม่สามารถ
 จะให้นางนี้ยินยอม(รับคำ) แล้วจึงไปได้,
 เราจะไม่บอกนางนี้ แล้วหนีไปบวช”.
 ท่านจึงไม่บอกนางเลย ลุກหนีไปเวลา
 กลางคืน.

ครั้งนั้น ยามรักษาพระนคร ได้จับท่าน
 ไว้. ท่านจึงกล่าวว่า “นาย ข้าพเจ้า
 เป็นผู้เลี้ยงมารดา, ขอท่านจงปล่อย
 ข้าพเจ้าไปเถิด” ขอร้องให้เขาเหล่านั้น
 ปล่อยตนแล้ว อาศัยอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่ง
 แล้วออกไปทางประตูสุดท้ายนั้นเองเข้าไป
 ยังหิมวันตประเทศ บวชเป็นฤๅษี อบรม
 อภิญญาและสมาบัติให้เกิดแล้ว อยู่
 เพลิดเพลินในฌาน.

ท่านเมื่ออยู่ ณ ที่นั้น รำพึงว่า “เครื่อง
 จองจำ คือบุตรและภรรยา (และ) เครื่อง
 จองจำ คือกิเลส ที่ตัดได้ยากเห็นปานนี้
 นั้น ข้าพเจ้าตัดขาดแล้ว” เมื่อจะเปล่ง
 อุตฺทาน ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

^{๑-๑} ฉ. ม. “เอวรูปฺมุปี นาม เม ทฺวจินฺทนิยํ ๔เป๔
 จินฺทิตฺน”ติ.

๑๐๑. “น ตัม ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 ยทายสํ ทารุชปพฺพชฅจ
 สารตฺตรตฺตา มณิกุณฺทเลสุ
 ปฺตุเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา

๑๐๒. เอตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 โอิหารินํ สีถิลทฺปฺมุญจํ
 เอตมฺปิ เจตฺวาน วชฺนติ ธีรา
 อนเปกฺขินอ กามสฺขํ ปหายา”ติ.

ตตฺถ ธีราติ^๑ ธิติมนุโต,
 วิคตปาปาติ ธีรา^๑ อถวา ธี วุจฺจติ
 ปญฺญา, ตาย ปญฺญา ย สมนฺนาคตาติ
 ธีรา, พุทฺธา ปจฺเจกพุทฺธา พุทฺธ-

๑๐๑. “เครื่องจองจำใดเกิดแต่เหล็ก เกิด
 แต่ไม้ และเกิดแต่หญ้าปล้อง ธีรชน
 ทั้งหลาย หาได้กล่าวเครื่องจองจำ
 นั้น ว่าเป็นของมันคง (แต่อย่างใด)
 ไม่ ชนเหล่าใด รักใคร่ยินดีแล้ว
 ยินดีนัก ในแก้วมณี และตัมหู
 ทั้งหลายก็ดี ความห่วงใยในบุตร
 และภรรยาทั้งหลายก็ดี

๑๐๒. ธีรชนทั้งหลาย กล่าวความรักใคร่
 และความห่วงใยนี้เป็นเครื่องจองจำ
 ซึ่งมีปกติเป็นของเหนียว(สัตว์) ลง
 (ยังเบื่องต่ำ) เป็นของหย่อนและ
 ปลดเปลื้องได้ยาก ว่าเป็นเครื่อง
 จองจำที่มันคง(ยิ่งกว่า) ธีรชน
 ทั้งหลาย ตัดเสียแม้เครื่องจองจำนี้
 ไม่มีความห่วงใย (เลย) ละความสุข
 ในกามผ่านไปได้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ธีรชน
 ทั้งหลาย, คือผู้มีปัญญาทั้งหลาย. คน
 ทั้งหลาย ชื่อว่าธีระ เพราะอรรถว่า
 ปราศจากความชั่ว. อีกอย่างหนึ่ง ปัญญา

^{๑-๑} น. ม. ธีราติ ธิติมนุตา, ธิกตปาปาติ ธีรา.

สาวกา โภธิสตุตา จ อิมะ ธีรา ท่านเรียกว่า ธี, ชนเหล่าใด ประกอบ
นาม: ด้วยปัญญาอันนั้น เหตุอันนั้น ชนเหล่านั้น
ชื่อว่าธีรชน, พระพุทธเจ้าก็ดี พระ
ปัจเจกพุทธเจ้าก็ดี พระพุทธสาวกก็ดี
พระโภทิสัตว์ก็ดี เหล่านี้ ชื่อว่าธีรชน.

ยथाสนุติ อาทิสฺส ยํ สงฺขลิกสงฺขาทํ
อยสา นิพฺพตฺตํ อยสํ ยํ อนฺตฺตฺตฺต-
สงฺขาทํ ทารุชฺชํ, ยญฺจ ปพฺพชติเนหิ
วา อญฺเฆหิ วา วากาทีหิ รชฺชํ
กตฺวา กตํ รชฺชฺพนฺธนํ, ตํ อยสาที
ฉินฺทิตุํ สกฺกญฺเอยภาเวเน ธีรา ทพฺหํ
ถิรฺนฺติ นานุ น กถเนติ.

ในคำว่า เครื่องจองจำใด เกิดแต่เหล็ก
เป็นต้น ฟังทราบวินิจฉัยว่า เครื่อง
จองจำใด เกิดแต่เหล็ก กล่าวคือโซ่ตรวน
ชื่อว่า เครื่องจองจำอันเกิดแต่เหล็ก เครื่อง
จองจำใดที่เรียกว่า ชื่อสำหรับจองจำ
ชื่อว่า เครื่องจองจำเกิดแต่ไม้, และ
เครื่องจองจำใด ที่เขาทำเป็นเชือกด้วย
หญ้าปล้องทั้งหลายก็ดี ด้วยของอย่างอื่น
มีเปลือกปอเป็นต้นก็ดี ชื่อว่า เครื่องจองจำ
เกิดแต่หญ้าปล้อง คือเชือก, เครื่องจองจำ
ที่เกิดแต่เหล็กเป็นต้นนั้น ธีรชนทั้งหลาย
ไม่เรียก คือไม่กล่าวว่า มันคง คือแข็งแรง
เพราะความเป็นของที่อาจจะตัดให้ขาดได้.

สารตฺตรตฺตาติ สารตฺตา หุตฺวา รตฺตา,
พหฺลราครตฺตาติ^๑ อตุโถ.

คำว่า ชนเหล่าใด รักใคร่ยินดีแล้ว
ยินดีนัก ความว่าเป็นผู้รักใคร่แล้ว ยินดี

^๑ ฉ. ม. พลวราครคฺคาติ.

มณิกุณฑลเสฐติ มณีสุ จ กุณฑลเสฐ จ,
มณียุตเตสุ วา กุณฑลเสฐ.

เอตํ ทพฺพนฺติ เย จ มณิกุณฑลเสฐ
สารตฺตรตฺตา เตสํ โย จ สาราโค,
ยา จ เตสํ ปุตฺตทาเรสุ อเปกฺขา
ตณฺหา, เอตํ กิเลสมยํ พนฺธนํ ทพฺหํ
ถิรฺนฺติ ธีรา อาหุ.

โอรินฺนฺติ อากทฺมิตฺวา จตุสุ
อปาเยสุ ปาตฺนโต อวฺหฺรติ เหฏฺฐา
เหฏฺฐา หฺรตีติ โอรินฺ.

สิถิลนฺติ พนฺธนฺฏฺฐาเน จวิจฺมมฺมฺสานิ
น จินฺทติ, โลหิตํ น นีหฺรติ,

แล้ว, อธิบายว่า เป็นผู้รักใคร่ด้วยอำนาจ
ราคะมาก.

คำว่า ในแก้วมณีและตุ้มหูทั้งหลายก็ดี
ความว่า ในแก้วมณีและในตุ้มหูทั้งหลาย,
อิกนัยหนึ่ง ในตุ้มหูทั้งหลายที่ประกอบ
ด้วยแก้วมณี.

คำว่า (เครื่องจองจำ)อันนั้น ว่ามั่นคง
ความว่า คนเหล่าใด ชอบใจรักใคร่ ใน
แก้วมณีและตุ้มหูก็ดี ความกำหนดจัด
อันใดของชนเหล่านั้นก็ดี, ความห่วงใย
คือความทะยานอยากในบุตร และภริยา
ของชนเหล่านั้นอันใดก็ดี, ธีรชนทั้งหลาย
เรียกเครื่องจองจำอันนั้นที่สำเร็จมาจาก
กิเลสว่าเป็นเครื่องจองจำที่มั่นคง คือ
ยั่งยืน.

คำว่า มีปกติเป็นของเหนียวลง ความว่า
ชื่อว่า มีปกติเหนียว(สัตว์)ลงโดยวิเคราะห์
ว่าจุกลง คือนำไปเบื้องต่ำ ๆ เพราะคร่า
มาแล้ว ให้ตกลงไปในอบายทั้ง ๔.

คำว่า เป็นของหย่อน ความว่า ชื่อว่า
เป็นของหย่อน เพราะอรรถว่า ไม่ตัด

เสียดิพิต

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พจนนภามปิ น ชานาเปตวา^๑
 ถลปถชลปถาทิสฺส กมฺมานิ กาคฺตุ เทตฺติ
 สิถิลํ.

ทฺฐปฺปมฺญจฺนติ ตณฺหาโลภวเสน หิ
 เอกวารมฺปิ อฺปปนฺนํ กิเลสพฺพนฺนํ
 พนฺธนญฺจฺจานโต^๒ กจฺจโป วยิ ทฺมุโมจยํ
 โหตฺติ ทฺฐปฺปมฺญจํ.

เอตมฺปิ เจตฺวานาติ เอตํ เอวํ
 ทพฺพมฺปิ กิเลสพฺพนฺนํ ฃาณขคฺเคน
 ฉินฺทิตฺวา อยทามานิ^๓ เจตฺวา^๔
 มตฺตวรวารณา วยิ ปญฺชเร ภินฺทิตฺวา
 สีหโปตกา วยิ จ ธีรา วตฺตูกาม-
 กิเลสกาเม อุกฺการภฺมึ วยิ ชิคฺจฺจมาณา
 อนเปกฺขิโน หุตฺวา กามสฺขํ ปหาย
 วชนฺติ ปกฺกมฺนฺติ ปกฺกมิตฺวา จ ปน

ผิวหนังและเนื้อ, คือไม่นำโลหิตออกในที่
 ของจำ ไม่ให้รู้ความที่ตัวเองถูกของจำ
 ยังให้ทำงาน (ทุกอย่าง) ทั้งในทางบกและ
 ทางน้ำเป็นต้นได้.

คำว่า เป็นของปลดปล่อยได้ยาก ความว่า
 ชื่อว่า เป็นของปลดปล่อยได้ยาก
 เพราะว่า เครื่องของจำคือกิเลส แม้
 เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว ด้วยอำนาจตัณหา
 และความโลภ^๑ ก็เป็นของปลดปล่อย
 ได้ยากประดุจตั้งเต่าเปลื้องตนจากที่ผูกมัด
 ได้ยาก ฉะนั้น.

คำว่า ธีรชนทั้งหลายตัดเสียแม้เครื่อง
 ของจำนี้ ความว่า ธีรชนทั้งหลาย ตัด
 เครื่องของจำ คือกิเลสนั้น แม้ที่มันคง
 อย่างนี้ด้วยพระบรรค คือญาณได้แล้ว
 เกสียดชังวัตตูกามและกิเลสกาม ประดุจ
 เกสียดภาคพื้นที่เป็นอนาคฺต ไม่ไยดี(เลย)
 ละกามสฺข งดเว้นคือหลีกเลี่ยงไปเสียได้
 ประดุจช้างตัวประเสริฐที่ตกมัน ดึงโซ่เหล็ก

^๑ น. ม. ชานาเปติ.

^๒ น. ม. ทญฺจฺจฺจานโต.

^๓ น. ม. อยทานิ.

^๔ น. ม. ฉินฺทิตฺวา.

^๑ ด้วยอำนาจความโลภ เพราะตัณหา.

เสียดพิศ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หิมวันต์ ปวิสิตวา อธิปพพชช ให้ขาดแล้วหนีไป และประดุจลูกราชสีห์
 ปพพชิตวา ฌานสุขเขน วิดีนาเมนุตีติ ทำลายกรงแล้วหนีไปฉะนั้น, ก็แล ครั้น
 อตฺโต. หลีกออกไปแล้ว เข้าไปยังหิมวันต์ประเทศ
 บวชเป็นฤๅษี ยังกาลเวลาให้ผ่านไปด้วยความ
 สุขในฌาน.

เอว โภธิตโต อิม อุตานํ พระโพธิสัตว์ ครั้นเปล่งอุทานนี้
 อุตานेतฺวา อปริหีนชฺฌาโน พุรหม- ด้วยประการฉะนี้แล้ว มีฌานไม่เสื่อม
 โลกปรายโน อโหสิ. (ชีพตักขัยไป) มีพรหมโลกเป็นเบื้องหน้า.

สตฺธา อิม ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรม
 สจฺจานิ ปกาเสสิ. สจฺจปริโยसानะ เทศนาให้มาตรัสแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
 เกจิ โสตาปนฺนา, เกจิ สกทาคามิโน, ทั้งหลาย. ในเวลาจบสัจจะ ภิกษุ
 เกจิ อนาคามิโน, เกจิ อรหนฺโต บางคนได้เป็นพระโสดาบัน, บางคน
 อเหตุ. ได้เป็นพระสกทาคามี, บางคนเป็น
 พระอนาคามี, บางคนเป็นพระอรหันต์.

“ตทา มาตา มหามายา อโหสิ, “มารดาในครั้งนั้น กลับชาติเป็นพระนาง
 ปีตา สุกุโธทนมหาราชา, ภริยา มารดา, บิดาเป็นพระเจ้าสุทโธทน-
 ราหุลมาตา, ปุตฺโต ราหุโล, ปุตฺตทาร์ มหาราช, ภริยาเป็นมารดารahul, บุตร
 ปหาย นิภขมิตฺวา ปพพชิตปฺริโส ปน เป็นราหุล, ส่วนบุรุษผู้ละบุตรภริยา
 อหเมวา”ติ. ออกบวช เป็นเรือดถาคดนี้แล”.

พันธนาการชาดกวรรณนา
 ปรมา.

พรรณนาเรื่องพันธนาการชาดก ที่ ๑
 จบ.

เสียดิฉิต

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. เกฬีสลชาดก (๒๐๒)

๑๐๓. “หังสา โภณจา มยุรา จ
หตุถโย ปสทา มิกา
สพเพ สีหสฺส ภายนฺติ
นตฺถิ กายสฺมิ ตฺลฺยตา

๑๐๔. เอวเมว มนุสฺเสสุ
ทหโร เจปิ ปณฺณวา
โส หิ ตตฺถ มหา โหติ
เนว พาโล สรฺรวา”ติ.

เกฬีสลชาดกํ ทฺติยํ.

๒. เกฬีสลชาดก (๒๐๒)

๑๐๓. “หังสํ นกกระเรียน นกยูง ช้าง
และเนื้อทราย ทั้งหมดย่อมกลัวต่อ
ราชสีห์ ในร่างกายไม่มีเครื่องวัด
ฉันใด

๑๐๔. ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แม้
หากว่าเด็กเล็กมีปัญญา เด็กเล็ก
นั้นแหละ เป็นสำคัญ (เป็นใหญ่ได้)
ในข้อนั้น คนพาล(โง่) มีร่างกาย
(ใหญ่โต) (ไม่สำคัญ เป็นใหญ่
ไม่ได้”.

เกฬีสลชาดก ที่ ๒.

เสียดิฉิต

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. เกพีลีลชาตกวรรณนา

(๒๐๒)

หังสา โภยจา มยुरา จาติ อิหัง
 สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อายสมนตัง
 ลกุกุณทกภททิยัม^๑ อารพุก กเถสิ.

โส กิร อายสุมา พุทธสาสเน
 ปากโฏ อโหสิ ปญญาโต มธุรสสุโร
 มธุรธมมกถิโก ปฏิสมภิทปตโต
 มหาชีณาสโว อสีติยา มหาเถรานัง
 อพุกนุตเร^๒ ปมาเถเน โอมโก
 ลกุกุณทโก^๓ สามเณรภณทโก^๔
 กิพนตถาย กโต วิย^๕

ตสมิ เอกทิวสั ตถาคตัง วนุทิตวา
 เขตวเน โภฏจกั คเต ชานปทา
 ดีสมตตุตา ภิกขุ “ทสพลัง วนุทิสสุสามา”ติ

๒. พรรณนาเกพีลีลชาดก

(๒๐๒)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระ
 ลกุกุณทกภททิยะผู้มีอายุ ตรัสพระธรรม-
 เทศนามีคำเริ่มต้นว่า หังส นกกระเรียน
 นกยูง.

ได้ยินว่า ท่านผู้มีอายุนั้น เป็นผู้ที่
 ปรากฏเลื่องลือในพระพุทธานุสาสนา มี
 เสียงไพเราะ(น่าฟัง) เป็นพระธรรมกถึก
 มีชื่อ(กล่าวธรรมได้เพราะพรียงมาก) เป็น
 พระมหาชีณาสพ บรรลุปฏิสัมภิตา เป็น
 ผู้มีรูปร่างเตี้ยแคระ ในภายในพระมหา-
 เถระ ๘๐ รูป โดยประมาณ เหมือนหุ่น
 สามเณร ที่เขาทำไว้เพื่อประสงค์จะดูเล่น.

วันหนึ่ง เมื่อท่านถวายบังคมพระตถาคต
 แล้ว ไปยังประชุมประตู่ในพระเชตวัน-
 มหาวิหาร ภิกษุชาวชนบทประมาณ ๓๐

^๑ ลกุกุณทกภททิยณติปิ.

^๒ ฉ. ม. อนุตโร.

^๓ ลกุกุณทโกติปิ.

^{๔-๕} ฉ. ม. สามเณโร วิย ชุททโก ฯลฯ วิย.

คุณทัศนีย์ ธีรวัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เซตวัน วิสันตนา วิหารโกฏฐเก เถร์
ทิสวา “สามเณโร เอโส”ติ สณฺณาย
เถร์ จีวรกณฺเณ คณฺหนฺตนา หตฺเต
คณฺหนฺตนา สีเส คณฺหนฺตนา นาสาย
ปรามสนฺตนา กณฺเณสุ คเหตุวา
จาเลตฺวา หตฺตกุกุกุจํ กตฺวา ปตฺตจิวร์
ปฏิสาเมตฺวา สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
วนฺทิตฺวา นิสิติตฺวา สตุถารา
มธฺรปฏิสนฺตนาเร กเต ปุจฺฉิสฺสุ “ภนฺเต
ลกฺขณฺทกภทฺทิตฺยเตโร กิรฺ นามโก
ตฺมฺหากํ สาวโก มธฺรธมฺมกติกโก
อตฺติ, กหํ โส อิทานี”ติ.

“กึ ปน ภิกฺขเว ทฏฺฐกามตฺถา”ติ.
“อาม ภนฺเต”ติ. ยํ ภิกฺขเว ตฺมฺเห
ทฺวารโกฏฺฐเจ ทิสฺวา จีวรกณฺเณทิสฺสุ
คณฺหนฺตนา หตฺตกุกุกุจํ กตฺวา
อาคตา, เอส เอโส”ติ.^๑ “ภนฺเต
เอวรูปฺโป ปตฺติตฺตปตฺตโน อภินิหาร-
สมฺปนฺโน สาวโก กิการณา

รูป กำลังเข้าไปยังพระเชตวันมหาวิหาร
ด้วยหมายใจว่า “จะถวายบังคมพระ
ทศพล” พบพระเถระที่ชุ่มประตูประวิหาร
ด้วยสำคัญว่า “ท่านนี้เป็นสามเณร”
จึงจับชายจีวรพระเถระ จับมือ จับศีรษะ
ลูบคลำจุมุกจับหูสั่น ครั้นทำการคะนองมือ
เก็บบาตรและจีวรแล้ว จึงเข้าไปเฝ้า
พระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ เมื่อ
พระศาสดาทรงทำปฏิสันถารที่น่าจับใจ
แล้ว จึงทูลถามว่า “พระเจ้าข้า ข้าว่า
มีสาวกของพระองค์รูปหนึ่ง ชื่อว่า
ลกฺขณฺทกภทฺทิตฺยเถระ เป็นพระธรรมกติก
มีชื่อ(กล่าวธรรมกถาได้อย่างเพราะพรึ้ง
มาก), เวลาที่ท่านอยู่ที่ไหน”.

พระศาสดาตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย
พวกเธออยากเห็นหรือ”. พวกภิกษุ
กราบทูลว่า “อยากเห็นพระเจ้าข้า”.
พระศาสดาจึงตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอพบเห็นภิกษุรูปใด ที่ชุ่มประตูประ
แล้วพากันจับชายจีวรเป็นต้น ทำการ
คะนองมือมา, ภิกษุรูปนั้น คือพระ

^๑ ฉ. ม. โส.

อปุเปสกุโข ชาโต”ติ.

ลกฺขณทกเถระนี้”. พวกภิกษุกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระสาวกที่ตั้ง
ความปรารถนาไว้แล้ว สมบูรณ์ไปด้วย
อภินิหารเห็นปานนี้ เพราะเหตุใด จึง
เป็นผู้มีศักดิ์น้อย”.

สตฺถา “อตฺตนา กตปาปกมฺม
นิสฺสาया”ติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต
อติตํ อหริ.

พระศาสดาตรัสว่า “เพราะอาศัย
บาปกรรมที่ตนทำเอาไว้แล้ว” ถูกพวก
ภิกษุเหล่านั้นทูลอาราธนา จึงได้ทรง
นำอดีตนิทานมาว่า.

อติเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสฺสโต สกุโก
เทวราชา อโหสิ.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติอยู่ที่นครพาราณสี พระ
โพธิสัตว์ บังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช.

ตทา พุรหฺมทตฺตสฺส ชินฺณํ
ชราปฺตตํ หตฺถิ วา อสฺสํ วา
โคณํ วา ทสฺเสตฺถํ น สกุกา, เกฬีสโล
หุตฺวา ตถารูปํ ทิสฺวาว มนุสฺเส
อนุพฺนฺธาเปติ, ชรสกฺกมฺปิ^๑ ทิสฺวา
ภินฺทาเปติ ชินฺณมาตฺตุคาเม ทิสฺวา
ปกฺโกสาเปตฺวา อุกฺเร ปฺหฺราเปตฺวา
ปาตาเปตฺวา ปุณ อุกฺจฺจาเปตฺวา
คายนฺทาเปติ,^๒ ชินฺณปฺริเส ทิสฺวา ลงฺกเม

ในกาลนั้นใคร ๆ ไม่อาจแสดงข้าง
ม้า หรือโค ที่แก่ห่อมถึงความชรา แต่
พระเจ้าพรหมทัต ให้ทอดพระเนตร,
พระองค์ทรงมีปรกติ คະนองสนุกสนาน
ทอดพระเนตรเห็นสัตว์ รูปเช่นนั้นเข้า
เท่านั้น ย่อมรับสั่งให้ผู้คนติดตามไล่ไป,
ทอดพระเนตรเห็นเกวียนที่คร่ำคร่า ก็
รับสั่งให้ทำลายเสีย ทอดพระเนตรเห็น
หญิงแก่ ก็รับสั่งให้เรียกมาหา ให้ต้อย

^๑ ฉ. ม. ชินฺณสกฺกมฺปิ.

^๒ ฉ. ม. ภาษาเปติ.

คุณทัศนีย์ ฉิววัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วีย ภูมียัม สมุปริวตตกาทิกิพฺ กิพาเปติ.

ท่อง ให้ล้มลูกคลุกกลาน แล้วให้กลับ
ลูกขึ้นมา แล้วให้ร้องเพลง, ทอดพระเนตร
เห็นชายแก่ ก็รับสั่งให้เล่นหกคะเมนบน
พื้นดิน เป็นต้น เหมือนกับให้หกคะเมน
บนสนามเล่นกระโดด ฉะนั้น.

อปสฺสนุโต “อสุกมเร กิร มหุลลโก
อตฺถิ”ติ สุตฺวาปิ ปกฺโกสาเปตฺวา
กิพาเปติ.

เมื่อไม่ทรงเห็น ถึงแม้จะได้สดับว่า “ได้ยิน
ว่า ในเรือนโน้นมีคนแก่อยู่” ก็รับสั่งให้
เรียกตัวมาให้ล้อเล่น.

มนุสฺสา ลชฺชนฺตา อตฺตโน มาตาปิตโร
ติโรรฏฺจานิ เปเสนฺติ.

คนทั้งหลายพากันกระดากอาย จึงต่าง
ก็ส่งมารดาบิดาของตน ไปอยู่ภายนอก
แวนแคว้นเสีย.

มาตุปฏฺจานธมฺโม ปิตุปฏฺจานธมฺโม
ปจฺฉิซฺชติ.

ธรรมคือ การบำรุงมารดา (กิติ) ธรรม
คือการบำรุงบิดา (กิติ) ก็ขาดไป.

ราชเสวกา เกฬิสีลาว อหฺลฺสุ. มตฺมตา
จตฺตารอ อปาเย ปุเรนฺติ. เทวปริสา
ปริหายติ.

พวกราชเสวกา ก็เอาแต่คะนองสนุกสนาน
เช่นกัน. คนที่ตายไป ๑ เกิดเต็มอบาย
ทั้ง ๔. เทพบริษัทก็ร่อยหรอลง (ตาม
ลำดับ).

สกุโก อภินเว เทวปฺตเต อปสฺสนุโต
“กินฺนุ โข การณฺน”ติ อวชฺชนฺโต
ตํ การณํ ญตฺวา “ทเมสฺสามิ
นฺน”ติ มหุลลกาวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวา
ชิตฺถณยานเก เทว ตกุกจาทฺถิโย

ท้าวสักกะ เมื่อไม่ทอดพระเนตรเห็น
เทพบุตรเกิดใหม่ ๑ จึงทรงรำพึงว่า “มี
เหตุอะไรกันหนอ” ครั้นทรงทราบเหตุนั้น
แล้ว จึงทรงดำริว่า “เราจะทรมาน
ท้าวเธอ (ให้กลับใจ)” จึงทรงเนรมิตเพศ

คุณทัศนีย์ ธีรวัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาโรเปตวา เทว ชรโคณ โยเซตวา
เอกสมัย ฉณทิวเส อลงกตหตถิ อภิ-
รุหิตวา พรหมทตเต อลงกตนคร
ปทกขิณิ กโรนเต ปีโลติกนิวตโต ตั
ยานกั ปาเชนโต รณโย อภิมุโข
อคมาสิ.

ราชา ชินฺณยานกั ทิสฺวา “เอต
ยานกั อาเนถา”ติ อาห.^๑ มนุสฺสา
“กหิ เทว น ปสฺสามา”ติ อาหฺสุ.

สกุโก อตฺตโน อานุกาเวน รณโยเยว
ทสฺเสสิ.

อถ นั พหุสมฺปตฺเต ตสฺมี ตสฺส
อุปริภาเคน ปาเชนโต รณโย มตฺถเก
เอกั จาฏี ภินฺทิตฺวา นิวตฺตาเปนโต
ทฺติยั ภินฺทิ.

เป็นคนแก่ ยกตุ้มเปรี๊ยะ ๒ ตุ่ม ขึ้นบน
ยานที่คร่ำคร่า เทียมโคแก่ ๒ ตัว เมื่อ
พระราชอาพรหมทัต เสด็จขึ้นทรงช้าง
อันตกแต่ง (อย่างงาม) เสด็จเลียบบพระนคร
ที่ตกแต่ง (พร้อมสรรพ) อยู่ ในวันมหรสพ
วันหนึ่ง, ทรงทำเป็นนุ่งพระภูษาเก่า
ขั้บยานนั้นไป เฉพาะพระพักตร์พระ
ราชา.

พระราชอา ทอดพระเนตรเห็นยานที่
คร่ำคร่า จึงรับสั่งว่า “จงนำยานนี้มา”.
คนทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ
ยานอยู่ไหน พวกข้าพระองค์ไม่เห็น”.

ท้าวสักกะทรงแสดงยานน้อย ให้เห็น
เฉพาะพระราชอาเท่านั้น ด้วยอานุภาพ
ของพระองค์.

ครั้งนั้น เมื่อพระราชอาพระองค์นั้น เสด็จ
ไปถึงแล้ว ท้าวสักกะจึงทรงขั้บเกวียน
เล่มนั้น ไปข้างเหนือท้าวเธอ ทรงทูปตุ้ม
ใบหนึ่ง รดกระหม่อมพระราชอาแล้ว ให้
ขั้บยานกลับมา ทรงทูปใบที่ ๒.

^๑ ฉ. ม. อปเนถาคี วทติ.

อถสฺส ลีสโต ปฏฺจาย อีโต จีโต จ ตกฺกํ ปคฺชเวตฺติ.

โส เตน อฏฺฎิยติ หรายติ ชิกฺขจฺจติ.

อถสฺส ตํ อุตฺตมุตฺตภาวํ ฌตฺวา สกฺโก ยานกํ อนนฺตรธาเปตฺวา สกฺกตฺตภาวํ มาเปตฺวา วชิรหตฺโต อากาเส จตฺวา “ปาป อธมฺมิกราช กิ ตฺวํ มหาลลโกล น ภวิสฺสสฺสิ, ตเวว สริริ ชรา น ปหริสฺสติ, เกพิสฺสิโล หุตฺวา พหุ วุฑฺฒเวิหฺเรนกมฺมํ กโรสฺสิ, ตํ เอกกํ^๑ นิสฺสาย เอตํ กมฺมํ กตฺวา มตมตา อปาเย ปรีปฺุเรนฺติ, มนุสฺสา มาตาปิตโร ปฏฺิชฺคฺกิตฺตุํ น ลภนฺติ, สเจ อิมฺมหา กมฺมา น วิรมิสฺสสฺสิ, วชิเรน เต สีสํ ปทาเสสฺสามิ, มา อีโต ปฏฺจาย ตํ กมฺมํ อกาสิ”^๒ สนฺตชฺเชตฺวา มาตาปิตฺุณํ คุณฺโณ กถेतฺวา วุฑฺฒา- ปจายิกกมฺมสฺส อานิสฺสํ ปกาเสตฺวา

ลำดับนั้น น้ำเปรียงก็ไหลอาบจากข้างโน้น ข้างนี้ ตั้งแต่พระเศียรของท้าวเธอไป.

ท้าวเธอก็ทรงอืดอืด สะอืดสะเอียนรังเกียจด้วยอาการนั้น.

ลำดับนั้น ท้าวสักกะทรงทราบว่ พระราชานั้น ถูกน้ำเปรียงรบกวนให้ลำบากแล้ว จึงทรงบันดาลให้ยานหายไปแล้ว ทรงเนรมิตร่างเป็นท้าวสักกะ มีพระหัตถ์ทรงวชิราวุธ ประทับยืนในอากาศ ตรัสส้าทักขู่ว่ “ดูกรพระราชารู้ทรงธรรม ลามาก ตัวท่านจะไม่แก่ละหรือ, ความชรา จะไม่มารบกวนเรือนร่างของท่านหรือ, ท่านจึงมีปรกติคะนองเล่น ทำการเบียดเบียนผู้เฒ่าจำนวนมาก เพราะอาศัยท่านผู้เดียวเท่านั้น คนทั้งหลาย ผู้ทำกรรมเช่นนี้ แล้วตายไป จึงเกิดเต็มอบาย, คนทั้งหลายไม่ได้เพื่อจะปรนนิบัติมารดา บิดา(ของตน)ถ้าท่านไม่งดเว้นจากกรรมนี้ไซ้ เราจะทำลาย

^๑ เอกนคิปี.

^๒ ฉ. ม. ออกคฺคาติ.

โอรทิตวา สกฏจันเมว อคมาสิ.

เคียรท่านด้วยวชิราวุธ, ตั้งแต่นี้ต่อไป
ท่านอย่าได้ทำกรรมนั้นอีก” แล้วจึงได้ตรัส
สรรเสริญคุณของมารดาบิดา ทรง
ประกาศอานิสงส์ของการทำการอ่อนน้อม
ต่อผู้เจริญ ครั้นทรงตักเตือนเสร็จแล้ว
ก็ได้เสด็จกลับยังวิมานของพระองค์ดังเดิม.

ราชา ตโต ปฏจาย เอวรูปุ กมม
กาตุ จิตตมปิ น อปุปาเทสิ. สตุถา
อิม อตีต อหริตวา อภิสมพุทฺโธ
หุตวา อีมา กถา อโวจ

ตั้งแต่นั้นมา พระราชาก็ไม่ทรงยังพระทัย
คิดจะทำกรรมเห็นปานนี้ให้เกิดขึ้นเลย.
พระศาสดาครั้นทรงนำอดีตนิทานนี้มา
ตรัสแล้ว เมื่อทรงตรัสรู้พระอภิสมโพธิ-
ญาณแล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๐๓. “หังสา โภญจา มยุรา จ
หตุถิโย^๑ ปสทา มิกา
สพเพ สีหสฺส ภายนฺติ
นตุถิ กายสฺมิ ตฺลยตา

๑๐๓. “หงส์ นกกระเรียน นกยูง ช้าง
และเนื้อทราย ทั้งหมดย่อมกลัวต่อ
ราชสีห์ ในร่างกายไม่มีเครื่องวัด
ฉันใด

๑๐๔. เอวเมว มนุสฺเสสุ
ททโร เจปิ ปณฺณวา
โส หิ ตตุถ มหา โหติ
เนว พาโล สริริวา”ติ.

๑๐๔. ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แม้
หากว่าเด็กเล็กมีปัญญา เด็กเล็ก
นั้นแหละ เป็นสำคัญ (เป็นใหญ่ได้)
ในข้อนั้น คนพาล(โง่) มีร่างกาย
(ใหญ่โต) (ไม่สำคัญ เป็นใหญ่
ไม่ได้”.

^๑ น. ม. หตุถโย. หตุถิโนติ ยุตฺตคร.

คุณทัศนีย์ ธีรวัฒนกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ. ปสทา มิคาคติ ปสทสงฺขาทา
มิกา, ปสทา มิกา จ อวเสสมิกา
จาติปิ อตุโถ. ปสทมิกาคติปิ ปาโร.
ปสทา มิคาคติ อตุโถ.

นตฺถิ กายสฺมิ ตฺถยตฺถิติ สรีเร
ปมาณํ นาม นตฺถิ ยถิ ภาเวยฺย,
มหาสรีรา หตฺถิโน เจว ปสทมิกา
จ สีหํ มาเรยฺยํ, สีโห หंसโมรธาโย^๑
ขุทฺทกสรีเร เยว มาเรยฺย.

ยถิ เอว^๒ ขุทฺทกา เยว สีหสฺส
ภายเยยฺยํ, น มหนฺตา. ยสฺมา ปเนตฺ
นตฺถิ, ตสฺมา สพฺเพปิ เต สีหสฺส
ภายนฺติ.

สรีรวาติ พาโส มหาสรีโรปิ มหา
นาม น โหติ. ตสฺมา ลกฺขณฺทกภทฺทิโย

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เนื้อทราย**
หมายถึง พวกเนื้อ กล่าวคืออีแก้ง, ความว่า
เนื้อแก้งทั้งหลาย และเนื้อที่เหลือทั้งหลาย
ดังนี้ก็มี, (อีกอย่างหนึ่ง) ปาฐะว่าปสทมิกา
ดังนี้ก็มี ความก็ว่า เนื้อทรายทั้งหลาย.

คำว่า **ในร่างกายไม่มีเครื่องวัด** ความว่า
ในร่างกาย (ของเหล่าสัตว์) ไม่มีประมาณ
เลย, ถ้าจะพึงมีแล้วไซ้ร้ ถึงพวกช้าง และ
เนื้อทรายทั้งหลายที่มีร่างกายใหญ่ ๆ ก็
พึงฆ่าราชสีห์ได้, ราชสีห์ก็พึงฆ่าได้
แต่สัตว์ที่มีร่างกายเล็ก ๆ มีหงส์และนกยูง
เป็นต้นเท่านั้น.

ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว เหล่าสัตว์ที่มีร่างกาย
เล็ก ๆ เท่านั้น ก็พึงกลัวต่อราชสีห์,
สัตว์ใหญ่ ๆ หากกลัวไม่. แต่เพราะข้อนี้
หาเป็นอย่างนั้นไม่ เพราะฉะนั้น สัตว์
เหล่านั้นทั้งหมด จึงพากันหวาดกลัว
ราชสีห์.

คำว่า **มีร่างกาย(ใหญ่โต)** ความว่า
คนพาลแม้จะมีร่างกายใหญ่โต ก็ไม่เชื่อว่า

^๑ ฉ. ม. หंसาทโย.

^๒ ฉ. ม. ยถิ เอวณฺติ น ทิสฺสติ.

สรีเรน ขุททโกปิ, มา ตัง ฌาณนาปิ
ขุททโกติ มณฺณิตถาติ อตุโถ.

ใหญ่. อธิบายว่า เพราะเหตุนั้น (พระ
ศาสดาจึงมีพระพุทธดำรัสความหมายว่า)
พระลक्षणทกภักทียะนั้น แม้ว่าโดย
รูปร่างจะเป็นคนเล็ก, (แต่) พวกเธออย่า
เข้าใจ ทำนรูปร่างนั้นว่า เป็นผู้เล็กด้วยญาณ.

สตถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtiva
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
สจฺจปรีโยसानะ เตสุ ภิกฺขุสุ เกจิ
โสตาปนฺนา, เกจิ สกทาคามิโน, เกจิ
อนาคามิโน, เกจิ อรหนฺโต อหฺลํ.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
ทั้งหลาย ประชุมชาดก. ในเวลาจบสัจจะ
บรรดาภิกษุเหล่านั้น บางพวกก็ได้เป็น
พระโสตาบัน, บางพวกก็ได้เป็นพระ-
สกทาคามี, บางพวกเป็นพระอนาคามี,
บางพวกเป็นพระอรหันต์.

“ตทา ราชา ลक्षणทกภักทियो อโหสิ.
โส ตาย เกฬีสลตาย ปเรสํ
เกฬินิสฺสโย ชาโต, สกุโก ปน
อหเมวา”ติ.

“พระราชาในครั้งนั้น กลับชาติมาเป็น
พระลक्षणทกภักทียะ. เธอเป็นที่ล้อเล่น
ของคนอื่น คำที่เป็นคนชอบสนุกสนาน
(ในชาติก่อน)นั้น, ส่วนท้าวสักกะ คือ
เราตถาคตแล”.

เกฬีสลชาตกาวณฺณนา ทุตฺติยา.

พรรณนาเกฬีสลชาดก ที่ ๒ จบ.

คุณอรุณ นารุณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. ขนฺธปริตฺตชาตก (๒๐๓)

๑๐๕. “วิรูปกฺุเขหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ เอราปเถหิ เม
ฉพฺยาปฺตฺเตหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ

อปาทเกหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ ทิปาทเกหิ เม
จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม

มา มํ อปาทโก หีสิ
มา มํ หีสิ ทิปาทโก
มา มํ จตุปฺปโท หีสิ
มา มํ หีสิ พหุปฺปโท

สพฺเพ สตุตา สพฺเพ ปาณา
สพฺเพ ภูตา จ เกวลา

๓. ขันธปริตฺตชาตก (๒๐๓)

๑๐๕. “เรามีเมตตาคใจ กับตระกูลพญาญู
ชื่อวิรูปกษั้ทั้งหลายด้วย เรามี
เมตตาคใจ กับตระกูลพญาญู ชื่อ
เอราบถทั้งหลายด้วยเรามีเมตตาคใจ
กับตระกูลพญาญู ชื่อฉัพฺยาบุดร
ทั้งหลายด้วย เรามีเมตตาคใจกับ
ตระกูลพญาญู ชื่อกณฺหาโคตม
ทั้งหลายด้วย

เรามีเมตตาคใจ กับสัตว์หาเท้ามิได้
ทั้งหลาย เรามีเมตตาคใจกับสัตว์
๒ เท้าทั้งหลาย เรามีเมตตาคใจ
กับจำพวกสัตว์ ๔ เท้าทั้งหลาย เรา
มีเมตตาคใจกับสัตว์มากเท้าทั้งหลาย

ขอสัตว์ที่หาเท้ามิได้ จงอย่าเบียด-
เบียนข้าพเจ้าเลย ขอสัตว์ ๒ เท้า
จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย ขอ
สัตว์ ๔ เท้า จงอย่าเบียดเบียน
ข้าพเจ้าเลย ขอสัตว์มากเท้าจง
อย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ขอสัตว์มี
ชีวิตทั้งหลายทั้งปวง ขอภูตทั้งหมด

คุณอรุณ นารุณา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺเพ ภทฺรานิ ปสฺสนตุ
มา กิณฺจิจิ^๑ ปาปมาคมา.

ทั้งสิ้น ทุกหมู่เหล่า จงพบแต่
ความเจริญ(ตลอดไปและ) ขอกกรรม
ที่ลามก จงอย่ามาถึงใคร ๆ เลย.

๑๐๖. อปฺปมาโน พุทฺโธ อปฺปมาโน
ธมฺโม อปฺปมาโน สงฺฆो.

๑๐๖. พระพุทธเจ้า มีพระคุณหาประมาณ
มิได้ พระธรรมมีพระคุณหา
ประมาณมิได้ พระสงฆ์มีพระคุณ
หาประมาณมิได้.

ปมฺภวณฺทานิ สิริสฺปานิ^๒ อหิ
วิจฺฉิกา สตปฺที อุณฺณนาภิ^๓ สรพฺ
มุสิกา.

สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย (เหล่านี้)
คืองู แมงป่อง ตะขาบ แมงมุม ตั๊กแตน หนู
เป็นสัตว์ยังมีประมาณพอกำหนดได้.

กตา เม รกฺขา กตา เม
ปริตฺตตา ปฏิกฺกมฺนตุ กุตา นิ โสหํ
นโม ภควโต นโม สตฺตุนฺนํ
สมฺมาสมฺพุทฺธานนํ”ติ.

การรักษา ข้าพเจ้าก็ทำแล้ว
การป้องกัน ข้าพเจ้าก็ทำแล้ว ขอสัตว์
ทั้งหลาย จงถอยกลับไปเสียเถิด ข้าพเจ้า
นั้น ขอนอบน้อมต่อพระผู้มีพระภาค(และ)
ขอนอบน้อมต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง
๗ พระองค์”.

ขนฺธปริตฺตชาดกํ ตติยํ.

ชั้นปริตรชาดก ที่ ๓.

^๑ ฉ. ม. กณฺจิจิ.

^๒ ฉ. สิริสฺปานิ.

^๓ ฉ. อุณฺณนาภิ.

๓. ขนฺธปริตฺตชาตักวณฺณนา

(๒๐๓)

วิรูปกุเขหิ เม เมตฺตนฺติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อณฺเฏตรํ
 ภิกขุ อารพฺภา กณฺเฐสิ.

ตํ กิร ขนฺธามรทฺวาเร กญฺจานิ
 ผาเลนฺตํ ปุตฺติรฺกฺขนฺตรา นิกฺขมิตฺวา
 เอโก สบฺโป ปาทงฺคฺลฺยํ ทํสิ. โส
 ตตฺถเว มโต. ตสฺส ตตฺถมตฺตาโว^๒
 สกฺลวิหारे ปากฺโก อโหสิ.

ธมฺมสภายํ ภิกขุ กถํ สมฺมุจฺจาเปสุ
 “อาวุโส อสุโก กิร ภิกขุ
 ขนฺธามรทฺวาเร กญฺจานิ ผาเลนฺโต
 สบฺเปเน ทญฺโจ ตตฺถเว มโต”ติ.

สตุถา อากนฺตฺวา “กายนฺตฺถ ภิกขเว
 เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิณฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา

๓. พรณฺณนํขันธปริตฺตรชาดก

(๒๐๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุรูปหนึ่ง
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำเริ่มต้นว่า
 เรามีเมตตาคิดกับตระกูลพญางู ชื่อวิรูปักษ์
 ทั้งหลายด้วย.

ได้ยืมว่า งูตัวหนึ่ง เลื้อยออกจาก
 ระหว่าง(โพรง)ไม้ผุ แล้วกัดภิกษุรูปหนึ่ง
 ซึ่งกำลังผ่าฟืนอยู่ริมประตูเรือนไฟ ที่
 นั้นแท้. ท่านก็มรณภาพ ณ ที่นั้น
 นั้นเอง. ความที่ท่านมรณภาพอย่างนั้น
 ได้ปรากฏเลื่องลือไปทั่วทุกวิหาร.

พวกภิกษุ สนทนากันในธรรมสภาว่า
 “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข่าว่าภิกษุรูปนั้น
 ผ่าฟืนอยู่ที่ริมประตูเรือนไฟ ถูกงูกัด
 มรณภาพ ณ ที่นั้นนั้นเอง”.

พระศาสดาเสด็จมาแล้ว ตรัสถามว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเขอนั่งประชุม

^๑ ฉ. ม. ขนฺธชาตักวณฺณนา.

^๒ ฉ. ม. มตฺตาโว.

“อิมาย นามว”ติ วุตเต “สเจ โส
ภิกขเว ภิกขุ จตตาริ อหิราชกุลานิ
อารพุก เมตตํ อภาวยิสฺส น นํ
สไป โทเสยฺย โปราณกปณฺฑิตา
ตาปสาปิ อนุปฺปนฺเน พุทฺเธปิ จตุสสุ
อหิราชกุลสฺส เมตตํ ภาเวตฺวา ตานิ
อหิราชกุลานิ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกภยโต
มฺจุจิสฺสุ”ติ วุตฺวา อตีตํ อหาริ

อดีต พาราณสีย์ พรหมทตเต
รชชํ กาเรนฺเต โพธิสฺสโต กาสिरฺภูเจ
พฺรพฺรหมณฺกุล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปโต
กาเม ปหาย อสิปฺพพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
อภิญญา จ สฺมาปตฺตติโย จ นิพฺพตฺเตตฺวา
หิมวันตปฺปเทเส เอกสฺมี กงฺคานิวัตฺตเน
อสฺสมปทํ มาเปตฺวา ฌานกิฬํ กิฬนฺโต
กณฺสตุถา หุตฺวา^๑ อสิคณฺปริวฺโต
วิหาสิ.

ตทา กงฺคาคีเร นานปฺปการา
ทิมชาติกา อีสึนํ ปรีปนฺถํ กโรนฺติ.

สนทนาเรื่องอะไรกันหนอ” เมื่อพวกเขา
กราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้(พระเจ้าข้า)”
จึงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุนั้น
จะได้เจริญเมตตาจิต ปรรวมตระกูล
พญางูทั้ง ๔ แล้วไซ้ จะไม่กัดเธอแน่
แม้ดาบสทั้งหลาย ผู้เป็นบัณฑิตแต่ก่อน
แม้เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่ทรงอุบัติ ก็เจริญ
เมตตาจิตในตระกูลงูทั้ง ๔ แล้ว พ้นจาก
ภัยที่จะเกิดขึ้น เพราะอาศัยตระกูลพญางู
ทั้ง ๔ เหล่านั้นได้” แล้วทรงนำอดีต
นิทานมาว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ณ นครพาราณสี พระ
โพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลพราหมณ์
ในแคว้นกาสิ เจริญวัยแล้วก็ละกาม
ออกบวชเป็นฤๅษี บำเพ็ญอภิญญาและ
สมาบัติให้เกิด สร้างอาศรมบทยูใกล้
ค้ำน้ำแห่งหนึ่งของแม่น้ำคงคา ใน
หิมวันตประเทศ เล่นฌานอยู่ เป็นศาสดา
ของคณะ แวดล้อมอยู่ด้วยหมู่ฤๅษี.

ครั้งนั้น ทิมชาติ (งู) ต่างชนิดกันที่ฝั่ง
แม่น้ำคงคา ย่อมทำอันตรายแก่พวกฤๅษี.

^๑ ฉ. ม. กณฺสตุถา หุตฺวาติ น ทิสฺสติ.

เยภุญเยน อีสโย ชีวิตกขยัม ปาปุณนติ.
 ตาปสา ตมตถัม โภธิสตุตสสุ อารโจะสุ.

โภธิสตุโต สพเพ ตาปเส สนุnipาเตตวา
 “สเจ ตุมะห จตุสุ อหิราชกุเลสฺ เมตตัม
 ภาเวยยาถ น โว สปปา ทำเสยฺย
 ตสฺมา อิตो ปฏฺจาย จตุสุ อหิราชกุเลสฺ
 เอว เมตตัม ภาเวถา”ติ วตฺวา อิมํ
 คาทมาห

๑๐๕. “วิรูปกุเขหิ เม เมตตัม
 เมตตัม เอราปเถหิ เม
 ฉพฺยาปุตฺเตหิ เม เมตตัม
 เมตตัม กณฺหาโคตมเกหิ จา”ติ.

ตตถ วิรูปกุเขหิ เม เมตฺตนฺติ
 วิรูปกุขนาคราชกุเลหิ สทฺธิ มยฺหํ
 เมตตัม. เอราปถาทีสุปี เอสฺว นโย.
 เอตานิปี หิ เอราปถนาคราชกุลํ
 ฉพฺยาปุตฺตนาคราชกุลํ กณฺหาโคตมก-

โดยมากพวกฤๅษีถึงความสิ้นชีวิต. พวก
 ดาบสจึงแจ้งเรื่องนั้นแด่พระโภธิสัตว์.

พระโภธิสัตว์ นัดดาบสทั้งหมดให้ประชุม
 กันแล้ว กล่าวว่ “ถ้าหากพวกท่านเจริญ
 เมตตาคิจตไป ในตระกูลพญางูทั้ง ๔ เหล่า
 ไชรั ฐต้องไม่กีดพวกท่าน เพราะเหตุ
 ฉะนั้น นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป พวกท่าน
 ควรเจริญเมตตาคิจตอย่างนี้ไป ในตระกูล
 พญางูทั้ง ๔ เหล่าเถิด” แล้วกล่าว
 คาทาดังนี้ว่า

๑๐๕. “เรามีเมตตาคิจต กับตระกูลพญางู
 ชื่อวิรูปักษ์ทั้งหลายด้วย เรามี
 เมตตาคิจต กับตระกูลพญางูชื่อ
 เอราปถทั้งหลายด้วย เรามีเมตตาคิ-
 จิต กับตระกูลพญางู ชื่อฉัพยาศู
 ทั้งหลายด้วย เรามีเมตตาคิจตกับ
 ตระกูลพญางู ชื่อกณฺหาโคตม
 ทั้งหลายด้วย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เรามี
 เมตตาคิจตกับตระกูลพญางู ชื่อวิรูปักษ์
 ทั้งหลายด้วย ความว่า เรามีเมตตาคิจต
 กับตระกูลพญางู ชื่อวิรูปักษ์. แม้ในคำว่า
 ในพญางูมีชื่อว่าเอราปถ เป็นต้น ก็นัยนี้

คุณจิระ-คุณประไพ จิตรเจริญศิลป์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอว จตุตถาริ นาคราชกุลานิ
ทสฺเสตฺวา “สเจ ตุมฺเห เอเตสุ เมตฺตํ
ภาเวตฺถุ สกฺขิสฺสเถ ทิมฺชาตिका โว น
ทํสิสฺสนฺติ น วิเหเจสฺสนฺติ”ติ วตฺวา
ทุดิยํ คาถมาห

“อุปาทเกหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ ทิปาทเกหิ เม
จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ
เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม”ติ.

ตตฺถ ปจฺมปเทน โอิทิสฺสํ กตฺวา
สพฺเพสุ อุปาทेषุ ทิมฺชาติกेषु เจว
มจฺเจสุ จ เมตฺตภาวนา ทสฺสิตา.
ทุดิยปเทน มนุสฺเสสุ เจว ปกฺขิชาเตสุ
จ. ตติยปเทน หตฺถิสฺสาทิสฺสุ สพฺพ-
จตุปฺปเทสุ. จตุตฺถปเทน วิจฺฉิกสฺตปที-
อุจฺจาลิงคฺปาณกมฺภกฺกกาทิสฺสุ.

เป็นต้น แม่เหล่านี้ คือตระกูลพญาชู ชื่อ
เอราบถ ตระกูลพญาชูชื่อฉัพยาบุตร
ตระกูลพญาชูชื่อกัณหาโคดม.

พระโพธิสัตว์ ครั้นทรงแสดงตระกูล
พญาชูทั้ง ๔ ตระกูลอย่างนี้แล้ว จึงกล่าว
ว่า “หากพวกท่านสามารถเจริญเมตตา
จิตไปในตระกูลพญาชูทั้ง ๔ ตระกูลเหล่า
นั้นไซ้ ภูทั้งหลาย จะไม่กัด จะไม่
เบียดเบียนพวกท่านเลย” แล้วจึงกล่าว
คาถาที่ ๒ ว่า

“เรามีเมตตาจิต กับสัตว์หาเท่ามิได้
ทั้งหลาย เรามีเมตตาจิตกับสัตว์
๒ เท่าทั้งหลาย เรามีเมตตาจิตกับ
จำพวกสัตว์ ๔ เท่าทั้งหลาย เรามี
เมตตาจิตกับสัตว์มากเท่าทั้งหลาย”.

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยบทแรก
พระโพธิสัตว์แสดงการเจริญเมตตาจิตไป
ในสัตว์จำพวกงูและในจำพวกปลา ซึ่งหา
เท่ามิได้ทั้งหมด ยกขึ้นโดยเจาะจง. ด้วย
บทที่ ๒ แสดงการเจริญเมตตาจิตไป
ในพวกมนุษย์และพวกปักษีชาติ (นก). ด้วย
บทที่ ๓ แสดงการเจริญเมตตาจิตไป
ในจำพวกสัตว์ ๔ เท่าทั้งหมด มีช้าง และม้า

คุณประกอบ-คุณรินจิตต์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จำพวกสัตว์ ๔ เท่าทั้งหมด มีช้าง และม้า เป็นต้น. ด้วยบทที่ ๔ แสดงการเจริญเมตตาคิจตไปในจำพวกสัตว์ มีแมลงป่อง ตะขาบ บั๋ง สัตว์แมลง และแมงมุม เป็นต้น.

เอวํ สรุเพน เมตตาทาวนํ
ทสฺเสตฺวา อิทานิ อายาจนวเสน
ทสฺเสนโต อิมํ คาทมาห

“มา มํ อปาทโก หีสึ
มา มํ หีสึ ทิปาทโก
มา มํ จตฺตฺตฺปโท หีสึ
มา มํ หีสึ พหุตฺตฺปโท”ติ.

ตตฺถ มา มนุติ มํ เอเตสุ
อปาทกาทีสุ โกจิ เอโกปี มา หีสตุ^๑
มา วิเหเจตฺติ เอวํ อายาจนฺตา
เมตฺตํ ภาเวถาติ อตฺถโถ.

พระโพธิสัตว์ ครั้นแสดงการเจริญเมตตาคิจตโดยย่ออย่างนี้แล้ว บัดนี้ เมื่อจะแสดงเชิงวิงวอน จึงกล่าวคาถาที่ว่า

“ขอสัตว์ที่หาทำมิได้ จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย ขอสัตว์ ๒ เท่า จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย ขอสัตว์ ๔ เท่า จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย ขอสัตว์มากเท่า จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้าเลย”

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า จงอย่าเบียดเบียนข้าพเจ้า ความว่า พวกท่านจงเจริญเมตตาคิจต วิงวอนอย่างนี้ว่า บรรดาสัตว์ทั้งหลาย มีสัตว์ที่หาทำมิได้ เป็นต้นเหล่านี้ ขอสัตว์ชนิดใดแม้ตัวเดียว ก็จงอย่าเบียดเบียน คืออย่ารบกวนข้าพเจ้า ให้ลำบากเลย.

^๑ ฉ. มา มํ หีสตุ.

อิทานิ อโนทิสฺสทวเสณ ภาวนํ
ทสฺเสนฺโต อิมํ คาทมาห

“สพฺเพ สตุตา สพฺเพ ปาณา
สพฺเพ ภูตา จ เกวลา
สพฺเพ ภาทรานิ ปสฺสนตุ
มา กิณฺจิจิ^๑ ปาปมาคมา”ติ.

ตตุถ ตณฺหาทิกฺขจิวเสณ วฏฺเฏ
ปญฺจสุ ขนฺธเสสุ อาสตุตา วิสตุตา
ลคฺคา วิลคฺคาติ^๒ สตุตา.

อสุสาสปสฺสาสปวตฺตนสงฺขาเตน ปาณน-
วเสณ ปาณาติ.

ภูตภาวิตนิพฺพตฺตนวเสณ ภูตาติ. เอวํ
วจนมตฺเตน วิเสโส เวทิตพฺโพ.
อวิเสเสน ปน สพฺพานิเปตานิ
ปทานิ สพฺพสตุตสงฺคาหกาเนว.
เกวลาติ สกลา. อิทํ สพฺพสตุตสฺเสว

บัดนี้พระโพธิสัตว์ เมื่อจะแสดง
การเจริญ (เมตตาจิต) ด้วยอำนาจการ
แผ่ไปไม่เจาะจง จึงกล่าวคาถานี้ว่า

“ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ขอสัตว์มี
ชีวิตทั้งหลายทั้งปวง ขอภูตทั้งหมด
ทั้งสิ้น ทุกหมู่เหล่า จงพบแต่
ความเจริญ(ตลอดไปและ) ขอกรรม
ที่ลามก จงอย่ามาถึงใคร ๆ เลย”

ในคานานั้นคนชื่อว่า สัตว์ เพราะ
อรรกว่า ข้องอยู่ ติดอยู่ คือพัวพันอยู่
ผูกมัดอยู่ในขันธทั้ง ๕ ในวัฏฏะด้วย
อำนาจตัณหาและทิฐิ.

เหล่าสัตว์ ชื่อว่า มีชีวิต ด้วยสามารถ
ลมปราณ คือความเป็นไปของลมหายใจ
ออก และลมหายใจเข้า.

ชื่อว่า ภูต ด้วยอำนาจความบังเกิดอันทำ
ภูตให้เจริญ. บัณฑิตพึงทราบเนื้อความ
อันแปลกด้วยเป็นเพียงถ้อยคำอย่างนี้. แต่
(เมื่อว่า) โดยไม่แปลกกันบทเหล่านั้น
แม้ทั้งหมด เป็นบทรวบรวม เรียกสรรพ-

^๑ ฉ. ม. กณฺจิจิ.

^๒ ฉ. ม. ลคฺคา ลคฺคิตาติ.

คุณประกอบ-คุณริ้นจิตต์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริยายวจน.

ภทรานิ ปสฺสนุตฺติ สพฺเพเปเต
สตุตา ภทรานิ สาธุนิ กลฺยาณาเนว
ปสฺสนตุ.

มา กิณฺจิ ปาปมาคมาติ เอเตสุ
กิณฺจิ เอกํ สตุตมฺปิ ปาปํ ลามกํ
ทุกฺขํ มา อคมา, มา คจฺจตุ^๑
มา ปาปฺณาตุ, สพฺเพ อเวรา
อพฺยาปชฺฉมา สุขิตา^๒ นิตฺทุกฺขา โหนฺตุติ.

เอวํ “สพฺพสตุเตสุ อโนทิสฺสก-
เมตตุ^๓ ภาเวธา”ติ วตุวา ปุณฺ ติณฺณํ
รตนานํ คุณฺเ อนุสฺสรธาเปตุ
“อปฺปมาโน พุทุโธ, อปฺปมาโน
ธมฺโม, อปฺปมาโน สงฺฆโม”ติ อาห.

สัตว์ทั้งนั้น. คำว่า **ทุกหมู่เหล่า** แปลว่า
ทั้งสิ้น. คำนี้เป็นคำกล่าวถึงพวกสัตว์
ทั้งหมดโดยอ้อมนั่นเอง.

คำว่า **จงพบแต่ความเจริญ** ความว่า
ขอสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ แม้ทั้งหมด
จงพบเห็นแต่ความเจริญ คือความดี ได้แก่
ความงามเท่านั้น.

คำว่า **ขอกรรมอันลามก จงอย่ามาถึง
ใคร ๆ เลย** ความว่า กรรมอันเป็นของ
ลามก คือเป็นของเลว ได้แก่เป็นความ
ลำบาก จงอย่ามาถึง, ได้แก่อย่าพ้องพาน
แม้สัตว์ใด ๆ เพียงตัวเดียว ในบรรดา
สัตว์เหล่านี้, ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
จงอย่ามีเวรกัน จงอย่ามีความคับแค้นใจ
มีความสุข ปราศจากความทุกข์เกิด.

พระโพธิสัตว์ ครั้นกล่าวว่า “ขอ
พวกท่าน จงเจริญเมตตาจิต ไม่เจอะจง
ไปในสรรพสัตว์ทั้งหลายเกิด” อย่างนี้
แล้ว เพื่อให้หมั่นระลึกถึงคุณของ
พระรัตนตรัย จึงกล่าวอีกว่า “พระพุทธเจ้า

^๑ ฉ. ม. มา อาคมา, มา อากจฺจตุ.

^๒ ฉ. ม. สุขี.

^๓ ฉ. ม. อโนทิสฺสกเวสณ เมตตุ.

คุณประกอบ-คุณริ้นจิคค์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ปมาณกรานํ กิเลสานํ
อภาเวน คุณานนฺจ ปมาณภาเวน
พุทฺธรตนํ อปฺปมาณํ.

ธมฺโมติ นววิธํ โลกุตฺตรธมฺโม
ตสฺสาปิ ปมาณํ นาม^๑ กาทุํ น
สกุทาทิ อปฺปมาโน.

เตน อปฺปมาเนน ธมฺเมเน สมนฺนา-
คตตตฺตา สงฺโฆปิ อปฺปมาโน.

อิติ โภทิสฺตโต “อิเมสํ ตินฺนุณํ
รตนานํ คุณเณ อนฺนุสฺสเรธา”ติ วตฺวา
ตินฺนุณํ รตนานํ อปฺปมาณคุณตํ
ทสฺเสตฺวา สปฺปมาเน สตฺเต ทสฺเสตฺ
“ปมาณวณฺตานิ สิริสฺปานิ^๒ อหิ

หาประมาณมิได้, พระธรรมหาประมาณ
มิได้, พระสงฆ์หาประมาณมิได้”.

บรรดาร์ตนะ ๓ อย่างเหล่านั้น
พระพุทธรัตนะ ชื่อว่า ไม่มีประมาณ
เพราะไม่มีกิเลสที่กระทำให้เป็นประมาณ
และเพราะพระคุณทั้งหลายหาประมาณ
มิได้.

โลกุตตรธรรมทั้ง ๘ อย่าง ชื่อว่า พระธรรม
แม้พระธรรมนั้นใคร ๆ ก็ไม่อาจจะทำการ
กะกำหนด ให้เป็นประมาณได้ เหตุนั้น
จึงชื่อว่า มีพระคุณหาประมาณมิได้.

ถึงพระสงฆ์ก็ชื่อว่า มีพระคุณหาประมาณ
มิได้ เพราะประกอบด้วยพระธรรม ที่มี
พระคุณหาประมาณมิได้นั้น.

พระโพธิสัตว์ครั้งนั้นกล่าวว่า “ขอท่าน
ทั้งหลาย จงหมั่นระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
เหล่านี้เถิด” ด้วยประการฉะนี้แล้ว แสดง
ถึงความที่พระรัตนตรัย มีพระคุณหา
ประมาณมิได้ เพื่อจะแสดงถึงเหล่าสัตว์

^๑ ฉ. ม. อธิ ปาโจ น ทิสฺสติ.

^๒ ฉ. ม. สิริสฺปานิ, เอมฺปิริปี.

คุณประกอบ-คุณริ้นจืด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจฺฉิกา สตปที อุณฺณานาภี สรพฺมุสิกา”ติ อาห.

ตตถ สิริสปานีติ สพฺพทีฆ-
ชาติกานํ^๑ นามํ. เต हि สรฺนฺตา
คจฺจนฺติ สิเรน วา สปนฺตีติ สิริสปา.

อหิตีอาทิ เตสํ สรฺูปโต นิทสฺสนํ.

ตตถ อุณฺณานาภีติ มกฺกฏโก.
ตสฺส हि นาภีโต อุณฺณาสทิสํ
สฺตฺตํ นิภฺขมฺติ ตสฺมา อุณฺณานาภีติ
วฺจฺจติ. สรพฺุติ ฆรโกพิกา.

อิติ โพรฺิสตฺโต “ยสฺมา เอเตสํ
อนฺโตราคาทโย ปมาณกรา ฐมา
อตฺถิ, ตสฺมา เอตานิ สิริสปานี^๒
ปมาณวนฺตานี”ติ ทสฺเสตฺวา

ที่มีประมาณ (พอกำหนดลงไปได้) จึง
กล่าวว่า “สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย(เหล่านี้)
คืองู แมงป่อง ตะขาบ แมงมุม ต๊กแก หนู
เป็นสัตว์ยังมีประมาณ (พอกำหนดได้)”.

คำว่า สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย
ในคานานั้น เป็นชื่อของทีฆชาติ(จำพวก
งู) ทั้งหมด. เพราะว่า ทีฆชาติเหล่านั้น
ย่อมแล่นไป หรือว่าดำเนินไป ด้วยศีรษะ
เหตุนี้จึงชื่อว่า เลื้อยคลาน.

คำว่า งู เป็นต้น เป็นตัวอย่างโดยสรุป
ของสัตว์เหล่านั้น.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อุณฺณา-
นาภี แปลว่า แมงมุม. เพราะสายใยคล้ายๆ
ขนสัตว์ ย่อมจะออกจากนาภีของแมงมุม
นั้น เหตุนี้ ท่านจึงเรียกว่า อุณฺณานาภี.
คำว่า ต๊กแก ได้แก่ ต๊กแกบ้าน.

พระโพธิสัตว์ ครั้นแสดงว่า “เพราะ
สัตว์เหล่านั้น มีธรรมที่ทำให้เป็นประมาณ
มีระกะภายใน เป็นต้น, เพราะเหตุฉะนั้น
สัตว์เลื้อยคลานเหล่านี้ จึงชื่อว่า เป็นสัตว์

^๑ ฉ. ม. สปปทีฆชาติกานํ.

^๒ ฉ. ม. สิริสปานี, เอามุปรีปี.

“อุปมาณานํ ตินฺนํ รตนานํ
 อานุกาเวน อิมํ ปมาณวนฺตา สตฺตา
 รตฺตินฺทิวํ ปริตฺตกมฺมํ กโรนฺตุติ เอวํ
 ตินฺนํ รตนานํ คุณํ อนฺุสฺสรณา”ติ
 วตฺวา ตโต อุตฺตริ กตฺตพฺพิ ทสฺเสตฺถ
 อิมํ คาถมาห

“กตา เม รกฺษา กตา เม ปริตฺตา,
 ปฏิกุภมนฺตุ ภูตานิ,
 โสหนํ นโม ภควโต,
 นโม สตฺตุนฺนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานนฺ”ติ.

ตตฺถ กตา เม รกฺษาคิ มยา
 รตนตฺตยคุณฺเณ อนฺุสฺสรนฺเตน อตฺตโน
 รกฺษา คุณฺติ กตา.

กตา เม ปริตฺตาคิ ปริตฺตานมฺปิ
 เม อตฺตโน กตํ. ปฏิกุภมนฺตุ ภูตานิ

ยังมีประมาณ” แล้วจึงกล่าวว่า “ขอพวก
 ท่านจงน้อมรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
 อย่างนี้ว่า ด้วยอานุภาพพระรัตนตรัย
 ที่มีพระคุณหาประมาณมิได้ ขอสัตว์
 ทั้งหลายเหล่านี้ ซึ่งมีประมาณ จงกระทำการ
 ป้องกันตลอดคืนและวันเกิด” เพื่อจะ
 แสดงกิจที่ควรทำ ให้ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น
 จึงกล่าวคาถานี้ว่า

“การอารักขา ข้าพเจ้าก็ทำแล้ว
 การป้องกัน ข้าพเจ้าก็ทำแล้ว,
 ขอสัตว์ทั้งหลาย จงถอยกลับไป
 เสียเถิด, ข้าพเจ้านั้นขออนอบน้อม
 ต่อพระผู้มีพระภาค, ขออนอบน้อม
 ต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้ง ๗
 พระองค์”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า การ
 อารักขาข้าพเจ้าก็ทำแล้ว ความว่า การ
 รักษา คือ การคุ้มครองตน ข้าพเจ้าเมื่อ
 ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัยเนื่อง ๆ ก็ได้
 ทำแล้ว.

คำว่า การป้องกัน ข้าพเจ้ากระทำไว้แล้ว
 ความว่า แม้การต้านทาน ข้าพเจ้าก็ทำ

คุณประกอบ-คุณริ้นจิตต์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยิ อหิตชฎาสายานิ ภูตานิ ปฏิกุภมนตุ
อปคจจนตุ.

โสหํ นโม ภควโตติ โสหํ เอว
กตปริตโต อตีสส ปรีนิพุตตส
สพพสสาปี พุทฺธสส ภควโต นโม
กโรมิ.

นโม สตุตฺตุนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานนฺติ
วิเสเสน ปน อตีเต ปฏิปาฎิยา
ปรีนิพุตตานํ สตุตฺตุนํ สมฺมา-
สมฺพุทฺธานํ นโม กโรมิติ.

เอวํ “นมการํ กโรนฺตปิ
สพพพุทฺธ^๑ อนุสฺสรธา”ติ โภทิสฺตโต
อิสฺสคณฺสส อิมํ ปรีตฺตํ พนฺธิตฺวา
อทาสิ.

แล้วเพื่อตน. ขอสัตว์ทั้งหลายจงถอยกลับไป
ไป ความว่า ขอภุคทั้งหลายที่มีอชฌาสัย
ไม่มุ่งถึงประโยชน์เกื้อกูลในข้าพเจ้า จง
ถอยกลับไป คือว่า จงหลบไปเสียเถิด.

คำว่า ข้าพเจ้านั้นขออนอบน้อมต่อพระ
ผู้มีพระภาค ความว่า ข้าพเจ้านั้น
ทำการป้องกันแล้วอย่างนี้ ขออนอบน้อม
ต่อพระผู้มีพระภาคพระพุทฺธเจ้า แม้ทุก
พระองค์ซึ่งปรีนิพพานล่วงเลยไปแล้ว.

คำว่า ข้าพเจ้าขออนอบน้อมต่อพระสัมมา-
สัมพุทฺธเจ้าทั้ง ๗ พระองค์ ความว่า
ก็เมื่อว่าโดยพิเศษ ข้าพเจ้าขออนอบน้อม
ต่อพระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าทั้ง ๗ พระองค์
ซึ่งเสด็จปรีนิพพานไปแล้ว ในอดีตกาล
ตามลำดับ.

พระโพธิสัตว์ ครั้นกล่าวว่า “ขอ
พวกท่าน ถึงแม้จะทำการนอบน้อม ก็จง
หมั่นระลึกถึงพระพุทฺธเจ้าทุก ๆ พระองค์
เถิด” เสร็จแล้วจึงได้ประพันธ์พระปริตรนี้
ให้แก่พวกฤๅษี ด้วยประการฉะนี้.

^๑ ฉ. ม. สตุตพุทฺธ.

อาทิโต ปน ปฏุจาย ทวีหิ
 คาถาหิ จตุสฺ อหิราชากุเลสฺ เมตตตาย
 ทีปิตตตฺตา โอทิสฺสกาโนทิสฺสกวเสน วา
 ทฺวินันฺ เมตตตภาวนานันฺ ทีปิตตตตฺตา
 อิทํ ปริตฺตํ อิธ วุตฺตนฺตฺติ เวทิตพฺพํ.
 อณฺณถา^๑ การณํ ปรีเยสฺสิตพฺพํ.

ตโต ปฏุจาย อีสึคณา^๒
 โโพธิสฺตตสฺส โอวาเท จตฺวา เมตตํ
 ภาเวสฺสุ พุทฺธคฺคฺเณ อณฺุสฺสรึสฺสุ.

เอวํ เตสฺสุ พุทฺธคฺคฺเณ อณฺุสฺสรณฺเตสฺสุ
 เยว สพฺเพ ทึชฺชาตึกา ปฏิกฺกมึสฺสุ.
 โโพธิสฺตโตปิ พุรหฺมวึหาเร ภาเวตฺวา
 พุรหฺมโลกปรายโน อโหสิ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนันฺ อหริตฺวา
 ชาตกัํ สโมธาเนสิ “ตทา อีสึคณา
 พุทฺธปรีสา อเหสฺสุ, กณฺสสตฺถา ปน
 อหเมวา”ติ.

ขนฺธปริตฺตชาตกาวณฺณนา ตติยา.

ก็พระปริตรนี้พึงทราบว่ ท่านกล่าวไว้
 ในที่นี้ เพราะท่านแสดงถึงเมตตาคิตใน
 ตระกูลพญางู ๔ เหล่า ด้วย ๒ คาถา
 จำเดิมแต่ต้น หรือเพราะท่านแสดงการ
 เจริญเมตตาคิตทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งที่
 เจาะจงและทั้งที่ไม่เจาะจง. บัณฑิตพึง
 แสวงหาเหตุ โดยนัยอื่นดูเถิด.

จำเดิมแต่บัดนั้นเป็นต้นมา หมู่ฤๅษี
 อยู่ในโอวาทของพระโพธิสัตว์ ได้เจริญ
 เมตตาคิต(และ)หมั่นระลึกถึงพระพุทฺธคฺคฺเณ.

เมื่อพวกฤๅษีเหล่านั้น หมั่นระลึกถึงพระ
 พุทฺธคฺคฺเณอยู่อย่างนั้นแล ทึชฺชาตึทึงหมด
 ก็พากันหลีกหนีไป. ฝ่ายพระโพธิสัตว์
 เจริญพรหฺมวึหารธรรมมีพรหฺมโลกเป็น
 เป็องหน้า.

พระศาสดาครันทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว จึงทรงประชุมชาดก
 ว่า “หมู่ฤๅษีในครั้งนั้น กลับชาติมาเป็น
 พุทฺธปรีษัท, ส่วนศาสดาแห่งคณะ คือ
 เราตถาคตแล”.

พรรณนาเรื่องขันธปริตรชาดก ที่ ๓ จบ.

^๑ ฉ. ม. อณฺณํ วา.

^๒ ฉ. ม. อีสึคโณ ... ภาเวสิ ... อณฺุสฺสรึ อิทํ ยุตฺตคร.

คุณประกอบ-คุณริ้นจิตต์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. วีรฆาตก (๒๐๔)

๑๐๗. “อปี วีรก ปสฺเสสิ
สกุณํ มณฺชฺฎาณกํ
มยฺรคิวงฺกาสํ
ปตี มยฺหํ สวิฏฺฐกํ.
๑๐๘. อุทกถลจรสฺส ปกฺขิโน
นิจฺจํ อามกมจฺฉโมชิโน
ตสฺसानุกรํ สวิฏฺฐโก
เสวาเลหิ ปฺลิกฺคณฺจโตะ มโต”ติ.
วีรฆาตกํ จตฺตถํ.

๔. วีรฆาตก (๒๐๔)

๑๐๗. “แน่ะท่านวีรกะ ท่านเห็นนก
สวิฏฐกะผู้มีเสียงไพเราะ มีสร้อยคอ
ดุจดั่งนกยูง ตัวเป็นผ้าของเราบ้าง
ไหม.
๑๐๘. นกสวิฏฐกะทำตามอย่างนกตัวเที่ยว
ไปได้ทั้งทางน้ำและทางบก มัก
กินปลาดิบเป็นเนื้อนิ่ม ถูกสาหร่าย
พันตายแล้ว”.

วีรฆาตก ที่ ๔.

๔. วีรชาดกวณณา (๒๐๔)

อปี วีรก ปสเสสีติ อิหํ สตุถา
 เขตวเน วิหรนุโต สุกตาลัย อารพุก
 กเถสิ.

เทวทตตสส ปริสํ กเหตวา
 อาคเตสุ หิ เถเรสุ สตุถา “สาริปุตต
 เทวทตโต ตุมะหปี ทิสฺวา ก็
 อกาสิ”ติ ปุจฺจิตฺวา “สุกตาลัย ฆนฺเต
 ทสฺเสสี”ติ วุตฺเต “น โข สาริปุตต
 อิทาเนว เทวทตโต มม ออนุกิริยํ
 กโรนุโต วินาสํ ปตฺโต, ปุพฺเพปิ
 วินาสํ ปาปฺณิ”ติ วตฺวา เถเรน
 ยาจิโต อตีตํ อหริ

อตีเต พาราณสิยํ พุรหมทตเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสตุโต หิมวนฺตป-
 ปเทเส อุกกกาโกโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺวา

๔. พรรณनावีรชาดก (๒๐๔)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภการ
 เลียนแบบอย่างพระสุกต ตรัสพระธรรม
 เทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า **แน่ท่านวีรกะ
 ท่านเห็นบ้างไหม.**

ความย่อว่า เมื่อพระเถระทั้งหลาย
 พาบริษัทธิของพระเทวทัตมาถึงแล้ว พระ
 ศาสดาจึงตรัสถามว่า “ดูกรสาริปุต
 เทวทัตเห็นพวกเธอแล้วได้กระทำอย่างไร
 บ้าง” เมื่อพระเถระทั้งหลายกราบทูลว่า
 “พระเทวทัตแสดงการเลียนแบบอย่าง
 พระสุกต พระพุทธเจ้าข้า” จึงรับสั่ง
 ต่อไปว่า “ดูกรสาริปุตร มิใช่แต่ในเวลานี้
 เท่านั้นแลที่เทวทัตกระทำกิริยาเลียนแบบ
 อย่างเรา ถึงความพินาศแล้ว, แม้ใน
 ปางก่อน เธอก็ถึงความพินาศแล้ว”
 อันพระเถระทูลอาราธนา จึงทรงนำเรื่อง
 อติตมาว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
 พาราณสี พระโปธิสัตว์บังเกิดในกำเนิด

คุณประกอบ-คุณริ้นจิกค์
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกัง สรํ อุปนิสฺสาย วสิ. “วีรโก”ติ
ตสฺส นามํ อโหสิ. ตทา กาสิรฎฺเฐ
ทุพฺภิกขุ อโหสิ.

มนุสฺสา กากมตฺตํ วา ทาตุ
ยกุขนาคพลิกมมํ วา ทาตุ นาสกุขีสุ.
ฉาตกรฎฺฐโต กากา เยภฺยุเยน อรณฺณํ
ปวิสีสุ. ตตฺเรโก^๑ พาราณสีวาสิ
สวิฎฺฐโก นาม กากิ อาทาย
วีรกสฺส วสนฎฺฐานํ คนฺตฺวา ตํ สรํ
นิสฺสาย เอกมนฺเต วาสํ กปฺเปสิ.

โส เอกทิวสํ ตสฺมี สเร โคจรั
คนฺหนฺโต วีรกํ สรํ โอตริตฺวา
มจฺเฒ ขาทิตฺวา ปจฺจุตฺตริตฺวา สรริ
สุกฺขาเปนฺตํ ทิสฺวา “อิมํ อุทกกาํ
นิสฺสาย สกฺกา พหุ มจฺเฒ
ลทฺธุ. อิมํ อุปฎฺฐหิสฺสามิ”ติ ตํ
อุปสํกมิตฺวา “กิ สมนฺมา”ติ วุตฺเต
“อิจฺฉามิ ตํ สามิ อุปฎฺฐาตฺนุ”ติ^๒

นกกาน้ำ อยู่อาศัยสระน้ำแห่งหนึ่ง ใน
หิมวันตประเทศ. นกกาน้ำนั้นมีชื่อว่า
“วีรกะ”. ครั้งนั้น ในแคว้นกาสิเกิด
ข้าวยากหมากแพง (ทุพภิกขภัย).

ผู้คนทั้งหลาย ไม่สามารถจะให้อาหาร
แก่กา หรือทำพิธีกรรมแก่ยักษ์และนาค
ได้. กาทั้งหลายส่วนมากพากัน(ออก)จาก
แคว้นแคว้นที่มีฉาดกภัย (ความอดอยาก
หิวโหย) เข้าไปสู่ป่า. ในแคว้นนั้น
กาดัวหนึ่งชื่อสวิฎฐกะ อาศัยอยู่พระนคร
พาราณสี พานางกาไปยังที่อยู่ของ
กาวีรกะ อาศัยสระน้ำแห่งนั้นอยู่ ณ
ส่วนข้างหนึ่ง.

วันหนึ่ง กาสวิฎฐกะนั้น กำลังหากินเหยื่อ
ในสระน้ำนั้น เห็นกาวีรกะลงสู่สระน้ำ
จิกกินปลา แล้วขึ้นมาผึ่งตัวให้แห้ง
พลางคิดว่า “เราสามารถจะได้ปลามาก,
เพราะอาศัยนกกาน้ำนี้, เราจะคอยดูแล
เอาใจนกกาน้ำนี้” จึงเข้าไปหากาวีรกะ
นั้น เมื่อกาวีรกะถามว่า “มีเรื่องอะไร
หรือเพื่อน” ก็ตอบว่า “เราต้องการจะ

^๑ ฉ. ม. ตคฺเถโก.

^๒ ฉ. ม. อุปฎฺฐหิตฺตุ.

วตฺวา “สาธฺ”ติ เตน สมฺปฏิจฺฉิตโต
ตโต ปฏฺจาย อฺปฏฺจาสฺสิ.

วีรโกปิ ตโต ปฏฺจาย อตฺตโน
ยาปนฺมตฺตํ ขาทิตฺวา มจฺเจ อฺทฺทริตฺวา
สฺวิฏฺฐกสฺส เทติ. โสปิ อตฺตโน
ยาปนฺมตฺตํ ขาทิตฺวา เสสํ กากิยา
เทติ. ตสฺส อปรภาเค มาโน อฺปฺปชฺชฺช
“อฺยมฺปิ อฺทฺทกกาโก กาทฺโก, อหฺมฺปิ
กาทฺโก, อกฺขิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
จ มยฺหณฺจ นานาการณํ^๑ นตฺติ,
อิโต ปฏฺจาย อิมินา คหิตมจฺเจหิ
มยฺหํ กมฺมํ นตฺติ, อหฺเมว
คณฺหิสฺสามิ”ติ.

โส วีรํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา “สมฺม อิตโต
ปฏฺจาย อหฺเมว สรํ โอตริตฺวา
มจฺเจ คณฺหามิ”ติ^๒ วตฺวา “น ตฺวํ
สมฺม อฺทฺทํ โอตริตฺวา มจฺจคณฺ-
กาทฺกฺเล^๓ นิพฺพตฺโต มา นสฺสิ”ติ

คอยดูแลเอาใจท่านครบนาย” อันการวิรกะ
นั้นยอมรับว่า “ดีละ” แล้ว ตั้งแต่นั้นมา
ก็คอยดูแลเอาใจเรื่อยมา.

แม้การวิรกะตั้งแต่นั้นมา ก็กินปลา แต่พอ
ให้ชีวิตของตนเป็นอยู่ได้ จึงปลาขึ้นมาได้
ก็ให้แก่การวิรกะ. ฝ่ายการวิรกะนั้น
เล่าก็กินปลาที่การวิรกะให้ แต่พอให้ชีวิต
ของตนเป็นอยู่ได้ แล้วก็ให้ส่วนที่เหลือ
แก่นางกา. ในเวลาต่อมา การวิรกะนั้น
เกิดมานะ(ความถือตัว) ขึ้นมาว่า “นก
กาน้ำแหม่นี้ก็เป็นกาดำ, แม้เราก็เป็น
กาดำ, แหม่นัยน์ตาจะงอยปากและเท้าของ
การวิรกะนี้ และของเราก็ไม่แตกต่างกัน,
ตั้งแต่นี้ไป เราไม่มีกิจการเกี่ยวกับปลาที่
การวิรกะนี้จับมาให้แล้ว, เราจะจับเอาเอง”.

การวิรกะนั้น จึงเข้าไปหาการวิรกะ
พูดว่า “แหม่นะเพื่อน ตั้งแต่นี้ไป เราเองจะ
ลงสู่สระน้ำ แล้วจับปลาเอาเอง” แม้จะ
ถูกการวิรกะนั้นห้ามปรามว่า “นี่แหม่นะเพื่อน
ท่านไม่ได้เกิดในเชื้อสายนกกา ลงน้ำจับ

^๑ ฉ. ม. นานากรรม.

^๒ ฉ. ม. คณฺหิสฺสามิติ.

^๓ ฉ. ม. มจฺเจ คณฺหนกฺกุเล.

คุณสำอางค์ จันทรา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตน วาริยามาโนปิ วจนํ อนาคตวา^๑
 สรํ โอรุห อุกํ ปวิสิตวา
 อุมมุชฺชนโต^๒ เสवालํ ฉินฺทิตวา
 นิกุขมิตฺตํ นาสกฺขิ, เสवालนฺตเร ลกฺคิ,
 อคฺคตฺตุนฺทเมว ปญฺญาปิ.

โส นิสฺสสาโส อนฺโตอุทฺทเกยว
 ชีวิตกฺขยํ ปาปฺุณิ. อถสฺส ภริยา
 อาคมนํ อปฺสฺสมานา ตํ ปวตฺตี
 ชานนตฺถํ วิรกสฺส สนฺติกํ คนฺตวา
 “สามิ สวิฏฺฐโก น ปญฺญาติ. กหํ
 นุ โข โส”ติ ปุจฺจมานา ปจฺม
 คาถมาห

๑๐๗. “อปี วิรก ปสฺเสสิ
 สกฺุณํ มณฺชฺฎาณกํ
 มยฺรคฺิวสงฺกาสิ^๓
 ปตี มยฺหํ สวิฏฺฐกนฺ”ติ.

ตตฺถ อปี วิรก ปสฺเสสิติ สามิ
 วิรก อปี ปสฺเสสิ^๔

ปลากิน ท่านอย่าพินาศเลย” ก็ไม่ยอม
 เชื้อฟังคำ(ของกาวิรกะ)ลงสระน้ำดำน้ำไป
 เมื่อโผล่ขึ้นไม่สามารถที่จะแหวกสาหร่าย
 ขึ้นมาได้, ติดอยู่ในระหว่างสาหร่าย,
 โผล่แต่ปลายจะงอยปากให้เห็น.

กาสวิฏฐุกระนั้น หมดลมหาใจ (หาใจ
 ไม่ออก) ถึงความตายอยู่ในน้ำนั้นเอง.
 ลำดับนั้น กาเมียของกาสวิฏฐุกระนั้น
 เมื่อไม่เห็นกาผัวกลับมา จึงไปยังสำนัก
 ของกาวิรกะเพื่อต้องการทราบเรื่องราว
 นั้นเมื่อจะถามว่า “ท่านนาย กาสวิฏฐุกระ
 ไม่ปรากฏวิแววเลย, เขาอยู่ที่ไหนหนอ
 แล” จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๐๗. “แน่ะท่านวิรกะ ท่านเห็นนก
 สวิฏฐุกระผู้มีเสียงไพเราะ มีสร้อยคอ
 ดุจดั่งนกยูง ตัวเป็นผัวของเราบ้าง
 ไหม”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **แน่ะ**
ท่านวิรกะท่านเห็นบ้างไหม ความว่า
 ข้าแต่ นายชื่อวิรกะ ท่านเห็นบ้างหรือ.

^๑ ฉ. ม. อนาคตวา. ^๒ ฉ. ม. อุมมุชฺชมาโน.

^๓ ฉ. ม. มยฺรคฺิวสงฺกาสิ. ^๔ ฉ. ม. ปสฺเสสิ.

คุณสาอางค์ จันทรรคา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มณชฎาณกนุติ มณชฎาณินัน. สา หิ
 ราวเสน “มธรสโร เม ปตี”ติ
 มณชฎติ, ตสฺมา เอวมาห. มยฺรกีว-
 สงฺกาสนุติ โมรกีวสมานวณฺณ.

ตํ สุตฺวา วีรโก “อาม ชานามิ
 เต สามีกสฺส คตฺตฺวานนุ”ติ วตฺวา
 ทฺติยํ คาถมาห

๑๐๘. “อุทกถลจรสฺส ปกฺขิโน
 นิจฺจํ อามกมจฺจโมชฺชิโน
 ตสฺसानุกรํ สวิจฺจโก
 เสวาเลหิ ปลิคุณฺจโตะ มโต”ติ.

ตตฺถ อุทกถลจรสฺสาติ อุทเก จ
 ถเล จ จริตฺตํ สมตฺถสฺส.

ปกฺขิโนติ อตฺตานํ สนฺธาย วทติ.
 ตสฺसानุกรนุติ ตสฺส อนฺนุโรโรโต.

คำว่า ผู้มีเสียงไพเราะ ได้แก่ ผู้มีเสียง
 เพราะพริ้ง. ด้วยว่า นางกานันท์สำคัญ
 ด้วยอำนาจระคะว่า “ผิวของเรามี
 เสียงหวาน”, เพราะเหตุนั้น จึงกล่าว
 อย่างนี้. คำว่า มีสร้อยคอดุจดั่งนกยูง
 ได้แก่ มีสีเหมือนคอนกยูง.

นกวีรกะฟังคำนั้นแล้วพูดว่า “ถูก
 แล้ว เรารู้สถานที่ไปของผิวเจ้า” แล้ว
 กล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๐๘. นกสวิจฺจกฺกะ ทำตามอย่างนกตัวที่เยว
 ไปได้ทั้งทางน้ำและทางบก มักกิน
 ปลาดิบเป็นเนืองนิจ ถูกสาหร่าย
 พันตายแล้ว”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ตัวที่เยว
 ไปได้ทั้งทางน้ำและทางบก อธิบายว่า
 ตัวสามารถเที่ยวไปได้ทั้งในน้ำและบนบก.

ด้วยคำว่า ปกฺขิโน นกวีรกะ กล่าวหมาย
 ถึงตน. คำว่า ทำตามอย่างนกนั้น ได้แก่
 ตัวกระทำตามอย่างนกวีรกะนั้น.

๑ น. ม. เสวาเล.

เสวาเลหิ ปติคุณฺจิโต มโตติ อุกกั
ปวิสิตฺวา เสवालํ ฉินฺทิตฺวา นิภฺขมิตุํ
อสกฺโกนฺโต เสवालปริโยนฺทฺโช อนฺโต-
อุทเกเยว มโต, ปสฺส, เอตสฺส ตฺถหํ
ทิสฺสตีติ.

ตํ สุตฺวา กากิ ปริเทวิตฺวา
พาราณสีเมว อคมาสิ.

สตฺถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อahrti วา
ชาดกํ สโมชาเนสิ “ตทา สวิฏฺฐโก
เทวทตฺโต อโหสิ, วีรโก ปน
อหเมวา”ติ.

วีรกชาตกวรรณนา จตฺตฺถา.

คำว่า ถูกสาหร่ายพันตายแล้ว อธิบายว่า
นกสวิฏฐุกระนั้น ดำน้ำลงไป ไม่สามารถ
จะแหวกสาหร่ายออกมาได้ ถูกสาหร่าย
พันรัดไว้ ตายแล้วในน้ำนั่นเอง, เธอจง
ดูซิ, จะงอยปากของนกสวิฏฐุกระนั้น
ย่อมนปรากฏให้เห็น.

นางกาฬาคำนั้นแล้ว ก็คร่ำครวญ
ไต่บินกลับไปยังพระนครพาราณสีตาม
เดิม.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
“กาสวิฏฐุกระในเวลานั้น ได้เป็นเทวทัต
ในเวลานี้, ส่วนกาน้ำวีรกระได้แก่เรา
ตถาคตนั่นเอง”.

พรรณनावีรกชาดก ที่ ๔ จบ.

คุณสำอังก์ จันทรดา .

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. กงฺเคยฺยชาตก (๒๐๕)

๑๐๙. “โสภนฺติ มจฺฉา กงฺเคยฺยา
อโถ โสภนฺติ ยามุณา
จตุปฺปทายํ ปุริโส
นิโครธปริมณฑโล
อิสกายตคฺชีโว จ
สพฺเพว อติโรจติ.
๑๑๐. ยํ ปุจฺฉิตฺโต น ตํ อกฺขา
อณฺณํ อกฺขาติ ปุจฺฉิตฺโต
อตฺตปฺปสฺสโก โปโส
นายํ อสฺมาก รุจฺฉิตฺตี”ติ.
กงฺเคยฺยชาตกํ ปณฺจมนํ.

๕. กังเคยฺยชาตก (๒๐๕)

๑๐๙. “ปลาที่อยู่แม่น้ำคงคากังงาม และ
ปลาที่อยู่แม่น้ำยมุนากังงาม สัตว์
เพศผู้ซึ่งมี ๔ เท้า(เต่า) มีปริมณฑล
ดุจดั่งต้นไทร มีคอยาวดุจดั่งงอนไถ
นี้ ย่อมงามเกินกว่าท่านทั้งปวงไป
เลย.
๑๑๐. เราถามท่านข้อความใด ไม่ตอบ
ข้อความนั้น ถูกถามแล้ว ไพล่
ตอบไปอีกอย่างหนึ่ง คนยกย่อง
ตัวเองนี้ พวกเราไม่ชอบใจเลย”.
กัณฺเฑยฺยชาตก ที่ ๕.

๕. กงเคยฺยชาตกวรรณนา

(๒๐๕)

โสภนฺติ มจฺฉา กงเคยฺยชาติ
อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เทว
สหายเก ทหฺรภิกขุ อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร เทว สาวตฺถิวาสินโน
กฺลปตฺตทา สาสเน ปพฺพชิตฺวา
อสุภภาวนํ อนนฺยุญชิตฺวา รูปปลํสกา
หุตฺวา รูปํ อุปฺลาเปนฺตา^๑ วิจฺริสุ.

เต เอกทิวสํ “ตฺวํ น โสภสิ, อหํ
โสภามิ”ติ รูปํ นิสฺสาย อุปฺปนฺน-
วิวาทา อวิทฺุเร นิสินฺนํ เอกํ
มหลฺลกตฺเถรํ ทิสฺวา “เอโส อมฺหากํ
โสภณภาวํ วา อโสภณภาวํ วา
ชานิสฺสตี”ติ ตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต
โก อเมฺหสุ โสภณเ”ติ ปุจฺฉิสฺสุ.

๕. พรรณนาคังเคยฺยชาดก

(๒๐๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุหนุ่ม
ผู้เป็นสหายกัน ๒ รูป ตรัสพระธรรม
เทศานี้มีคำเริ่มต้นว่า **ปลาที่อยู่แม่น้ำ
คงคาก็งาม เป็นต้น.**

เล่ากันมาว่า ภิกษุหนุ่ม ๒ รูปนั้น
เป็นกุลบุตรชาวเมืองสาวัตถี บวชใน
พระศาสนาแล้ว ไม่ตามประกอบ (ไม่
พยายามเจริญ) อสุภภาวนา แต่มักเป็น
ผู้สรรเสริญรูป เทียบพูดพรั้งแต่เรื่อง
รูป.

ในวันหนึ่ง ภิกษุหนุ่ม ๒ รูปนั้น เกิด
การโต้เถียงกันขึ้น เพราะอาศัยรูปว่า
“ท่านไม่งาม, เรางาม” ครั้นเห็นพระเถระ
แก่รูปหนึ่ง นั่งอยู่ในที่ไม่ไกล จึงปรารภ
กันว่า “พระเถระแก่รูปนี้จะรู้ว่า พวกเรา
งามหรือไม่งาม”. จึงพากันเข้าไปหา
พระเถระแก่นั้น แล้วถามว่า “ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ บรรดาพวกผมทั้งสอง ใครงาม”.

^๑ ฉ. ม. อุปฺลาเพนฺตา.

โส “อาวุโส ตูเมหิ อหเมว
 โสภณตโร”ติ อห. ทหรา “อัย
 มหุลโก อเมหิ ปุจจิตฺ อกเถตวา
 อปุจจิตฺ กเถสิ”ติ ตํ ปริภาสิตวา
 ปกุกมิสฺ สว เตสํ กิริยา ภิกขุสงฺฆ
 ปากฺขา ชาตา. อเถกทิวสํ ภิกขุ
 ธรรมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสฺ “อาวุโส
 อสุโก มหุลกตฺเถโร กิร เทว เต
 รูปนิสฺสิตเก ทหเร ลชฺชาเปสิ”ติ.

พระเถระแกะนั้นพูดว่า “ดูกรผู้มีอายุ
 เรานี้แหละงามกว่าพวกท่าน”. ภิกษุหนุ่ม
 บริภาษพระเถระแกะนั้นว่า “พระแก
 รูปนี้ ไม่ตอบข้อความที่พวกเราถาม
 ไปแล้วไปตอบข้อความที่พวกเราไม่ได้ถาม”
 แล้วก็หนีไป. กิริยานั้นของภิกษุหนุ่ม
 ทั้ง ๒ รูปนั้นปรากฏไปทั่วในหมู่ภิกษุ.
 ภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายสนทนา
 ในธรรมสภาว่า “ดูกรผู้มีอายุทั้งหลาย
 ได้ยินว่าพระเถระแกรูปนั้นทำภิกษุหนุ่ม
 ๒ รูปนั้น ผู้อาศัยรูป(ขัดกันเรื่องรูป)
 ให้ละอาย”.

เสตถจฺจ อากนฺตวา “กถยนฺตถ ภิกขเว
 เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจจิตฺวา
 “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “น ภิกขเว
 อิเม เทว ทหรา อิทาเนว รูปปัสสกา,
 ปุพฺเพเปเต รูปเมว อุปฺลาเปนฺตา^๑
 วิจฺริสฺสุ”ติ วตฺวา อตีตํ อหริ

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า “ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งประชุม
 สนทนากันด้วยเรื่องอะไรหนอ” เมื่อภิกษุ
 กราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้พระเจ้าข้า”
 จึงรับสั่งว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่
 ในบัดนี้เท่านั้น ภิกษุหนุ่ม ๒ รูปนี้เป็นผู้
 สรรเสริญรูป, แม้ในกาลก่อนภิกษุหนุ่ม
 ๒ รูปนี้ ก็เที่ยวพูดพรัว ตั้งแต่เรื่องรูป
 เหมือนกัน” แล้วทรงนำเรื่องอดีตมาว่า

^๑ ฉ. ม. อุปฺลาเพนฺตา.

อดีตเต พาราณสียํ พุรหมทตเต
 รชชํ กาเรนเต โพธิสโต คงคาตีเร
 รุกขเทวดา อโหสิ. ตทา คงคา-
 ยมุนานํ สมาคมภูจाने คงเคโย จ
 ยามุเนโย จ เทว มจจา “อหํ
 โสภามิ, ตวํ น โสภสิ”ติ รูป
 นิสสาย วิวทานา อวิทุเร คงคาย
 ตีเร กจจปํ นิสินนํ ทิสฺวา “เอโส
 อมหากํ โสภณภาวํ วา อโสภณภาวํ
 วา ชานิสฺสตี”ติ ตํ อุปสงฺกมิตฺวา
 “กินฺนุ โข สมฺม กจจปํ คงเคโย
 โสภติ อุทาทุ ยามุเนโย”ติ ปุจฺฉิสฺสุ.

กจจโป “คงเคโยปิ โสภติ
 ยามุเนโยปิ, ตุมฺเหหิ ปน ทฺวิหิปี
 อหเมว อติเรกตรํ โสภามิ”ติ อิมมตฺถํ
 ปกาเสนฺโต ปจฺมํ คาถมาห

๑๐๙. “โสภนฺติ” มจฺจา คงเคยฺยา
 อโถ โสภนฺติ ยามุนา

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
 พระโพธิสัตว์ได้เป็นรุกขเทวดา อยู่ที่ฝั่ง
 แม่น้ำคงคา. ในครั้งนั้น ในที่บรรจบกัน
 ของแม่น้ำคงคาและแม่น้ำยมุนา ปลา ๒
 ตัว คือปลาที่อยู่แม่น้ำคงคา และปลาที่อยู่
 แม่น้ำยมุนา ถกเถียงกันเพราะอาศัยเรื่อง
 รูปร่างว่า “เรางาม, ท่านไม่งาม” ครั้นเห็น
 เต่าหมอบอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา ซึ่งไม่
 ห่างไกล จึงปรารภกันว่า “เต่าตัวนี้จะ
 รู้ว่าพวกเรางามหรือไม่งาม” จึงพากัน
 เข้าไปหาเต่าตัวนั้น แล้วถามว่า “ดูกร
 เต่าผู้สหาย ปลาที่อยู่แม่น้ำคงคางาม
 หรือว่าปลาที่อยู่แม่น้ำยมุนางาม”.

เต่าเมื่อจะประกาศเนื้อความนี้ว่า “ปลา
 ที่อยู่แม่น้ำคงคากงาม ปลาที่อยู่แม่น้ำ
 ยมุนากงาม, แต่ว่าเรานั้นแหละงาม
 ยิ่งกว่าท่านแม่ทั้ง ๒” จึงกล่าวคาถาที่ ๑
 ว่า

๑๐๙. “ปลาที่อยู่แม่น้ำคงคากงาม และ
 ปลาที่อยู่แม่น้ำยมุนากงาม สัตว์

๑ น. ม. โสภติ มจฺโร คงเคโย, อโถ โสภติ ยามุโน.

จตุปปทาย^๑ ปุริโส
 นิโคธปริมณฑล
 อีสกายตคีโว จ
 สพเพว อติโรจตี^๒ติ.

เพศผู้ซึ่งมี ๔ เท้า(เต่า) มีปริมณฑล
 ดูกตั้งต้นไทร มีคอยาวดูจตั้ง
 งอนไถนี้ ย่อมงามเกินกว่าท่าน
 ทั้งปวงไปเลย”.

ตตถ จตุปปทายนติ จตุปปโท
 อยัม ปุริโสติ อตตานัม สนุชาย วทติ.
 นิโคธปริมณฑลติ สุชาโต นิโคธ
 วिय ปริมณฑล. อีสกายตคีโวติ รัตติสา
 วिय อายตคีโว. สพเพ ว อติโรจตีติ
 เอวัม สณฺจณสมฺปนฺโน กจฺจโป สพเพว
 อติโรจติ “อหเมว สพเพ ตุมฺเห
 อติกุกมิตฺวา โสภามิ”ติ วทตีติ อตฺถ.

บรรดาค่าเหล่านั้นนั้น คำว่า มี ๔ เท้านี้
 อธิบายว่า เต่ากล่าวหมายเอาตัวเองว่า
 สัตว์ตัวผู้ซึ่งมี ๔ เท้านี้. คำว่า มีปริมณฑล
 ดูกตั้งต้นไทร อธิบายว่า มีปริมณฑล
 ดูกตั้งต้นไทรที่งอกงามดี. คำว่า มีคอยาว
 ดูกตั้งงอนไถ อธิบายว่า มีคอยาวเหมือน
 งอนรถ. คำว่า งามเกินกว่าท่านทั้งปวง
 ไปเลย อธิบายว่า เต่าผู้สมบูรณ์ด้วย
 ทรวดทรงอย่างนี้ งามเกินกว่าปลาทั้งปวง
 ที่เดียว อธิบายว่า เต่ากล่าวว่า “เรา
 นี้แหละย่อมงามเกินกว่าพวกท่านทั้งปวง”.

มจฺจนา ตสฺส กถํ สุตฺวา “อมฺโภ
 ปาปกจฺจป อเมหิ ปุจฺจติ อกเถตฺวา
 อญฺญเมว กเถสิ”ติ วตฺวา ทฺถิยํ
 กาทมาห

ปลา ๒ ตัวฟังคำของเต่านั้นแล้ว จึง
 พูดยว่า “ดูกรเต่าชั่วช้า พ่อตัวดี ท่านไม่
 ตอบข้อความที่พวกเราถาม ไพล่ไปตอบ
 ข้อความอื่นเสีย” แล้วกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๑๑๐. “ยัม ปุจฺจติโต น ตํ อกฺขา^๒
 อญฺญํ อกฺขาติ^๒ ปุจฺจติโต

๑๑๐. เราถามท่านข้อความใด ไม่ตอบ
 ข้อความนั้น ถูกถามแล้ว ไพล่

^๑ ฉ. ม. จตุปปโทอัม. ^{๒-๒} ฉ. ม. อกฺขาสี.

คุณนิตย จิตต์จํานงค์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก บ.ท. ๘-๑๕

อตตปฺปสฺสโก โปโส

นายํ อสฺมาท รุจฺจตี”ติ.

ตตฺถ อตฺตปฺปสฺสโกติ อตฺตานํ

ปสฺสนสฺสโล อตฺตกุทฺสโก โปโส.

นายํ อสฺมาท รุจฺจตีติ อยํ ปาปกจฺจโป
อมฺหากํ น รุจฺจตี น ขมตีติ อตฺโถ.

กจฺจปสฺส อฺปริ อุกกํ ขิปิตฺวา

สกกฺขจฺานเมว อคมฺสฺ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrti วา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา เทว
มจฺฉา เทว ทหฺรภิกฺขุ อหฺสฺ. กจฺจโป
มหลฺลโก, อิมสฺส ปน การณสฺส
ปจฺจกฺขการิกา กงฺกาคีเร นิพฺพตฺต-
รูกฺขเทวตา ปน อหเมวา”ติ.

กจฺจเคยฺยชาตกาวณฺณนา ปญฺจมา.

ตอบไปอีกอย่างหนึ่ง คนยกย่อง
ตัวเองนี้ พวกเราไม่ชอบใจเลย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ยกย่อง**
ตัวเอง อธิบายว่า คนมีปกติสรรเสริญ
ตัวเอง คือยกย่องตัวเอง.

คำว่า **คนยกย่องตัวเองนี้ พวกเราไม่**
ชอบใจเลย อธิบายว่า เต่าผู้ชั่วช้านี้
พวกเราไม่ชอบใจ คือไม่เหมาะสมแก่
พวกเรา.

ปลา ๒ ตัวพ่นน้ำรดเต่าแล้ว ได้ไป
ยังที่อยู่ของตนตามเดิม.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรม
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
“ปลา ๒ ตัว ในเวลานั้น ได้เป็นภิกษุ
หนุ่ม ๒ รูป ในเวลานี้, เต่าได้เป็นภิกษุแก่,
ส่วนรูกฺขเทวตาผู้บังเกิดที่ฝั่งแม่น้ำคงคา
ผู้ทำเหตุนี้ให้ประจักษ์แจ้งได้แก่เราตถาคต
นั่นเอง”.

พรรณนาคังเคยฺยชาตก ที่ ๕ จบ.

คุณสุภาคินี เปรมวิมลนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. กุรุณุมิกษาทกถา (๒๐๖)

อิงม วทชมยํ ปาสนติ อิทํ
สตุถา เขตวเน^๑ วิหรนโต เทวทตฺตํ
อารพภ กเถสิ.

ตทา. หิ สตุถา “เทวทตฺโต
วธาย ปริสกุทตี”ติ สตุถวา “น ภิกขเว
อิทาเนว เทวทตฺโต มยหํ วธาย
ปริสกุทติ, ปุพฺเพปิ ปริสกุทียเวา”ติ
วตุวา อตีตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
รชชํ กาเรนฺเต โภทิสตฺโต กุรุณุมิโค
หตุวา อรณฺเณ เอกสฺส สรสฺส
อวิทุเร เอกสฺมี คุมฺเพ วาสํ กปฺเปสิ.

ตสฺเสว สรสฺส อวิทุเร เอกสฺมี
รฺกุชคฺเค สตปตฺโต นิสฺสิทึ^๒ สรสฺมี ปน

๖. พรณนากุรุณุมิกษาทก (๒๐๖)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
พระเทวทัต ตรัสพระธรรมเทศานี้มี
คำเริ่มต้นว่า **เชิญเถิด....บ่วงหนังกฟอก.**

ความพิสดารว่า ในกาลนั้น พระ
ศาสดาทรงสดับข่าวว่า “พระเทวทัต
พยายามจะปลงพระชนม์” จึงตรัสว่า
“ดูกรภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในเวลานี้
เท่านั้น ที่เทวทัตพยายามจะปลงชีพเรา,
แม้ในปางก่อน เทวทัตนั้นก็ได้พยายาม
แล้วเหมือนกัน” แล้วทรงนำเรื่องอดีตมา
ว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ณ พระนครพาราณสี
พระโพธิสัตว์ก็กำเนิดเป็นเนือกวางอาศัย
อยู่ในพุ่มไม้แห่งหนึ่ง ไม้ไกลสระน้ำ
แห่งหนึ่งในป่า.

ในที่ไม่ไกลสระน้ำนั้นแล นกกระเต็นจับ
อยู่ที่ยอดไม้ต้นหนึ่ง. และในสระน้ำ เต่า

^๑ ฉ. ม. เวพฺวเน.
^๒ ฉ. ม. นิสฺสิทึ อิทํ นคฺติ. “สปตฺโต, สรสฺมี ...
กปฺเปสิ”ติ. เอวํ ทิสฺสคฺติ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒน์นะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กจกโป วาส กบเปสิ. เอว เต
ตโยปี สหยา อดมณณณ ปยสวาส
วสีสุ.

อเถโก มิคลทโท อรณเณ จรนโต
ปานียตติเต โพธิสตุตสสุ ปทวลณช
ทิสวา โลหนิกพสทิส วทุชมย ปาส
โอชชเตตวา อคมาสิ.

โพธิสตุโต ปานีย ปาตุ อากโต
ปจมายาเมเยว ปาเส พชฉิตวา พนุชรวิ
รวี. ตสสุ เตน สทเทเน รุกขกคโต
สตุปตุโต อุกกโต จ กจกโป อากนตุวา
“กี นุ โข กาทพพน”ติ มนุตยีส.

อถ สตุปตุโต กจกปี อามนเตตวา
“สมม ตว ทนุตา อตติ, ตวั อิม
ปาส ฉินท, อหิ กนตุวา ยถา โส
นาคจจติ ตถา กริสสามิ, เอว
อเมหิ ทวีหิ กตปรุกกเมน สหาโย
โน ชีวติ ลภิสสุติ”ติ อิมมตถ
ปกาสเนโต ปจมิ คาทมาห

ก็อาศัยอยู่. สัตว์ทั้ง ๓ แม่นั้นเป็นสหายกัน
อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่กันและกัน ด้วย
อาการอย่างนี้.

ครั้งนั้น นายพรานเนื้อคนหนึ่ง เทียวไป
ในป่าเห็นรอยเท้าของพระโพธิสัตว์เข้า
ที่ต่ำลงตึมน้ำ จึงดักบ่วงหนึ่งพอกคล้าย
กับโซ่เหล็กแล้วก็กลับไป.

พระโพธิสัตว์เดินมา เพื่อตึมน้ำ ตีตบ่วง
ในปฐมยามนั่นเอง จึงส่งเสียงร้องเป็น
เสียงสัตว์ตีตบ่วง. ด้วยเสียงของพระ-
โพธิสัตว์นั้น นกกระเต็นบินมาจาก
ยอดไม้ เต่าคลานมาจากน้ำ แล้วต่าง
ปรึกษากันว่า “พวกเราควรทำอย่างไร
กันหนอ”.

ลำดับนั้น นกกระเต็นจึงปรึกษาเต่าว่า
“นี่แน่ะสหาย ท่านมีพิน, ท่านจงดักบ่วง
นี้, เราจะไปทำไม้ให้นายพรานนั้นมาถึง
ได้ สหายของเราทั้ง ๒ จะรอดชีวิต ได้
ก็ด้วยการที่เราทั้ง ๒ ทำความพากเพียร
พยายามอย่างนี้” เมื่อจะประกาศข้อความ
นี้ จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

คุณสุภาคินี เปรมวิคณะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑๑. “อิงม วทุมมย^๑ ปาส์
 ฉินฺท ทนฺเตหิ กจฺฉป
 อหิ ตถา กริสฺสามิ
 ยถา เนหิติ ลุฑฺทโก”ติ.

อท กจฺฉโป จมฺมวรตฺตํ ขาทิตฺตุ
 อารภิ. สตปฺตฺโต ลุฑฺทกสฺส วสนคามโต^๒
 อวิฑฺฐเร รุกฺเข นิสฺสิทฺติ. ลุฑฺทโก
 ปจฺจฺจฺสกาเลเยว สตฺตฺติ คเหตุวา นิภฺขมิ.

สกุณฺเ ตสฺส นิภฺขมนภาวํ ฌตฺวา
 วสฺสิตฺวา ปกฺเข ปฺปโปเจตฺวา^๓ ตํ
 ปุริมทฺวาเรน นิภฺขมนตํ มุขเน ปหริ.
 ลุฑฺทโก “กาพกณฺเณนา สกุณฺเณนมฺหิ
 ปฺหโต”ติ นิวตฺติตฺวา โถกํ สยิตฺวา
 ปุณฺ สตฺตฺติ คเหตุวา อฏฺฐาสิ.

สกุณฺเ “อยํ ปจฺมํ ปุริมทฺวาเรน
 นิภฺขมิตฺวา อิทานิ ปจฺฉิมทฺวาเรน
 นิภฺขมิตฺตฺติ”ติ ฌตฺวา คณฺตฺวา ปจฺฉิมคฺเห
 นิสฺสิทฺติ. ลุฑฺทโกปิ “ปุริมทฺวาเรน เม

๑๑๑. “เชิญฺเจตฺเตา ทานจงใช้พันกัذب่วง
 หน้งฟอก เราจะทำไมให้นาย
 พรานกลับมา”.

ลำดับนั้น เต่าก็เริ่มจะกัดเชือกหนึ่ง.
 นกกระเต็นก็จับอยู่ที่ต้นไม้ คอยที่อยู่ไม่ไกล
 จากบ้านพักของนายพราน. นายพราน
 ถือหอก เดินออกไปแต่เช้ามีดที่เดียว.

นกกระเต็นพอรู้นายพรานนั้นออกมา
 จึงส่งเสียงร้องปรบปีกทั้ง ๒ ใช้ปากจิก
 นายพราน ผู้ซึ่งกำลังออกมาทางประตู
 ด้านหน้านั้น. นายพรานคิดว่า “เราถูก
 นกกาลกรรณิ จิกเอาเสียแล้ว” จึงหัน
 กลับไปนอนเสียครู่หนึ่ง แล้วลุกขึ้นจับ
 หอกเดินต่อไป.

นกกระเต็นรู้ว่า “ครั้งแรกนายพรานนี้
 ออกทางประตูด้านหน้า คราวนี้คงจะ
 ออกทางประตูด้านหลัง” จึงบินไปจับ
 คอยที่อยู่หลังเรือน. แม้นายพรานก็คิดว่า

^๑ ฉ. ม. วฏฺฐมย.

^๒ ฉ. ม. วสนคามํ คโต.

^๓ ฉ. ม. ปฺปโปเจตฺวา.

นิคมมนต์เตน กภาพกณเณิสกุกุณ ทิฏฐโจ,
อิทานิ ปจฉิมทวาเรน นิคมมิสสามิ”ติ
ปจฉิมทวาเรน นิคมมิ.

สกุกุณ ปุน วสุสิตวา คนุตวา มุขเน
ปหริ. ลุทโทโก “ปุนปี กภาพกณเณ-
สกุกุณน ปหโต, น ทานิ เม เอส
นิคมมิตุ เตติ”ติ นิวตติตวา ยาว
อรุณुकุมนา สยิตวา อรุณुकุมนเวลาย
สตุติ คเหตุวา นิคมมิ. สกุกุณ
เวเคน คนุตวา “ลุทโทโก อากจตุติ”ติ
โพธิสตุตสส กเถสิ.

ตสมิ ขเน กจุนเปน เอกเมว
วภูฏิ^๑ จเปตวา เสสา วภูฏา^๒
ขาทิตา โหนติ. ทนุตตา ปนสสุ
ปตนาการปุตตตา ขาดา, มุขิ^๓
โลहितมกุขิต. โพธิสตุโต ลุททปุตต
สตุติ คเหตุวา อสนิเวเคน อากจุนนต
ทิสวา ตั วภูฏิ^๔ จินทิตวา วน
ปาวิสิ.

^๑ ฉ. ม. จมวาทฐิ.

^๒ ฉ. ม. วรคตา.

^๓ ฉ. ม. มุขโต โลहित ปคุมริ.

^๔ พนุชนนคปิ. ฉ. ม. วทฐิ.

“เมื่อเราออกทางประตูด้านหน้า ก็พบ
นกกาลกรรณิ, คราวนี้เราจะออกทาง
ประตูด้านหลัง” แล้วจึงออกไปทางประตู
ด้านหลัง.

นกกระเต็นก็ส่งเสียงร้องอีกครั้ง บินไป
ใช้ปากจิกเอาอีก. นายพรานคิดว่า “เรา
ถูกนกกาลกรรณิจิกเอาอีกแล้ว, นกตัวนี้
ไม่ยอมให้เราออกไปเวลานี้แน่” จึงกลับไป
นอนเสียจนพระอาทิตย์ขึ้นแล้วถึงเอือกออก
ไปในอรุณรุ่ง. นกกระเต็นรีบบินไปบอก
พระโพธิสัตว์ว่า “นายพรานกำลังมา”.

ในขณะนั้น เต่ากัฏเกลียวเชือก
เกือบหมด เหลืออยู่เกลียวเดียวเท่านั้น.
แต่ว่าพื้นของเต่านั้น ถึงกับโยกคลอน,
ปากก็อาบไปด้วยเลือด. พระโพธิสัตว์
เห็นลูกนายพรานกำลังเอือก เดินมา
ด้วยความเร็วดุจดั่งสายฟ้าแลบ จึงสลัด
เกลียวเชือกเกลียวเดียวนั้นขาด แล้ววิ่ง
เข้าป่าไป.

สกุณเ รุกขคเค นิสีทิ. กจฺฉโป ปน
 ทุพฺพลตฺตา ตตฺถเว นิปชฺชิตฺติ. ลุทฺทโก
 กจฺฉปํ คเหตฺวา ปสิพฺพเก ปกฺขิปีตฺวา
 เอกสฺมี ขานฺนุเก ลกฺเคสิ. โภธิสฺสโต
 นีวตฺติตฺวา โอลเณโต กจฺฉปสฺส
 คหิตภาวํ ฆตฺวา “สหายสฺส ชีวิตทานํ
 ทสฺสามิ”ติ ทุพฺพล วย หุตฺวา
 ลุทฺทกสฺส อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

โส “ทุพฺพล เอส ภวิสฺสติ, มาเรสฺสามิ
 นน”ติ สตฺตี อาทาย อนฺุพฺนฺธิ.
 โภธิสฺสโต นาติทุเร นาจฺจาสนฺเน
 คจฺฉนฺโต ตํ อาทาย อรณฺณํ ปาวิสฺสิ.
 ทูรํ คตภาวํ ฆตฺวา ปทํ วณฺเจตฺวา
 อณฺเณน มคฺเคน วาตเวเคน กนฺตฺวา
 สิงฺเคน ปสิพฺพกํ อุกฺขิปีตฺวา ภูมียํ
 ปาเตตฺวา ผาเลตฺวา กจฺฉปํ นีหริ.

อก สตปตฺโตปี รุกฺขา โอตริ.
 โภธิสฺสโต ทฺวินฺนมปิ โอวาทํ ททมาโน
 “อหํ ตฺมุเห นิสฺสาย ชีวิตํ สมิ,
 ตฺมุเหหิปี สหายสฺส กตฺตพฺพิ มยฺหํ
 กตํ, อิทานิ ลุทฺทโก อาคนฺตฺวา
 ตฺมุเห คณฺเหยย, ตสฺมา สมฺม

นกกกระเด็นก็บินขึ้นจับบนยอดไม้. ส่วน
 เต่านอนหลับอยู่ตรงนั้นเอง เพราะหมด
 กำลัง. นายพรานจึงจับเต่าใส่กระสอบ
 แขนงไว้ที่ต้นไม้แห่งหนึ่ง. พระโพธิสัตว์
 เหลียวกลับมามองดู รู้ว่าเต่าถูกจับไป
 จึงคิดว่า “เราจะให้ชีวิตแก่สหาย” จึง
 ทำที่เป็นหมดแรง แสดงตนแก่นายพราน.

นายพรานนั้นคิดว่า “กวางตัวนี้คงจะ
 หมดกำลัง, เราจะฆ่ามันเสีย” จึงถือหอก
 ติดตามไป. พระโพธิสัตว์เดินไปไม่ไถลนัก
 ไม่ไถลนัก หลอกพาพรานนั้นเข้าป่าไป.
 พระโพธิสัตว์รู้ว่านายพรานนั้นไปไกลแล้ว
 จึงลวงทางไว้ รีบหลบไปเสียทางอื่น โดย
 รวดเร็วประดุจดั่งสายลมพัด ใช้หางัด
 กระสอบขึ้น แล้วทิ้งลงที่พื้นดิน ฉีกเอา
 เต่าออกมา.

ต่อจากนั้น แม่นกกระเด็นก็บินลงจาก
 ต้นไม้. พระโพธิสัตว์เมื่อจะให้โอวาทแก่
 เต่าและนกแม่ทั้งสองจึงกล่าวว่า “เรา
 รอดชีวิตมาได้ เพราะอาศัยท่านทั้งสอง,
 แม่ท่านทั้งสองก็ทำกิจที่ควรทำต่อสหายแก่
 เราแล้ว, บัดนี้ นายพรานจะมาจับ

คุณสุภาคินี เปรมวัณณะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สถปตต ตวั อตตโน ปุตตเก
คเหตฺวา อญฺตตถ ยาหิ, ตวมฺปิ
สมฺม กจฺจป อุกกั ปวิสา”ติ อห.
เต ตถา อกัสมุ.

สตถุตา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา ทฺติยั
คาถมาห

๑๑๒. “กจฺจป ปาวีสึ วารึ
          กรุงโค ปาวีสึ วนั
          สถปตฺโต ทุมคฺคมาหา
          ทฺเร ปุตฺเต อปานยั”ติ.

ตตถ อปานยัติ อานยิ, คเหตฺวา
อคมาสีติ อตฺถ.

ลฺลทฺทโกปิ ตั จานั อากนฺตฺวา
กิญฺจึ^๑ อปสฺสิตฺวา จินฺนปสิพฺพกั
คเหตฺวา โทมนสฺสปฺตฺโต อตฺตโน
เคหึ อคมาสี. เตปิ ตโย สหายา
ยาวชีว วิสฺสาสั อจฺฉินฺทิตฺวา ยถากมฺม
คตา.

พวกท่านไป, นี่แน่ะนกกกระเด็นผู้สหาย
เพราะเหตุนั้นท่านจงพาลูกน้อยของตน
ไปเสียที่อื่นเถิด, ดูกรเต่าผู้สหาย แม้
ท่านก็จงลงน้ำไปเถิด”. นกกกระเด็นและ
เต่าเหล่านั้นได้ทำตามนั้น.

พระศาสดา เมื่อตรัสรู้พระ
อภิสมโพธิญาณแล้ว จึงตรัสพระคาถา ที่
๒ ว่า

๑๑๒. เต่าก็ลงน้ำไป กวางก็เข้าสู่ป่าไป
นกกกระเด็น ก็ผลจากยอดไม้
พาลูกย้ายไปในที่ไกลแล้ว”.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า ย้ายไป
อธิบายว่า นกกกระเด็นได้โยกย้ายไป ได้แก่
ได้พา (ลูก) ไปแล้ว.

ฝ่ายนายพราน กลับมาถึงที่นั้น
ครั้งไม่พบเห็นอะไรเลย จึงหิวกระสอบ
ขาดผิดหวังกลับไปบ้านของตัว. แม้สัตว์
๓ สหายนั้นแล้ว มิได้ตัดความสนิทสนม
กัน จนตลอดชีวิต ต่างดำเนินชีวิตไปตาม
ยถากรรม.

^๑ ฉ. ม. กญฺจ.

สตถา อิมิ ฌมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา ลุฑฺฑโก
 เทวตฺโต อโหสิ, สตปฺตฺโต สาริปฺตฺโต,
 กจฺจโป โมคฺคฺลฺลาโน, กุรุํคมฺโมโค ปน
 อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
 ธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดก
 ว่า “นายพรานในเวลานั้นได้มาเป็น
 เทวทัตในเวลานี้, นกกระเด็นได้มาเป็น
 สารีบุตร, เต่าได้มาเป็นโมคคัลลานะ,
 ส่วนกวาง ได้แก่เราตถาคตนั่นเอง”.

กุรุํคมฺมิชชาตกาวณฺณนา ฌฎฺฐา.

พรรณนากุรุํคมฺมิชชาตก ที่ ๖ จบ.

๗. อสฺสภชาตก (๒๐๗)

๑๑๓. “อยมสฺสภราเชน
    เทโส วิจริโต มยา
    อนุกามยกาเมน
    ปิเยน ปติณา สห.
๑๑๔. นวเน สุขทุกฺขเน
    โพรานํ อปิตฺตยติ
    ตสฺมา อสฺสภรณฺณาว
    กิโฏ ปิตโร มมนฺ”ติ.

อสฺสภชาตกํ สตุตฺตมํ.

๗. อัสสภชาตก (๒๐๗)

๑๑๓. “ประเทศนี้ ข้าพเจ้าท่องเที่ยวด้วย
    กันกับพระเจ้าอัสสภะ ผู้เป็นพระ
    สวามีที่รักใคร่ มีความประสงค์
    ข้าพเจ้า.
๑๑๔. ความสุขทุกข์ครั้งเก่าก่อน ย่อมถูก
    ความสุขทุกข์ใหม่ปิดบังไว้ เพราะ
    เหตุนั้น ผัวด้วงของข้าพเจ้า จึง
    เป็นที่รักยิ่งกว่า พระเจ้าอัสสภะ
    นั้นเทียว”.

อัสสภชาตก ที่ ๗.

คุณสุภาภินี เปรมวัฒนะ
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อสุสกษาทกถา (๒๐๗)

อยมสุสกราเซนาติ อิทธิ สตุถา
เซตวเน วิหรนุโต ปุราณทุดิยิกาปโลภัน
อารพภ กเถสิ.

โส หิ ภิกขุ สตุถารา “สจจ
กิริ ตวั ภิกขุ อุกกณฺจโตสิ”ติ
ปฺภูโจ “สจจน”ติ วตุวา “เกน
อุกกณฺจาปิโตสิ”ติ วุตเต “ปุราณ-
ทุดิยิกายา”ติ อาน.

อถ นํ สตุถา “น อิทาเนว ตสฺสา
ภิกขุ อิตฺติยา ตยิ สิเนโห อตฺถิ,
ปฺพเพปิ ตวั ตํ นิสฺสาย มหาทฺกขํ
ปตฺโต”ติ วตุวา อตฺตํ อานริ

อตฺเต กาสิริฏฺเจ ปาฏฺลินามนฺคเร^๑
อสุสโก นาม ราชา รชฺชํ กานเรสิ.

^๑ ฉ. ม. ปาฏลินคเร.

๗. พรรณนาอัสสกษาดก (๒๐๗)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภการประเล้า
ประโลมของภรรยาเก่า(ของภิกษุ) ตรัส
พระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า **นี้กับ
พระเจ้าอัสสกะ.**

ความพิสดารว่า ภิกษุรูปนั้น ถูก
พระศาสดาตรัสถามว่า “ดูกรภิกษุ
ทราบว่าเป็นผู้กระสันจริงหรือ”
จึงกราบทูลว่า “จริงพระเจ้าข้า” เมื่อ
พระองค์ตรัสถามว่า “ใครทำให้เธอเป็น
ผู้กระสัน” จึงกราบทูลว่า “ภรรยาเก่า
พระเจ้าข้า”.

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกะภิกษุรูปนั้น
ว่า “ดูกรภิกษุ มิใช่แต่ในเวลานี้เท่านั้น
ที่หญิงคนนั้น มีความเยื่อใย(เสน่หา)
ในเธอ, แม้ในกาลก่อนเธอต้องรับทุกข์หนัก
เพราะอาศัยหญิงคนนั้นเหมือนกัน” แล้ว
ทรงนำอดีตนิทานมาว่า

ในอดีตกาล พระราชาทรงพระนาม
ว่า อัสสกะ ทรงครองราชสมบัติ ณ

คุณสุภากินี เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺส อุกฺกัร^๑ นาม อคฺคมเหสี
 ปิยา อโหสิ มนาปา อภีรฺฐา ทสฺสนิยา
 ปาสาทิกา อติกุกฺกตา มานุสฺสํ วรรณํ,
 อปฺปตฺตา ทิพฺพวรรณํ. สภา กาลมกาสิ.

พระนครนามว่าปาฏลี ในแคว้นกาสิ.
 พระองค์ทรงมีพระอัศรมเหสีพระนามว่า
 อุกฺกัร เป็นที่ทรงรักใคร่พอพระทัย ทรง
 พระรูปโฉมสวยงาม น่าชม น่าเลื่อมใส
 ล่วงพระฉวีวรรณของมนุษย์, (แต่)ไม่ถึง
 ฉวีวรรณอันเป็นทิพย์. พระนางได้เสด็จ
 สวรรคตเสีย.

ตสฺสา กาลกิริยาย ราชสา โสกาภิภูโต
 อโหสิ ทุกฺขี ทุมฺมโน. โส ตสฺสา
 สรีรํ โทณียํ นิปชฺชาเปตฺวา เตลกกลลํ
 ปกฺขิปาเปตฺวา เหฏฺฐามณฺเฑจ จปาเปตฺวา
 นิราหาโร โรทมาโน ปริเทวมาโน
 นิปชฺชิ.

เพราะการเสด็จสวรรคต ของพระนาง
 พระราชาจึงทรงโสกาตฺร ทรงมีความ
 ทุกฺขโทมนัส. พระองค์รับสั่งให้เชิญ
 พระบรมศพของพระอัศรมเหสีนั้น ลง
 นอนไว้ในรางแล้วรับสั่งให้ราคน้ำมันเปลว
 หล่อไว้ แล้วให้ประดิษฐานไว้ใต้พระแท่น
 ที่บรรทม ทรงอดพระกระยาหาร บรรทม
 กันแสงรำให้.

มาตาปิตโร อวเสสธวาทกา มิตฺตามจฺจา
 พุราหมณฺคหปติกาทโยปิ “มา โสจิ
 มหาราช, อนิจฺจา สงฺขารา”ติ อาทิ นิ
 วทนฺตา สณฺญาเปตฺตุ นาสกฺขีสุ. ตสฺส
 วิลปนตสฺเสว สตฺต ทิวสา อติกุกฺกตา.

พระราชมารดาพระราชบิดา พระ-
 ประยูรญาติที่เหลือ มวลมิตรและอำมาตย์
 แม้พราหมณ์และคหบดีเป็นต้น ทูล
 ปลอบโยนคำเป็นต้นว่า “อย่าทรง
 เศร้าโศกไปเลย มหาราชเจ้า, สังขาร
 ทั้งหลาย เป็นของไม่เที่ยง” ก็ไม่สามารถ

^๑ ฉ. ม. อุกฺกัร, เอมฺมฺปริปี.

ตทา โพธิสตุโต ปญจาภิญญา-
อฏฐสมาปตติลาภี ตาปโส หุตวา
หิมวันตปฺปเทเส วิหรนฺโต อาโลกิ
วทุตฺเตตฺวา ทิพฺเพน จกฺขฺนา ชมฺพุทฺธิป
โธโลเกนฺโต ตํ ราชาณํ ตถา
ปริเทวมาณํ ทิสฺวา “เอตสฺส มยา
อวสฺสเยน ภวิตพฺพน”ติ อิทฺธานุภาเวน
อากาเส อุปฺปตฺติตฺวา รณฺโณ อุตฺตยาน
โธตริตฺวา มงฺคลสิลาปฏฺเฐ กณฺจนปฏฺิมา
วีย นิสฺสิทฺธิ.

อถโก ปาฏฺฐลิคนรวาสี พุราหฺมณ-
มาณโว อุตฺตยานํ คโต โพธิสตุตํ
ทิสฺวา วนฺทิตฺวา นิสฺสิทฺธิ. โพธิสตุโต
เตน สทฺธิ ปฏฺิสนฺถารํ กตฺวา “ก
มาณว ราชา ฐมฺมิโก”ติ ปุจฺฉิ.

“อาม ภนฺเต ฐมฺมิโก ราชา, ภริยา
ปนฺนสฺส กาลกตา, โส ตสฺสา สรีริ

ให้ทรงรู้สึกพระองค์ได้. เมื่อพระองค์ทรง
เพื่อรำพันอยู่อย่างนั้น ล่วงไปถึง ๗ วัน
แล้ว.

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์เป็นดาบสผู้ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ อยู่ในหิมวันตประเทศ เจริญอาโลกกสิณ (กสิณมีแสงสว่างเป็นอารมณ์) ตรวจดูชมพูทวีปด้วยทิพยจักขุ เล็งเห็นพระราชารองค์นั้น ทรงคร่ำครวญอยู่อย่างนั้น จึงคิดว่า “เราควรเป็นที่พึ่งของพระราชานั้น” จึงเหาะขึ้นไปในอากาศ แล้วเหาะลงที่พระราชอุทยาน ด้วยอำนาจแห่งฤทธิ์ นั่งอยู่เหนือแท่นมงคลศิลา ประดุจหนึ่งพระปฐมาทองคำ.

ครั้งนั้น พราหมณ์มาณพชาวพระนครปาฏฐิคนหนึ่ง ไปยังพระอุทยาน พบพระโพธิสัตว์เข้า จึงนั่งลงนมัสการ. พระโพธิสัตว์ทำปฏิสนธิการ กับพราหมณ์มาณพนั้นแล้วถามว่า “ดูกรรมาณพ พระราชายังทรงดำรงอยู่ในธรรมหรือ”.

พราหมณ์มาณพตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถูกแล้วครับ พระราชายังทรง

คุณสุภากินี เปรมวิคมนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โทณีย์ - ปกขิปาเปตวา วิลปมานโน
นิปนุโน, อชช สตุตโม ทิวโส, กิสฺส
ตเมห ราชานํ เอวรูปา ทุกฺขา น
โมเจถ, ยุตฺตํ นุ โข ตุมหาทิสฺส
สิลวานุเตสฺส สํวิชฺชมานุสฺส รณฺโณ
เอวรูปํ ทุกฺขํ อนุภาวิตุนฺ”ติ.

“น โข อหํ มาณว ราชานํ
ชานามิ, สเจ ปน โส อาคนฺตุวา
มํ ปุจฺเจยฺย, อหเมวสฺส ตสฺสา
นิพฺพตฺตฎฺฐจฺานํ อัจฉิกฺขิตฺวา รณฺโณ
สนฺติเกว ตํ กถาเปยฺยนฺ”ติ. “เตนหิ
ภานฺเต ยาว ราชานํ อําเนมิ, ตาว
อิเชว นิสฺสิทธา”ติ.

๕๓๕)

โส มาณโว โปธิสตุตสฺส ปฏฺิณฺณํ
กเหตุวํ รณฺโณ สนฺติกํ คนฺตุวา
ตมฺตํ อโรเจตฺวา “ตสฺส ทิพฺพจกฺข-

ดำรงอยู่ในธรรม, แต่ว่าอัศรมเหสีของ
พระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว, พระองค์
รับสั่งให้เชิญพระบรมศพ ลงไว้ในราง
บรรทมเพื่อรำพันอยู่, วันนี้เป็นวันที่ ๗
แล้ว, พระคุณเจ้าจะไม่ช่วยเปลื้อง
พระราชานุญาตให้พ้นจากทุกข์เห็นปานนั้น
หรือ, ที่พระราชานุญาตต้องมาเสวยทุกข์ เห็น
ปานนี้ เมื่อผู้มีศีล เช่นพระคุณเจ้ามีอยู่
เป็นการสมควรหรือ”.

พระโพธิสัตว์จึงกล่าวว่า “ดูกรรมาณพ
เราไม่เคยรู้จักพระราชานุญาตเลย, แต่ถ้าวา
พระองค์พึงเสด็จมาตวรรษตามเรา, เราจะ
ทูลบอกสถานที่ ที่พระนางอุพพรีนั้น
เกิดแต่พระองค์(และ) จะให้พระนางอุพพรี
นั้น กราบทูล ในสำนักของพระราชาน
ที่เดียว”. มาณพจึงกล่าวว่า “พระคุณเจ้า
ผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ขอพระคุณเจ้าโปรด
นั่งคอยอยู่ ณ ที่นี้ จนกว่าข้าพเจ้าจะ
ทูลเชิญพระราชานุญาตเสด็จมา”.

माणพนั้รับคำปฏิญญาของพระโพธิสัตว์
แล้ว ก็ไปยังราชสำนัก กราบทูลเนื้อความ
นั้นแล้ว กราบทูลว่า “พระองค์ควรเสด็จ

คุณสุภาคินี เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรรถกถาชาดก ป.ท. ๕-๑๖

กสฺส สนฺติกั กนฺตุ วฏฺฏตี”ติ อาห. ไปสำนักของพระโพธิสัตว์ ผู้มีทิพยจักขุ
นั้น”.

ราชา “อุพฺพรี กิร ทฏฺฐุ
ลภิสฺสามิ”ติ ตุมฺภจมานโส รถํ อภิรุหิตฺวา
ตตฺถ กนฺตฺวา โปธิสฺสตุตํ วนฺทิตฺวา
เอกมนฺตุํ นิสินฺโน “สจฺจํ กิร ตุมฺเห
เทวียา นิพฺพตฺตมฺหจฺฉานํ ชานาถา”ติ
ปฺจฺฉินฺ.

พระราชามีพระทัยยินดีว่า
“ทราบว่าจะได้เห็นพระนางอุพพรี”
จึงทรงราชรถเสด็จไป ณ ที่นั้น แล้ว
ทรงนมัสการพระโพธิสัตว์ ประทับนั่ง
ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แล้วตรัสถามว่า
“ทราบว่า พระคุณเจ้ายอมรู้สถานที่
พระเทวีเกิด จริงหรือ”.

“อาม มหาราชา”ติ. “กตฺถ นิพฺพตฺตา”ติ.
“สา โข มหาราช รูปสฺมิณฺณเวย
มตฺตา ปมาทมาคम्म กฺลฺยาณกम्मํ
อกตฺวา อิมสฺมิณฺณเวย อุตฺถยาน
โคมยปาทนฺกโยนียํ นิพฺพตฺตา”ติ.

พระโพธิสัตว์ถวายพระพรว่า “ขอถวาย
พระพรมหาบพิตร อาตมารู้ที่ ที่พระเทวี
ทรงบังเกิด”. พระราชาจึงตรัสถามว่า
“พระเทวีบังเกิดที่ไหน”. พระโพธิสัตว์
ถวายพระพรว่า “มหาบพิตร พระเทวี
ทรงมีมาในรูปอย่างเดียว ถึงความ
ประมาท ไม่ทรงบำเพ็ญคุณงามความดี
จึงบังเกิดในกำเนิดสัตว์กินมูลโค (ตัว
มูลโค) อยู่ในพระอุทยานนี้นั้นแหละ.

“นาหิ สทฺทหามิ”ติ. “เตนหิ เต
ทสฺเสตฺวา กถาเปมิ”ติ. “สาธฺตุ ตํ
กถาเปถา”ติ. โปธิสฺสตุโต อตฺตโน
อานฺุภาเวน “อุโปปิ โคมยปิณฺฑํ

พระราชตรัสว่า “เราไม่เชื่อ”. พระ
โพธิสัตว์จึงทูลว่า “ถ้าเช่นนั้นอาตมาภาพ
จะแสดง ให้พระนางรับสั่งถวายแด่
พระองค์”. พระราชาตรัสว่า “ดีแล้ว

คุณสุภาคินี เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วภูฏยมานา รณโณ ปุโรโต
 อากจณตฺตฺติ เตสํ อากมนํ อกาสิ.
 เต ตเถว อากมีสุ.

ขอพระคุณเจ้า จงให้พระนางรับสั่งเกิด".
 พระโพธิสัตว์ได้ทำให้สัตว์ ๒ ตัว เหล่านั้น
 ออกมาด้วยอำนาจของตน โดยอธิษฐาน
 ว่า "ขอสัตว์เหล่านั้นแม่ทั้ง ๒ ตัว จง
 ช้าแรกก่อนมูลโคออกมา เฉพาะพระพักตร์
 พระราชาเกิด". สัตว์ทั้งสองตัวเหล่านั้น
 ก็มาแล้วตามแรงอธิษฐานเช่นนั้นเทียว.

โพธิสตุโต ตํ ทสฺเสนฺตุโต "อยํ เต
 มหาราช อุกุพฺพรี เทวี, ตํ ชหิตฺวา
 โคมยปาทนกสฺส ปจฺจโต" อากจณตฺติ,
 ปสฺสถ นนฺ"ติ อาห. "ภนฺเต อุกุพฺพรี
 นาม โคมยปาทนโกโยนิยํ นิพฺพตฺตา"ติ
 น สทฺทหามิหนฺ"ติ. "กถาเปมิ นํ
 มหาราช"ติ. "กถาเปถ ภนฺเต"ติ.

พระโพธิสัตว์ เมื่อจะแสดงให้เห็นพระนาง
 จึงทูลว่า "มหาบพิตร ดั่งนี้ คือนาง
 อุกุพพรี พระเทวีของพระองค์, ละทิ้ง
 พระองค์ไปแล้ว คลานตามหลังสัตว์
 กินมูลโค (ตัวมูลโค), พระองค์โปรด
 ทอดพระเนตรดูพระนางเกิด". พระราชา
 ตรัสว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้า
 ไม่เชื่อว่า ชื่อว่าพระนางอุกุพพรี บังเกิด
 ในกำเนิดสัตว์กินมูลโค (ตัวมูลโค)".
 พระโพธิสัตว์จึงถวายพระพรว่า "อาตมา-
 ภาพจะให้ดั่งนั้นพูด มหาบพิตร". พระ
 ราชาตรัสว่า "พระคุณเจ้าผู้เจริญ ขอ
 พระคุณเจ้า จงให้ดั่งพูดเกิด".

๑ ฉ. ม. ปจฺจโต กจณตฺติ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตุโต อตตโน อานุกาเวน
 ตัง กถาเปนโต “อุพพรี”ติ อาห.
 สา มนุสฺสภาสาย “กั ฆนฺเต”ติ
 อาห. “ตฺวํ อตฺตตตฺตภาเว” กถา นาม
 อโหสิ”ติ. “ฆนฺเต อสฺสกรณฺโณ
 อคฺคฺมเหสิ อุพพรี นาม อโหสิ”ติ.

“กั ปน เต อิทานิ อสฺสกราชา
 ปิโย อุททฺหุ โคมยปาณโก”ติ. “ฆนฺเต
 โส มยฺหํ ปุริมชาตฺติยา สามิโก, ตทา
 อหํ อิมสฺมี อุกฺขยาเน เตเน สทฺธิ
 รูปสทฺทกนฺธรรสโณฏฺฐพฺเพ อนุกฺวามา
 วิจรี, อิทานิ ปน เม ภวสงฺเขป-
 คตกาลโต ปฏฺฐาย โส กั โหติ,
 อหํ หิ อิทานิ อสฺสกรานํ
 มาเรตฺวา ตสฺส คลโลหิตเน มยฺหํ
 สามิกสฺส โคมยปาณกสฺส ปาท
 มกฺขเยยน”ติ วตฺวา ปริสมชฺเฒ
 มนุสฺสภาสาย อีมา คากา อโวจ

พระโพธิสัตว์ เมื่อจะให้ดวงนั้น
 พุดด้วยอานุกาพของตน จึงกล่าวว่า
 “แน่ะ นางอุพพรี”. ดวงนั้นจึงพุดภาษา
 มนุษย์ว่า “อะไรหรือพระคุณเจ้าผู้เจริญ”.
 พระโพธิสัตว์ถามว่า “ในอัทภาพที่แล้ว
 เจ้าเกิดเป็นอะไร”. ดวงนั้นทูลตอบว่า
 “พระคุณเจ้าผู้เจริญข้าพเจ้าเป็นอัครมเหสี
 ของพระเจ้าอัสสกะ ชื่อว่าพระนางอุพพรี”.

พระโพธิสัตว์รับสั่งถามว่า “ก็เวลานี้
 พระเจ้าอัสสกะเป็นที่รักของเจ้า หรือว่า
 ผัวดวงมุลโคเป็นที่รักของเจ้า”. ดวงนั้น
 ตอบว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ พระเจ้า
 อัสสกะนั้น เป็นสามีในชาติก่อน, ในเวลา
 นั้น ข้าพเจ้าเที่ยวชื่นชม รูปเสียง กลิ่น
 รส สัมผัสกับพระเจ้าอัสสกะนั้นในพระ
 อุทยานนี้, แต่ในเวลานี้ ตั้งแต่เวลาที่
 ข้าพเจ้าไปถึงที่ตอกันแห่งภพ(สิ้นภพเก่า
 ขึ้นภพใหม่)แล้ว พระเจ้าอัสสกะนั้นจะเป็น
 อะไรกับข้าพเจ้า, ด้วยว่าเวลานี้ข้าพเจ้า
 จะพึงปลงพระชนม์พระเจ้าอัสสกะ แล้ว
 เอาเลือดในลำพระศอของพระองค์ ทาเท้า
 ของดวงมุลโค ซึ่งเป็นสามีของข้าพเจ้า”

^๑ ฉ. ม. อตฺตคเว อโหสิ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แล้วได้กล่าวคาถาเหล่านี้ด้วยภาษามนุษย์
ในท่ามกลางบริษัทว่า

๑๑๓. “อยมสฺสกราเชน
เทโส วิจริโต มยา
อนุกามยกาเมน
ปิเยน ปตินา สห

๑๑๓. “ประเทศนี้ ข้าพเจ้าท่องเที่ยวด้วย
กันกับพระเจ้าอัสสกะ ผู้เป็นพระ
สวามีที่รักใคร่ มีความประสงค์
ข้าพเจ้า

๑๑๔. นเวน สุขทุกฺขเณ
โพรานํ อปิตฺติยติ^๑
ตสฺมา อสฺสกรณฺณาว
กีฏฺเฏ ปิยตโร มมฺนี^๒”ติ.

๑๑๔. ความสุขทุกข์ครั้งเก่าก่อน ย่อมถูก
ความสุขทุกข์ใหม่ปิดบังไว้ เพราะ
เหตุนั้น ผัวด้วงของข้าพเจ้า จึง
เป็นที่รักยิ่งกว่า พระเจ้าอัสสกะ”.

ตตฺถ อยมสฺสกราเชน เทโส
วิจริโต มยาติ อัย รมณฺเญย อุตฺถยาน-
ปเทโส ปุพฺเพ มยา อสฺสกราเชน สหฺริ
วิจริโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ประเทศ
นี้ข้าพเจ้าท่องเที่ยวด้วยกัน กับพระเจ้า
อัสสกะ อธิบายว่า ประเทศ คืออุทยาน
อันน่ารื่นรมย์นี้ ข้าพเจ้าท่องเที่ยวด้วยกัน
กับพระเจ้าอัสสกะในกาลก่อน.

อนุกามยกาเมนาติ อนุติ นิปาตมตฺตํ.
มยา ตํ กามยมานาย เตน มํ
กามยมาเนน สหฺาติ อตฺถโถ.

คำว่า อนุ ในบาทคาถาว่า อนุกามย-
กาเมน เป็นเพียงนิบาต. อธิบายว่า
ข้าพเจ้าผู้ปรารถนาพระเจ้าอัสสกะนั้น
ท่องเที่ยวด้วยกันกับพระเจ้าอัสสกะนั้น
ผู้ปรารถนาข้าพเจ้า.

^๑ ฉ. ม. อปีธิยติ.

^๒ ฉ. ม. มมา”ติ.

ปิเยนาติ ตสฺมี อตฺตภาเว ปิเยน.

คำว่า ผู้เป็นที่รักใคร่ อธิบายว่า ผู้เป็นที่รักใคร่ในอัตภาพนั้น.

นเวน สุขทุกฺเคน โปราณํ อปฺถิยฺยตีติ
ภนฺเต นเวน สุขฺเณ โปราณํ สุขํ
นเวน จ ทุกฺเคน โปราณํ ทุกฺขํ
ปฺถิยฺยตีติ ปฏิจฺฉาทิยฺยตีติ, เอสา โลกสฺส
ธมฺมตาติ ทีเปติ.

คำว่า ความสุขทุกข์ครั้งเก่าก่อน ถูก
ความสุขทุกข์ใหม่ปิดบังไว้ ดวงตัวเมื่อนั้น
ชี้แจงว่า พระคุณเจ้าผู้เจริญ ความสุขทุกข์
ครั้งเก่าก่อน ถูกความสุขทุกข์ใหม่ปิดบัง
คือปิดกันไว้, นี้เป็นธรรมดาของโลก.

ตสฺมา อสฺสกรณฺยาว กิโณ ปิยตโร
มมฺนฺติ ยสฺมา นเวน โปราณํ ปิถิยฺยตี,
ตสฺมา มม อสฺสกราชโต สตกฺขณฺเณ
สทสฺสคฺขณฺเณ กิโณว ปิยตโรติ อตฺโก.

คำว่า เพราะเหตุนั้นผัวดวงของข้าพเจ้า
จึงเป็นที่รักยิ่งกว่า พระเจ้าอัสสกะ
นั้นเทียว อธิบายว่า เพราะว่าความ
สุขทุกข์ ครั้งเก่าก่อน ถูกความสุขทุกข์
ใหม่ปิดบังไว้, ฉะนั้นผัวดวงเท่านั้น เป็น
ที่รักยิ่งของข้าพเจ้า (ยิ่ง)กว่าพระเจ้า
อัสสกะ โดยร้อยเท่าพันเท่า.

ตํ สุตฺวา อสฺสกราชา วิปฺปฏิสารี
หุตฺวา ตตฺถ จิตฺวา กุณฺปิ
นีหฺราเปตฺวา สีสํ นหฺตฺวา โพรทิสฺตตํ
วนฺทิตฺวา นครํ ปวิสิตฺวา อณฺณํ
อคฺคมเหสี กตฺวา ธมฺเมน รชฺชํ
กาเรสิ. โพรทิสฺตโตปิ ตํ ราชานํ
โอวทิตฺวา นิสฺโสภํ กตฺวา หิมวฺนฺตเมว
อคฺมาสิ.

พระเจ้าอัสสกะ ครั้นทรงสดับ
คำพูดนั้นแล้ว ก็ทรงเร่าร้อนพระทัย
ประทับยืนตรงนั้นนั่นเอง รับสั่งให้ย้าย
พระศพอออกไป สรงสนานพระเศียรแล้ว
นมัสการพระโพธิสัตว์เสด็จเข้าสู่พระนคร
ทรงสถาปนาหญิงอื่นเป็นอัครมเหสี ทรง
ครองราชสมบัติโดยธรรม. ฝ่ายพระ
โพธิสัตว์ถวายโอวาทพระราชา ให้ทรง

คุณสุภาคินี เปรมวัฒนะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สร้างโศกแล้ว ได้ไปยังหิมวันตประเทศตามเดิม.

สตถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtiva
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺ ภิกฺขุ
โสตาปัตติผล ปติฏฺจหิ. “ตทา อุพฺพรี
ปุราณทฺตฺติยิกา อโหสิ, อสฺสกราชา
อุกฺกณฺจิตฺ ภิกฺขุ, มาณโว สาริปฺตฺโต,
ตาบโส ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศสั่งจะ
ทั้งหลาย แล้วทรงประชุมชาดก. ในเวลา
จบสั่งจะ ภิกษุผู้กระสันดำรงอยู่ใน
โศดาปัตติผล. “พระนางอุพพรีเทวีใน
เวลานั้นได้มาเป็นภรรยาเก่า, พระเจ้า
อัสสกะได้มาเป็นภิกษุผู้กระสัน, มาณพ
ได้มาเป็นสารีบุตร, ส่วนดาบสได้มาเป็น
เรตถาคตนั่นเอง”.

อัสสกชาดกวรรณนา สตฺตมา.

พรรณนาอัสสกชาดก ที่ ๗ จบ.

๘. สุตฺตมารชาตก (๒๐๘)

๑๑๕. “อลเมเตหิ อมฺเพหิ
ชมฺพุหิ ปนเสหิ จ
ยานิ ปาริ สมฺมุตฺตสฺส
วรํ มยฺหํ อุตฺตมฺพโร
๑๑๖. มหตี วต เต โพนฺทึ
น จ ปญฺญา ตฺถูปิกา
สุตฺตมาร วญฺจิตฺโต เมสิ
คจฺจทานิ ยถาสุขนฺ”ติ.

สุตฺตมารชาตกํ อฏฺฐมํ.

๘. สุตฺตมารชาตก (๒๐๘)

๑๑๕. “ข้าพเจ้าพอแล้ว (ไม่ต้องการ) ด้วย
มะม่วง ชมพู่ และขนุนทั้งหลาย
เหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ที่สมุทรปากฝั่งโน้น
มะเดื่อของข้าพเจ้าประเสริฐกว่า
๑๑๖. ท่านมีร่างกายใหญ่โตหนอ, แต่
ปัญญา ไม่สมแก่ร่างกายนั้นเลย
แน่ะจระเข้ ท่านถูกข้าพเจ้าลวง
เสียแล้ว, คราวนี้ท่านจงไปตาม
สบายเถิด”.

สุตฺตมารชาตก ที่ ๘.

๘. สุตสูมารชาตกวรรณนา^๑

(๒๐๘)

อลเมเตหิ อมฺเพหิติ อิทํ สตุถา
เวพฺพวเน^๒ วิหรนฺโต เทวทตฺตสฺส วธาย
ปฺริสกุทฺถํ อารพฺภ กถเอสิ.

ตทา หิ สตุถา “เทวทตฺโต วธาย
ปฺริสกุทฺถิ”ติ สุตฺวา “น ภิกฺขเว
อิทาเนว เทวทตฺโต มยฺหํ วธาย
ปฺริสกุทฺถิ, ปุพฺเพปิ ปฺริสกุทฺถิเยว,
สนฺตาสมตฺตมฺปิ ปน กาทฺถํ นาสกุทฺถิ”ติ
วตฺวา อตฺตํ อหาริ

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเด โพรสิตฺโต หิมวณฺตปฺ-
ปเทเส กปิโยนียํ นิพฺพตฺติตฺวา นาคพโล

๘. พรรณนาสูงสูมารชาดก

(๒๐๘)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเวฬุวันมหาวิหาร ทรงปรารภถึง
ความพยายามเพื่อปลงพระชนม์ของพระ
เทวทัต ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำ
เริ่มต้นว่า ข้าพเจ้าพอแล้ว(ไม่ต้องการ)
ด้วยมะม่วงเหล่านี้.

ความพิสดารว่า ในครั้งนั้น พระ
ศาสดาทรงสดับว่า “พระเทวทัตพยายาม
เพื่อจะปลงพระชนม์” จึงตรัสว่า “ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในเวลานี้เท่านั้น
ที่เทวทัตพยายาม เพื่อจะปลงชีพเรา,
แม้ในกาลก่อน เทวทัตนี้ก็พยายามแล้ว
เหมือนกัน, แต่เทวทัตไม่สามารถจะทำ
แม้เพียงอาการให้หวาดสะดุ้งได้” แล้ว
ทรงนำเรื่องอดีตมาว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
พาราณสี พระโพรสิตว์บังเกิดในกำเนิด

^๑ ฉ. ม. สุตสูมารชาตกวรรณนา. สุตสูมารอิติเอวํ สพุทฺถถ.

^๒ ฉ. ม. เขตวเน.

ถามสมุปนฺโน มหาสรีโร โสภคคฺปปตฺโต
หุตฺวา กงฺกานิวตฺตเน อรณฺณายตเน
วาสํ กปฺเปสิ. ตทา กงฺกายํ เอโก
สุํสุมาโร วสิ.

อถสฺส ภริยา โภทิสตฺตสฺส สรีรํ ทิสฺวา
ตสฺส หทยมฺเส โทหฬํ อุปาเทตฺวา
สุํสุมารํ อาห “อหํ สามิ เอตสฺส
กปิราชสฺส หทยมฺสํ ขาทิตฺตฺกามา”ติ.
“ภทฺเท มยฺ ชลโคจฺรา, เอส ถลโคจโร,
กินฺ”ติ ตํ คณฺหิตุํ สกฺขิสฺสามา”ติ.

“เยน เกนจิ อุปาเยน คณฺห, สเจ
น ลภิสฺสามิ, มริสฺสามิ”ติ. “เตนหิ
มา จินฺตยิ^๑ อตฺถเอโก อุปาโย,
ขาทาเปสฺสามิ ตนฺตสฺส หทยมฺสนฺ”ติ
สุํสุมาริ สมนฺตฺสาเสตฺวา โภทิสตฺตสฺส
กงฺกาย ปานียํ ปิวิตฺวา กงฺกาย
ตีเร นิสินฺนกาเล สนฺติกํ คนฺตฺวา
เอวมาห “วานรินฺท อิมสฺมิ ปเทเส

สิง ในหิมวันตประเทศ มีร่างกายใหญ่
สมบูรณ์ด้วยเรียวแรง มีกำลังดุจช้างสาร
มีความงามเป็นเลิศ อาศัยอยู่ในราวป่า
ใกล้ค้ำน้ำ แห่งแม่น้ำคงคา. ในครั้งนั้น
จระเข้ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในแม่น้ำคงคา.

ครั้งนั้น นางจระเข้ผู้เมียของจระเข้เห็น
เห็นร่างของพระโพธิสัตว์แล้ว เกิดแพ้ท้อง
(อยากกิน) เนื้อหัวใจของพระโพธิสัตว์นั้น
จึงพูดกะจระเข้ผู้พี่ว่า “นาย ข้าพเจ้า
อยากกินเนื้อหัวใจของพญาลิงนั้น”. จระเข้
ผู้เป็นพี่พูดว่า “นางผู้เจริญ พวกเราเที่ยว
ทางน้ำ, พญาลิงเที่ยวทางบก, พวกเรา
จะสามารถจับพญาลิงนั้น อย่างไรได้”.

นางจระเข้ผู้เมียจึงพูดว่า “ท่านจงจับ
ด้วยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง, ถ้าหาก
ไม่ได้, ฉันจะต้องตาย”. จระเข้ผู้พี่จึง
ปลอบใจนางจระเข้ผู้เมียว่า “ถ้าเช่นนั้น
เธออย่ากังวลใจเลย, มีอุบายอยู่อย่างหนึ่ง,
เราจะให้เจ้ากินเนื้อหัวใจของพญาลิงนั้น”
ในเวลาพระโพธิสัตว์ดื่มน้ำในแม่น้ำคงคา
แล้วนั่งที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา จึงกลาน

^๑ ฉ. ม. โสจิ.

กุกุทลิลลानी^๑ ขาทนโต ก็ ตูว์
 จินฺณญฺจาเนเยว^๒ วิจรสิ, ปารคฺคยา
 อมฺพชฺมุพฺพาทีน^๓ มธฺรผลานํ อนุโต
 นตฺถิ, ก็ เต ตตฺถ อนุตฺวา ผลาผลํ
 ขาทิตฺตํ น วญฺญตี”ติ.

“กุกุมิลราช คงฺคา มโหทกา
 วิตุตฺติณฺณา,^๔ กถํ ตตฺถ คมิสฺสามิ”ติ
 “สเจ อจฺฉสิ,^๕ อหํ ตํ มม ปิฏฺฐิ
 อาโรเปตฺวา เนสฺสามิ”ติ. โส
 สทฺทหิตฺวา “สาธู”ติ สมฺปฏฺิจฺฉิ.
 “เตนหิ เอหิ, ปิฏฺฐิ เม อภิรฺหยา”ติ
 จ วุตฺเต ตํ อภิรฺหิ. สํสุมาโร โถกํ
 เนตฺวา อุกเก โอสีทาเปสิ.

โพธิสตุโต “สมฺม อุกเก มํ
 โอสีทาเปสิ, ก็ นุ โข เอตนุ”ติ

ไปใกล้ ๆ แล้วพูดอย่างนี้ว่า “ท่าน
 จอมวานร ทำไมท่านจึงกินแต่ผลกล้วย
 ทั้งหลาย ในประเทศนี้ เทียวไปได้เฉพาะ
 ในสถานที่ที่เคยเทียวไปจนชิน, ที่ฝั่งแม่น้ำ
 คงคา มีผลไม้รสอร่อยเป็นต้นว่า มะม่วง
 และชมพู่มะพร้าวที่สิ้นสุด, ท่านไม่ควรไป
 กินผลไม้ไม่ค่อยใหญ่ ณ ที่นั้นแล้ว ดอกหรือ”.

พญาวานรตอบว่า “ข้าแต่พญากุมกิล
 แม่น้ำคงคามีน้ำมาก กว้างไกล(ยากที่
 จะข้าม), ข้าพเจ้าจะไปสถานที่นั้นได้
 อย่างไร”. พญากุมกิลจึงพูดว่า “ถ้าหาก
 ท่านจะไป, เราก็จะให้ท่านขึ้นหลังของ
 เราแล้วพาไป”. พญาวานรหลงเชื่อ
 รับปากว่า “ตกลง”. ก็เมื่อพญากุมกิล
 พูดว่า “ถ้าเช่นนั้นมาเถิด, จงขึ้นหลังของ
 เรา” พญาวานรจึงขึ้นขี่พญากุมกิลนั้น.
 จระเข้พาไปได้ครู่หนึ่งก็ปล่อยตัวให้จมลง
 ในน้ำ.

พระโพธิสัตว์จึงกล่าวว่า “ดูกร
 เพื่อน ท่านแกล้งให้เราจมน้ำ, นี้เรื่อง

^๑ สกกุสลานีตีปี. ฉ. ม. กสาขผลานี.

^๒ ฉ. นินฺวิญฺญฺจาเนเยว จรสิ. ^๓ ฉ. ม. อมฺพชฺมุพฺพาทีน.

^๔ ฉ. ม. วิตุตฺติณฺณา. ^๕ ฉ. ม. อิจฺฉสิ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัณณะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห. “นาหิ ตัง สุขุมมตาย^๑” คเหตฺวา
 คจฺฉามิ, ภริยาย ปน เม ตว
 หทยมฺเส โทหโศ อูปฺปนฺโน, ตมหํ
 ตว หทยํ ขาทาเปตฺกามา”ติ. “สมฺม
 กเถนฺเตน เต สุนฺทรํ กตํ, สเจ
 อมฺหากํ อุตฺเร หทยํ ภาเวยฺย,
 สาขคฺเคสุ จรณฺตานํ จุณฺณวิจฺจณฺณํ
 ภาเวยฺยา”ติ.

“กหิ ปน ตุมฺเห จเปถา”ติ. โพรทิสฺตโต
 อวิทฺฐเร เอกํ อุกุมฺพรํ ปกฺกผลปิณฺฑติ-
 สมฺปนฺนํ^๒ ทสฺเสนฺโต “ปสฺเสตานิ
 อมฺหากํ หทยานิ เอตฺสมี อุกุมฺพรรฺกฺเข
 โอลมฺพนฺติ”ติ อาห. “สเจ เม หทยํ
 ทสฺสสิ, อหนฺตํ น มาเรสฺสามิ”ติ.
 “เตนหิ มํ เอตฺถ เนหิ, อหนฺเต
 รฺกฺเข โอลมฺพนฺตํ ทสฺสามิ”ติ. โส ตัง
 อาทาย ตตฺถ อคฺมาสิ.

อะไรกันหนอ”. จระเข้จึงกล่าวว่า “เรา
 มิได้พาท่านไปตามธรรมดาอันดี, แต่ว่า
 ภรรยาของเรา เกิดแพ้ท้องอยากกินเนื้อ
 หัวใจของท่าน, เราต้องการให้นางกิน
 หัวใจของท่าน”. พระโพธิสัตว์จึงกล่าว
 ว่า “ดูกรเพื่อน ท่านเมื่อจะพูดก็พูดเอา
 ง่าย ๆ, ถ้าหากหัวใจ พึ่งมีอยู่ในท้อง
 ของข้าพเจ้า, เมื่อข้าพเจ้าเที่ยวโดดไป
 เหนือยอดกิ่งไม้ หัวใจนั้น จึงแหลกละเอียด
 ไปแล้ว”.

จระเข้ถามว่า “ก็ท่านเก็บไว้ที่ไหนเล่า”.
 พระโพธิสัตว์ชี้ให้ดูมะเดื่อต้นหนึ่ง อัน
 สะพรั่งไปด้วยช่อผลสุกในที่ไม้ไกล แล้ว
 กล่าวว่า “ท่านดูสิ หัวใจของข้าพเจ้า
 เหล่านั้น ห้อยอยู่ที่ต้นมะเดื่อนี้”. จระเข้
 พูดว่า “ถ้าหากท่านให้หัวใจแก่ข้าพเจ้า,
 ข้าพเจ้าจะไม่ฆ่าท่าน”. พระโพธิสัตว์จึง
 พูดว่า “ถ้าเช่นนั้น ท่านจงนำข้าพเจ้า
 ไปที่ต้นมะเดื่อนี้, ข้าพเจ้าจะให้หัวใจ ซึ่ง
 ห้อยอยู่ที่ต้นไม้แก่ท่าน”. จระเข้ นั้นพา
 พระโพธิสัตว์นั้น กลับไปที่ต้นมะเดื่อนี้.

^๑ ฐมฺเมสุ ฐมฺมตยาตีปี, ฉ. น. ฐมฺมสุฐมฺมตยา.

^๒ ฉ. น. ปกฺกผลปิณฺฑติสฺสณฺณํ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสัตโต ตสฺส ปิฎฺฐิจิตฺโต อุกฺกปตฺติตฺวา
 อุกฺกมฺพรรฺกฺเข นิสฺสีทิตฺวา “สมฺม พาล-
 สํสูมาร อิมํ สตฺตํ หทยํ นาม
 รฺกฺขคฺเค โหตี”ติ สณฺเฑ อโหสิ,
 พาลิสฺสี,^๑ อหนุตฺตํ วณฺเจสิ, ตว ผลาผลํ
 ตเวว โหตุ, สรฺริเมว เต มหนุตฺตํ,
 ปณฺญา ปน นตฺถิ”ติ วตฺวา อิมมตฺถํ
 ปกาเสนฺโต อีมา กาทา อโวจ

๑๑๕. “อลเมเตหิ อมฺเพหิ
 ชมฺพุหิ ปนเสหิ จ
 ยานิ ปาริ สมฺมทสฺส,
 วรํ มยฺหํ อุกฺกมฺพโร.

๑๑๖. มหตี วต เต โพนฺทฺทิ,
 น จ ปณฺญา ตทฺฐปิกา,
 สํสูมาร วณฺจิตฺโต เมสิ,
 กจฺจทานิ ยถาสฺขนฺ”ติ.

ตตฺถ อลเมเตหิตฺติ ยานิ ตยา
 ทิปเก ทิฎฺฐจานิ, เอเตหิ มยฺหํ อลํ.

พระโพธิสัตว์ จึงกระโดดจากหลังของ
 จระเข้นั้น นั่งบนต้นมะเดื่อแล้วพูดว่า
 “ดูกรเพื่อนจระเข้โง่ เจ้าสำคัญว่า
 ‘ธรรมดาว่า หัวใจของสัตว์เหล่านี้ อยู่บน
 ยอดไม้หรือ’ เจ้าเป็นผู้โง่, เราลวงเจ้าแล้ว,
 ผลไม้เนื้อใหญ่ของเจ้า ก็จึงเป็นของเจ้า
 นั้นแหละ, เจ้ามีร่างกายใหญ่, แต่หา
 ปัญญาไม่” เมื่อจะประกาศเนื้อความนี้
 จึงได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

๑๑๕. “ข้าพเจ้าพอแล้ว (ไม่ต้องการ) ด้วย
 มะม่วง ชมพู และขนุนทั้งหลาย
 เหล่านี้ ซึ่งมีอยู่ที่สมุทรปากฝั่งโน้น,
 มะเดื่อของข้าพเจ้าประเสริฐกว่า

๑๑๖. ท่านมีร่างกายใหญ่โตหนอ, แต่
 ปัญญา ไม่สมแก่ร่างกายนั้นเลย,
 แน่จระเข้ ท่านถูกข้าพเจ้าลวง
 เสียแล้ว, คราวนี้ท่านจงไปตาม
 สบายเถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ข้าพเจ้า
 พอแล้ว ไม่มีความต้องการด้วยผลไม้

^๑ พาลปีติปิ.

เหล่านี้ อธิบายว่า ผลไม้เหล่านี้ที่ท่านเห็นแล้วที่เกาะ, ข้าพเจ้าพอแล้ว (ไม่ต้องการ) ด้วยผลไม้เหล่านี้.

วรํ มยหํ อุกุมฺพโรติ มยหํ อยเมว
อุกุมฺพรุกฺโข วรํ.

คำว่า ตันมะเตือของข้าพเจ้าประเสริฐกว่า อธิบายว่า ตันมะเตือของข้าพเจ้านี้เท่านั้น ประเสริฐ.

โพนฺทีติ สรฺริระ ติทุปีกาทิ ปณฺญา
ปน เต ติทุปีกา ตสฺส สรฺริรสฺส
อนฺจจวีกา นตฺถิ.

คำว่า ร่างกาย ได้แก่ สรริระ. คำว่า ไม่สมกับร่างกายนั้น อธิบายว่า แต่ว่าปัญญาของท่าน ไม่สมกับร่างกายนั้น คือ ไม่เหมาะสมกับสรริระนั้น.

คจฺจนทานิ ยถาสุขนฺติ อิทานิ ยถาสุขํ
คจฺจน, นตฺถิ เต หทยมํสลภนฺปาโยติ^๑
อตฺถเ.

คำว่า คราวนี้ท่านจงไปตามสบายเถิด อธิบายว่า บัดนี้ท่านจงไปตามสบายเถิด, ท่านไม่มีอุบายที่จะได้เนื้อหิวใจแล้ว.

สุํสุมาโร สหสฺสํ ปราชิตอ วิย
ทุกฺขี ทุมฺมโน ปชฺฌายนฺโต อตฺตโน
นิवासนฺนฺจานเมว คโต.

จระเข้มีความทุกข์ เสียใจซบเซา อยู่ ดังว่าแพ้การต่อสู้มาพันครั้ง จึงกลับไปยังที่อยู่ของตนตามเดิม.

^๑ ฉ. ม. หทยมํสคหณปาโยติ.

สตถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อahrtiva
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา สํสูมาโร
 เทวทตฺโต อโหสิ, สํสูมารี จัญจ-
 มาณวิกา, กปฺราชา ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนาขึ้นมาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
 “จระเข้ในเวลานั้นได้มาเป็นเทวทัตใน
 เวลานี้, นางจระเข้ ได้มาเป็นนาง
 จัญจมาณวิกา, ส่วนพญาลิงได้แก่เรา
 ตถาคตนั่นเอง”.

สูงสูมารชาดกวรรณนา อฏฐมา.

พรรณนาสูงสูมารชาดก ที่ ๘ จบ.

๕. กกุจฉาตก (๒๐๕)

๑๑๗. “ทิจฺฐา มยา วเน รุกฺขา
อสุสกณฺเณา วิภทฺทา
น ตานิ เอวํ สกฺกนฺติ
ยถา ตวํ รุกฺขํ สกฺกสิ.

๑๑๘. ปุราณกกุจโร อัย
ภตฺวา ปณฺชรมาคโต
กุสโล วาลปาसानํ
อปกฺกมฺติ ภาสตี”ติ.
กกุจฉาตกํ นวมนํ.

๕. กักกจฉาตก (๒๐๕)

๑๑๗. “ต้นไม้ทั้งหลายในป่า คือต้นหูกวาง
ต้นสมอพิเภก เราก็กินแล้ว ต้นไม้
เหล่านั้น หาเคลื่อนที่ได้ เหมือน
ท่านเดินไม่.

๑๑๘. ไก่กักกระตัวเท่านั้น แหกกรงหนีมา
เป็นสัตว์ฉลาด ล่องรู้บ่วงพินด้วย
ขนสัตว์ แล้วหลุดหนีไป ได้ต่อว่า
ให้ด้วย”.

กักกจฉาตก ที่ ๕.

๕. กกุรชาตกถาณณา^๑ (๒๐๕)

ทิฏฐา มยา วเน รุกขชาติ อิทธิ
 สตุถา เขตวเน วิหรนโต ฐมม-
 เสนาปติสวาริปุตตสฺส สหุทธิวิหาริกัง
 ทหริภิกขุ อารพุก กเถสิ.

โส กิร อตฺตโน สรียสฺส
 กุตฺติกมฺเม เจโก อโหสิ. “สรียสฺส
 เม สุขํ น ภเวยฺยา”ติ ภเยน
 อตฺตีสํ อตฺตุนุหํ ปริภอกํ น กโรติ,
 “สฺตีญฺเฬหิ สรียํ กิลเมยฺยา”ติ ภเยน
 พหิ น นิภุมติ, อตฺติกิลินน-
 อุตฺตณฺฑุลาทีนํ น ภูยฺชติ.

ตสฺส สํ สรียกุตฺติกุสฺสตา สงฺฆมชฺเฌ
 ปากฺกฺวา ชาตา. ฐมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ.
 สมฺภูจาเปสฺสุ “อาวุโส อสฺสทหโร กิร
 ภิกฺขุ สรียกุตฺติกมฺเม เจโก”ติ. สตุถา
 อากนฺตุวา “กายนฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ

๕. พรรณนากักรชาดก (๒๐๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุหนุ่ม
 ผู้เป็นสัทธิวิหาริก ของพระธรรมเสนาบดี
 สารีบุตร ตรัสพระธรรมเทศานี้ มีคำ
 เริ่มต้นว่า **ต้นไม้ทั้งหลายในป่าเราก็เห็น
 แล้ว.**

เล่ากันมาว่า ภิกษุหนุ่มรูปนั้น
 เป็นผู้ฉลาดในการรักษาร่างกายของตน.
 เธอไม่ทำการบริโภคของเย็นจัดร้อนจัด
 เพราะกลัวว่า “ร่างกายของเราพึงไม่
 สบาย”, ไม่ยอมออกไปข้างนอก เพราะ
 กลัวว่า “ร่างกายพึงเหนียวอ่อน เพราะ
 ความเย็นและร้อน”, ไม่ยอมฉนัข้าวแฉะ
 และดิบเป็นต้น.

ความที่ภิกษุนั้น เป็นผู้ฉลาดในการ
 รักษาร่างกายนั้น เป็นที่ปรากฏให้เห็น
 ในท่ามกลางสงฆ์. ภิกษุทั้งหลาย
 สนทนากันในธรรมสภาว่า “ดูกรผู้มีอายุ
 ทั้งหมด ทราบว่าภิกษุหนุ่มรูปนั้น

^๑ กกุรชาตกนฺตีปี. ฉ. ม. กุฏญฺชาตกถาณณา.
 กุฏญฺอติ เอวํ สหฺพคฺค.

คุณสุภาภินิ เปรมวัณณะ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถา สมนิสินนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย
นามา”ติ วุตฺเต “น ภิกฺขเว อัย
ทหโร อิทาเนว สรฺรคฺคฺติกมฺเม เจโก,
ปุพฺเพปิ เจโก ยเว อโหสี”ติ วตฺวา
อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โพิสฺสโต อรณฺญา-
ยตเน รุกฺขเทวดา อโหสี. อถโก
สกุณฺลุตฺโก เอกํ กกุกริ อาทาย
วาลรชฺชชฺฌจฺ ยญฺจิจฺฌจฺ คเหตุวา อรณฺเ
กกุเกร พนฺธนฺโต เอกํ ปลายิตฺวา
อรณฺณํ ปวิฏฺจํ ปุราณกกุกริ พนฺธิตฺ
อารภิ.

โส วาลปาเส กุสลตาย อตฺตานํ
พนฺธิตฺ น เทติ, อญฺจายญฺจาย นิสฺยติ.
ลุตฺโก อตฺตานํ สาขาปลุลเวหิ

เป็นผู้ฉลาดในการรักษาร่างกาย”. พระ
ศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บัดนี้พวกเขอนั่งสนทนาด้วย
เรื่องอะไรกัน” เมื่อพวกภิกษุกราบทูลว่า
“ด้วยเรื่องนี้พระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่
ภิกษุหนุ่มรูปนี้เป็นผู้ฉลาดในการรักษา
ร่างกาย, แม้ในกาลก่อน เขาก็เป็นผู้
ฉลาดแล้วเหมือนกัน” แล้วทรงนำเรื่อง
อดีตมาว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
พาราณสี พระโพิสสัตว์บังเกิดเป็น
รุกขเทวดา อยู่ที่ชายป่า. ครั้งนั้นนาย
พรานนกคนหนึ่ง อุ่มไก่อ่ตัวหนึ่ง แล้ว
ถือบ่วงขนสัตว์และคันแร้วมาดักไก่อ่ป่า
ทั้งหลาย (ตัวอื่น ๆ) เริ่มจะดักไก่อ่กักระ
ตัวเดิมอีกตัวหนึ่งซึ่งหนีเข้าป่าไป.

ไก่อ่ตัวนั้นไม่ยอมให้จับตัวได้ เพราะความ
ที่มันฉลาดในบ่วงแร้ว, จึงวิ่งไป ๆ แล้ว
หลบเสีย. นายพรานจึงเอากิ่งไม้อ่อน

๑ ฉ. ม. ทีปกกุฏกฏมาทาย.

ปฏิจจาทตฺวา ปุณฺณํ ยญฺจิจฺฉ
 ปาสณฺจ โอบุชฺเชติ. กกุโร ตํ
 ลชฺชาเปตฺกามา มานุสฺวาจํ นิจฺฉาเรตฺวา
 ปจฺมํ คาถมาห

๑๑๗. “ทิจฺฉา มยา วเน รุกฺษา
 อสฺสกณฺณา วิภทฺทา^๑
 น ตานิ เอวํ สกฺกนฺติ
 ยถา ตวํ รุกฺขํ สกฺกสิ”ติ.

ตสฺสตุโถ สมฺม ลุฑฺตก มยา
 อิมสฺมี วเน ชาตา พหุ อสฺสกณฺณา
 จ วิภทฺทา จ รุกฺษา ทิจฺฉปฺพพา,
 ตานิ ปน รุกฺษานิ ยถา ตวํ
 สกฺกสิ สงฺกมสิ อโถ จโถ จ
 วิจฺรสิ, เอวํ น สกฺกนฺติ น
 สงฺกมฺนฺติ น วิจฺรนฺติ.

เอวํ วตฺวา จ ปน โส กกุโร
 ปลายิตฺวา อณฺณตฺถ อคฺมาสิ. ตสฺส
 ปลายิตฺวา คตฺกाले ลุฑฺตกํ ทุติยํ
 คาถมาห

กำบังตัวเลื่อนกันแล้ว และวางบ่วงไม่
 หยุดหย่อน. ไปต้องการให้นายพรานนั้น
 ละอายใจ จึงเปล่งวาจาเป็นภาษามนุษย์
 กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๑๗. “ต้นไม้ทั้งหลายในป่า คือต้นหูกวาง
 ต้นสมอพิเภก เราก็กินแล้ว ต้นไม้
 เหล่านั้น หาเคลื่อนที่ได้ เหมือน
 ท่านเดินไม้”.

เนื้อความแห่งคาถานั้นว่า แห่ง
 เพื่อนนายพราน ต้นไม้ทั้งหลาย คือต้น
 หูกวางและต้นสมอพิเภกเป็นจำนวนมาก
 ซึ่งเกิดในป่านี้ เราเคยเห็น, แต่ว่าต้นไม้
 เหล่านั้น เคลื่อนที่ไม่ได้ คือเขยื้อนไม่ได้
 เดินไม้ได้, เหมือนท่านเขยื้อนเคลื่อนไป
 คือย้ายไป ได้แก่ เทียวไปมาทางโน้น
 ทางนี้.

ก็แลแก่นั้น ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว
 ได้หนีไปเสียที่อื่น. ในเวลาที่แก่นั้นหนีไป
 แล้ว นายพรานกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

^๑ ฉ. ม. อสฺสกณฺณา วิภิกฺกา. สพฺพคฺค วิภิกฺกา.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒนะ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑๘. “ปุราณกกุโร^๑” อัย
 เกตฺวา ปณฺชรมาคโต
 กุสโล วาลปาसानํ
 อปกุมติ ภาสตี”ติ.

ตตฺถ กุสโล วาลปาसानนฺติ
 วาลมเยสฺส ปาเสสฺส กุสโล อตฺตानํ
 พนฺธิตํ อทตฺวา ปกฺกมติ เจว ภาสตี
 จ, ภาสิตฺวา จ ปน ปลาโตติ.

เอวํ วตฺวา ลุฑฺทโก อรณฺญเ
 วิจริตฺวา ยถาลทฺธํ อาทาย เกหเมว
 คโต.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 ชาดกํ สโมธานฺสิ “ตทา ลุฑฺทโก
 เทวทตฺโต อโหสิ, กกุโร กายคฺคฺติ-
 กุสโล ทหฺรภิกฺขุ, ตสฺส ปน การณฺสฺส
 ปจฺจกฺขการิกา รุกฺขเทวตา ปน
 อหเมว”ติ.

กกุรชาดกาวณฺณนา นวมา.

๑๑๘. “ไก่อักกระตัวเก่านี้ แหกกรงหนี
 มา เป็นสัตว์ฉลาด ล่องรู้บ่วงพัน
 ด้วยขนสัตว์ แล้วหลุดหนีไป ได้
 ต่อว่าให้ด้วย”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ฉลาด
 ล่องรู้บ่วงพันด้วยขนสัตว์ อธิบายว่า
 เป็นไก่อฉลาดล่องรู้ในบ่วงทำด้วยขนสัตว์
 ไม่ยอมให้จับตัวได้ หลุดหนีไปด้วย ต่อว่า
 ให้ด้วย, ก็แล ครั้นกล่าวแล้วก็หนีไปเสีย.

นายพราน ครั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว
 ก็เที่ยวไปในป่าหาเอาของตามแต่จะได้
 แล้วกลับไปเรือนตามเดิม.

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนาคำมาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
 “นายพรานในเวลานั้น ได้เป็นท้าวทัดใน
 เวลานี้, ไก่อักเป็นภิกษุหนุ่มผู้ฉลาดในทาง
 รักษาร่างกาย, ส่วนรุกขเทวดาผู้ประจักษ์
 เหตุนั้น ได้แก่เราตถาคตนั่นเอง”.

พรรณนากักกระชาดก ที่ ๙ จบ.

^๑ ฉ. ม. ไปราณกกุโร.

๑๐. กนฺทคฺคชาตก (๒๑๐)

๑๑๙. “อมฺโภ โภ นามยํ รุกฺโข
    สินฺนปตฺโต สกณฺฏโก
    ยตฺถ เอกปฺปหาเรน
    อตุตฺตมฺงคํ วิสาฏิตํ.
๑๒๐. อจาริ วตายํ วิตุทฺถํ วนานิ
    กฏฺฐจฺจรูกฺเขสุ อสฺสารเกสุ
    อถาสทา ขทิริ ชาตสฺสารํ
    ยตฺถพฺพิทา ครุโฬ อตุตฺตมฺงคณฺ”ติ.

กนฺทคฺคชาตกํ ทสมํ.

๑๐. กัณฺทคฺคชาตก (๒๑๐)

๑๑๙. “ดูกรผู้เจริญ ต้นไม้ที่มีใบละเอียด
มีหนามนี้ เป็นต้นไม้อะไร เรา
เจาะเพียงครั้งเดียว ทำให้ศิรชะ
แตกได้.
๑๒๐. นกหัวขวานตัวนี้ เทียวเจาะหมู่มไม้
อยู่ในป่า ได้เคยเจาะแต่ไม้แห้ง
ไม่มีแก่น ภายหลังมาพบเอาไม้
ตะเคียน ซึ่งมีกำเนิดเป็นไม้มีแก่น
อันเป็นที่ทำลายศิรชะ”.

กัณฺทคฺคชาตกํ ที ๑๐.

๑๐. กนุทกลกชาตกาวณณา

(๒๑๐)

อมุโก โโก นามยํ รุกุโขติ
อิทํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต สุกตาลัยํ
อารพฺภา กณฺเสี.

ตทา หิ สตุถา “เทวทตฺโต สุกตาลัยํ
อกาสิ”ติ สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว
เทวทตฺโต มยฺหํ อนุกโรนฺโต วินาสํ
ปตฺโต, ปุพฺเพปิ ปาปุณฺเียวา”ติ วตฺวา
อติตํ อหริ.

อติเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โพิสตุโต หิมวันตป-
ปเทเส รุกุขโกฏฏกสกุณโยนียํ นิพฺพตฺติ.
ขทิวณฺเอยติสฺส นามํ อโหสิ. ตสฺเสโก
กนุทกลโก นาม สหาโย อโหสิ.
โส ปาฏฺฐลิภททกเวเน โคจรํ กณฺหาติ.
โส ขทิวเนเยว โคจรํ กณฺหิ.
โส เอกทิวสํ ขทิวณฺเยสฺส สนฺติกํ.

๑๐. พรรณนากันทกลกชาดก

(๒๑๐)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ
พระเวฬุวันมหาวิหาร ทรงปรารภการ
เลียนแบบอย่างพระสุคต จึงตรัสพระ
ธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า **ดูกร
ผู้เจริญ ต้นไม้นี้เป็นต้นไม้อะไร ดังนี้.**

ก็ในครั้งนั้น พระศาสดาทรงสดับว่า
“พระเทวทัตได้ทำเลียนแบบ อย่างพระ
สุคต” จึงรับสั่งว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เทวทัตทำตามเราถึงความพินาศแล้ว ใน
บัดนี้เท่านั้น ก็หาไม่ได้, แม้ในกาลก่อน
เทวทัตนี้ ก็ถึงความพินาศมาแล้ว
เหมือนกัน” แล้วทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
เสวยราชสมบัติ อยู่ในเมืองพาราณสี
พระโพิสัตว์ เกิดในกำเนิดนกหัวขวาน
ในหิมวันตประเทศ. นกหัวขวานนั้น มี
นามว่า ขทิวณฺเยะ (นกอยู่ดงตะเคียน).
มันมีนกเป็นสหายอยู่ตัวหนึ่งชื่อกันทกลกะ.
นกสหายนั้น หากินอยู่ในป่าไม้แคฝอย
(ต้นศรีตรัง). นกขทิวณฺเยะหากินอยู่ใน

คุณสุภาคินี เปรมวัฒนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อคมาสี. ขทิวณิโย “สหาโย อากโต”ติ
 กนทลลกั คเหตฺวา ขทิวณั ปวิสิตฺวา
 ขทิวขนุธั ตฺถุณฺเฑน ปหริตฺวา รุกฺขโต
 ปาณเก นีหริตฺวา อทาสี.

กนทลลโก ทินฺนทินฺเน มธฺรปุเว วีย
 ฉินฺทิตฺวา ฉินฺทิตฺวา ขาทิ. ตสฺส
 ขาทนฺตสฺเสว มาโน อุปฺปชฺชิ “อยมฺปิ
 รุกฺขโกฏฏกโยนิยั นิพฺพตฺโต, อหฺมฺปิ ก็
 เม เอเตน ทินฺนโคจเรณ, สยเมว
 ขทิวเน โคจรั คณฺหิสฺสามี”ติ. โส
 ขทิวณิยั อาท “สมฺม มา ตฺว
 ทฺกฺขั อนุภาวิ, อหฺเมว ขทิวเน โคจรั
 คณฺหิสฺสามี”ติ.

อถ นั โส อาท “ตฺว สมฺม
 สิมฺพลิปาฏฺฐลิกทฺทกาทิวเน นิสฺสาเร
 โคจรรคหณฺเนน สํวทฺฐมิโต,^๑ ขทิวรา นาม

ป่าไม้ตะเคียนเท่านั้น. ในวันหนึ่งนก
 กันทลลกะนั้น ได้ไปยังสำนักของนกขทิว-
 วนิยะ. นกขทิวนิยะทราบว่่า “สหาย
 เรามา” จึงพานกกันทลลกะไปยังป่าไม้
 ตะเคียน เอาจะงอยปากสับท่อนไม้ตะเคียน
 นำเอาสัตว์ (ตัวหนอน) ออกจากต้นไม้
 มาให้.

นกกันทลลกะก็จิก ฉีกตัวสัตว์ที่สหาย
 ส่งให้แล้ว ๆ กิน ประดุจฉีกกินขนม
 หวานฉะนั้น. เมื่อนกกันทลลกะกำลังกิน
 ไปนั้นแหละได้เกิดมานะ(ความถือตัว)ขึ้น
 ว่า “แม้นกขทิวนิยะนี้ก็เกิดในกำเนิด
 นกหัวขวาน, แม้เราก็กเกิดในกำเนิดนก
 หัวขวาน, จะมีประโยชน์อะไรด้วยอาหาร
 ที่นกเพื่อนนี้หาให้แก่เรา, เราจะหาอาหาร
 ในป่าตะเคียนเอง”. นกกันทลลกะนั้น
 จึงกล่าวกะนกขทิวนิยะว่า “ดูกรสหาย
 ท่านอย่าลำบากเลย เราจะหาอาหารที่
 ป่าตะเคียนกินเอง”.

ลำดับนั้น นกขทิวนิยะนั้น จึง
 กล่าวกะนกกันทลลกะว่า “ดูกรสหาย
 ท่านเจริญเติบโต ด้วยการหาอาหาร ใน

^๑ ฉ. โคจรรคหณฺนุเล ชาโต.

ชาตสारा - ฤๅชา มา เต เอต
 รุจจตี”ติ. กนุทกลโก “กีนุทานาหิ น
 รุกขโกฏฏุกโยนิยํ นิพพตโต”ติ ตสเสว
 วจัน อนาทยิตวา เวเคน คนุตวา
 ขทिरรุกขํ ตุนุแทน ปหริ. ตาวทเวสสุ
 ตุนุทํ ภิขชิ. อกขินี นิกขมนา-
 การปุตตทานิ ชาตานิ, สีสิ ผลิต.

โส รุกขคเค ปฏิฐจาตุ
 อสกุโกนุโต ภูมियํ ปติตวา ปจมี
 คากมาห

๑๑๙. “อมุโก โโก นามยํ รุกโข
 สินนปตโต สกณฺฏโก
 ยตถ เอกปฺปหาเรน
 อุตตมมฺกํ วิสากฺกิตนํ”ติ.

ตตถ อมุโก โโก นามยํ
 รุกโขติ โโก ขทिरวนिय โโก นาม
 รุกโข. โโก นาม โสติปิ ปาโจ.

ป่าไม้ มีไม้จิวและไม้แคฝอยเป็นต้น ซึ่ง
 ไม่มีแก่น, ขึ้นชื่อว่า ไม้ตะเคียนเป็นไม้
 แก่นแข็ง ท่านอย่าชอบใจการทำเช่นนั้น
 เลย”. นกกันทลกะกล่าวตอบว่า “บัดนี้
 เราไม่ได้เกิดในกำเนิดนกหัวขวานหรือ”
 แล้วไม่โยตีถ้อยคำของนกขทิวนิยะรีบไป
 เอาจะงอยปากสับต้นตะเคียน. จะงอยปาก
 ของนกกันทลกะนั้นหักทันที. ตาถึง
 อาการทะเล้นออก, หัวแตก.

นกกันทลกะนั้น ไม่สามารถจะ
 ทรงตัวจับอยู่บนยอดไม้ได้ จึงตกลงมา
 บนพื้นดิน แล้วกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๑๑๙. “ดูกรผู้เจริญ ต้นไม้ที่มีใบละเอียด
 มีหนามนี้ เป็นต้นไม้อะไร เรา
 เจาะเพียงครั้งเดียว ทำให้ศิระ
 แตกได้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ดูกร
 ผู้เจริญ ต้นไม้นี้เป็นต้นไม้อะไร ความว่า
 ดูกรนกขทิวนิยะผู้เจริญ ต้นไม้ชื่อ
 อะไร, บาลีว่า ต้นไม้นั้นชื่ออะไรก็มี.

๑ น. วิกิชชิต.

สินุมนปตฺโตติ สุขุมปตฺโต.

คำว่า มีโบละเอียด ได้แก่มิโบลอันละเอียด.

ยตุถ เอกปฺปหาเรนาติ ยสฺมี รุกฺเข
เอเกเนว ปหาเรน.

คำว่า เจาะเพียงครั้งเดียว (ที่ทำลายศีรชะ
ด้วยการเจาะเพียงครั้งเดียว) ความว่า
ด้วยการประหารที่ต้นไม้ได้ ครั้งเดียว
เท่านั้น.

อุตุตมฺงุคฺ วิสาฎิถนฺติ สีสํ ภินฺนํ
น เกวลญจ สีสํ ตฺถนฺทมิปิ ภินฺนํ.
โส .เวทนาปฺปตฺตตาย ขทิริรุกฺขํ
ภินฺนุ โข นามโสติ ชานิตฺตุ
อสกฺโกนฺโต เวทนาปฺปตฺโต หุตฺวา
อิมาย คากาย วิปฺลปิ.

คำว่า ทำให้ศีรชะแตกได้ ความว่า
ศีรชะแตกแล้ว, และมีใช้ศีรชะแตก
อย่างเดียว, แม้จะงอปากก็หักด้วย. นก
กัณฑลกละนั้น เมื่อไม่สามารถเพื่อจะทราบ
ไม้ตะเคียนว่า ไม้นี้ชื่ออะไรหนอ เพราะ
ความที่ตนถึงเวทนาแล้ว จึงบ่นเพ้อด้วย
คากานี้.

ตสฺส ตํ วจนํ สุตฺวา ขทิริวณิโย
หุติยํ คากมาห

ครั้นนกกขทิริวณิยะฟังคำนั้น ของนก
กัณฑลกละแล้ว จึงกล่าวคากาที่ ๒ ว่า

๑๒๐. “อจาริ วตายํ วิตุทฺถํ วณานิ
กฏฺจฺจกรุกฺเขสุ อसारเกสุ
อถาสทา ขทิริ ชาตสวาริ
ยตุถพฺภิทา กรุโห อุตุตมฺงุคฺน”ติ.

๑๒๐. “นกหัวขวานตัวนี้ เทียวเจาะหมูไม้
อยู่ในป่า ได้เคยเจาะแต่ไม้แห้ง
ไม่มีแก่น. ภายหลังมาพบเอาไม้
ตะเคียน ซึ่งมีกำเนิดเป็นไม้มีแก่น
อันเป็นที่ทำลายศีรชะ”.

ตตุถ อจาริ วตายนฺติ อจาริ วต
อัย :

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อจาริ วตายํ
จัดบทเป็น อจาริ วต อัย แปลว่า
นกหัวขวานนี้ได้เทียวไปแล้วหนอ.

คุณสุภาคินิ เปรมวัฒนะ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิตุทํ วนานีติ นิสฺสารานิ สิมฺพลี-
ปาฏฺฐลิภททกวนาทินิ วิตฺทนฺโต วิชฺฌนฺโต.

คำว่า เจาะหมูไม้อยู่ในป่า ความว่า
นกกันทคลกะเจาะคือสับซึ่งป่าไม้ทั้งหลาย
มีป่าไม้จิวและไม้แคฝอยเป็นต้น ซึ่งไม่มี
แก่น.

กญฺจกรุกฺเขสุติ วนกญฺจโกญฺจาเสสุ.

คำว่า ไม้แห้ง ได้แก่ จำพวกไม้แห้ง
ในป่า.

อสารเกสุติ นิสฺสารเสสุ ปาฏฺฐลิภททก-
สิมฺพลีอาทิสฺสุ^๑

คำว่า ไม่มีแก่น ได้แก่ ไม้แคฝอย
และไม้จิวเป็นต้น อันไม่มีแก่น.

อถาสทา ขทิริ ชาตสارانฺติ อถ โข
โปตกกาลโต ปฏฺฐาย ชาตสาร์ ขทิริ
อาสทํ สมฺปาปุณฺนิ.

คำว่า ภายหลังมาพบเอาไม้ตะเคียน ซึ่ง
มีกำเนิดเป็นไม้มีแก่น ความว่า ครั้งนั้นแล
นกกันทคลกะ (นกหัวขวาน) จึงมาพบ
คือลุถึงต้นตะเคียนเข้า ซึ่งเป็นไม้แก่น
ตามธรรมชาติ จำเดิมแต่กาลยังเป็น
ต้นไม้เล็ก ๆ.

ยตุถพฺพิทา กรุโฬ อุตฺตมฺกนฺติ ยสฺมิ
ขทิเร อภินฺทิติ ปทาลยิ.

คำว่า อันเป็นที่ทำลายศิระชะ ความว่า
อันเป็นที่ทำลายศิระชะ คือทำศิระชะให้
เสียหาย.

กรุโฬติ สกุณฺเณ, สพฺพสกุณฺณานญฺเहेติ
สการวสฺสปฺติสฺสวจนฺ.

คำว่า กรุโฬ ได้แก่ นก, ก็คำว่า
กรุโฬนี้เป็นคำที่นกทั้งปวง กล่าวยกย่อง
ด้วยความเคารพ.

^๑ ฉ. ม. ปาลิภททกสิมพลีอาทิสฺสุ.

อิติ นํ ขทิวณิโย “โก กนฺทลลก
ยตฺถ ตฺวํ อุตฺตมํ อภินฺทิตฺติ, ขทิวโร
นาเมส สาราทุกฺโข”ติ อาห. โส
ตตฺถเวว ชีวิตกฺขยํ ปาปฺปณิ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหริตฺวา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา กนฺทลลโก
เทวทตฺโต อโหสิ, ขทิวณิโย ปน
อหเมวา”ติ.

กนฺทลลกชาตกาวณฺณนา ทสฺมา.

นตฺตทฺทหฺวโก ฦจฺ.

นกขทิวณิยะกล่าวกะนกกันทลลกะ
ด้วยประการฉะนี้ว่า “ดูกรนกกันทลลกะ
ผู้เจริญ ท่านได้ทำลายหัวสมองที่ต้นไม้
ต้นใด ต้นไม้นั้นนั้นชื่อว่า ต้นตะเคียน
เป็นไม้เจาะได้ยาก” ดังนี้. นกกันทลลกะ
ได้ถึงความสิ้นชีวิต ณ ที่นั่นเอง.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า
“นกกันทลลกะในกาลนั้น ได้เป็นเทวทัต
แล้ว (ในกาลนี้), ส่วนนกขทิวณิยะ
ได้เป็นเรวตถาคตแล”.

พรรณนากันทลลกชาดก ที่ ๑๐ จบ.

นตฺตทฺทหฺววรรค ที่ ๖ จบ.

คุณสุภาภินิ เปรมวัฒนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสุตฺตทานํ

พนฺธนาการํ เกฬิสึลํ
 ขนฺธํ วีรกคงฺเคยฺยํ
 กุรุงฺคมสฺสภณฺเจว
 สํสูมารณฺจ กกฺกรํ
 กนฺทคลกนฺติ เต ทส.

ประมวลเรื่อง แห่งนตังทัพหรรณนี้คือ

๑. พนฺธนาการชาดก ๒. เกฬิสึล-
 ชาดก ๓. ขนฺธปริตตชาดก
 ๔. วีรกชาดก ๕. คงฺเคยฺยชาดก
 ๖. กุรุงฺคมชาดก ๗. สํสูกชาดก
 ๘. สุงฺสูมารชาดก ๙. กักฺกรชาดก
 ๑๐. กนฺทคลกชาดก รวมเป็น ๑๐
 ดังนี้.

คุณเอกตริตรา ค้อคงคา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ “ภูมิพลโลกิขุ” แล้วปรากฏว่า พบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ

ในบริเวณวัดสระเกศฯ

ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ ๑ 10100

โทร.0-2223-0316, 0-2221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ชุดเซย์ให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

- Page(s) missing
- Page number(s) not in order
- Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to
Bhumibalo Bhikkhu Foundation
Wat Srakesa Compound
Chakrabardibong Road
BANGKOK 10100
Tel.0-2223-0316, 0-2221-8001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.